Pojďme se dohodnout a rozhodnout!

Žákovský sešit

CC BY SA

Pojďme se dohodnout a rozhodnout!

Žákovský sešit

Tvůrci vzdělávacího programu: Mgr. Jan Kabrda, Ph.D.

RNDr. Václav Novák, Ph.D.

Mgr. Soňa Havlíková

Bc. Kateřina Hotovcová

Mgr. Martina Zahradníková, Ph.D.

Ing. Eva Dvořáková

Mgr. Pavlína Rosenkranzová

Odborný garant: Mgr. Jan Kabrda, Ph.D.

Fotografie a obrázky: Zdroje fotografií a obrázků jsou uvedeny na konci sešitu.

Pokud není uvedeno, je autorem fotografií a obrázků tvůrčí kolektiv (Regionální rozvojová agentura Vysočina, z.s.p.o.).

Místo Jihlava

Rok 2021

Uzávěrka faktografie a dat 30. 4. 2021

Práva k užívání: Všechny materiály vytvořené v rámci vzdělávacího programu jsou k dispozici pod licencí Creative Commons Uveďte původ – Zachovejte licenci 4.0 (CC BY-SA 4.0).

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OBSAH

1. Vláda lidu 5
2. K čemu máme parlament? 10
3. Nástroj demokratů, nebo despotů? 16
4. Pojďme změnit naši školu! 21
5. Zkusme si porozumět! 26
6. Pojďme se dohodnout! 31
7. I feel free(dom) 35
8. Naše Evropa 40
9. Obce a kraje 45
10. Jak (ne)snadné je být voličem. 50
11. Nevyrušujte nás, vládneme! 56
12. Ke kořenům! 60
13. Pojďme změnit naši zemi! 66
14. Pojďme změnit naše město! 71
15. Pojďme změnit svět! 77
16. Tenhle svět ~~není~~ je pro mladý! 82

1. Vláda lidu

Co to je demokracie a jak funguje

Co nás bude v této hodině zajímat?

- Co to je demokracie? Jaké jsou hlavní rozdíly mezi demokratickým a nedemokratickým vládnutím? Jak se liší život v demokracii od života v diktatuře?
- Jak demokracie funguje? Kdo a jak zajišťuje v demokracii dohled nad vládou? Jaké základní výhody a přednosti má život v demokracii?

(Ne)ber úplatky, (ne)ber úplatky!

Začněme klíčovým pojmem našeho programu, kterým je **demokracie**. Jaké jsou rozdíly mezi demokratickým a nedemokratickým vládnutím? Zkusme si to nejdříve ukázat na dvou příbězích.

→ Přečtěte si následující dva krátké texty a splňte úkoly ① a ② pod nimi.

Stát A. Ministr vnitra přijal úplatek od softwarové firmy, které za to na oplátku přidělil zakázku na dodávku IT systémů. O úplatku se sice dozvěděli novináři z jednoho deníku, avšak poté, co věc začali rozkrývat, poslal ministr do sídla deníku policejní jednotku. Ta tam zabavila počítače a novináře pozatýkala s tím, že jsou „agenty cizí velmoci“. Ti občané, kteří se to náhodou dozvěděli, byli rozhořčeni. Svolali na náměstí demonstraci, tu ale rozehnali policejní těžkooděnci a několik lidí zatkli a obvinili z „vyvolávání nepokojů“; ostatní si pak už dali pozor. Několik protivládních politiků se pokusilo celou věc řešit v parlamentu, ale na sesazení vlády jich bylo příliš málo. Jeden z nich byl navíc na ulici zbit „neznámými“ útočníky, a většina jich proto celou věc raději nechala být. Jeden protivládní politik si ale přece jen troufl na ministra podat trestní oznámení. Ministr však dal soudu jasný příkaz, aby případ tzv. zametl pod koberec, a soudci proto ministra osvobodili.

Stát B. Ministr vnitra přijal úplatek od softwarové firmy, které za to na oplátku přidělil zakázku na dodávku IT systémů. O úplatku se však dozvěděli novináři; dopodrobna rozkryli ministrovo chování a napsali o něm řadu článků. Občané byli rozhořčeni: na náměstích se konaly velké demonstrace a na nich lidé požadovali ministrovo odstoupení. V parlamentu se pak příležitosti chopili protivládní politici: sestavili komisi, která ministrovo chování prošetřila, a vyvolali hlasování o nedůvěře vládě. Vláda hlasování prohrála; byly vypsány nové volby, které vláda prohrála na celé čáře a musela odejít. Protivládní politici navíc na ministra podali trestní oznámení. Soud trval dlouho, ale soudci nakonec ministra uznali vinným a odsoudili jej na pět let do vězení.

① Který stát je **demokracií**, a který **diktaturou**?

② V textech vyhledejte **příčiny** toho, že byl viník v jednom případě odhalen, a ve druhém unikl. Pro každou příčinu vždy podle vzoru:

- patřičné části obou textů **podtrhněte** shodnou barvou;
- **zvýrazněte** osoby, které sehrály **kladnou** roli (nebo se o to alespoň snažily či měly snažit).

→ Své výsledky diskutujte se spolužáky. Jaké příčiny jste nalezli? Jak a proč daná příčina (nebo osoba) pomohla v demokracii k odhalení a potrestání viníka? A především: jak a proč se to v diktatuře nezdařilo a co vedlo k utajení a ochraně viníka?

Obr. 1.1 Socha svobody *(„Svoboda přinášející světlo světu“)* – symbol demokracie; New York (USA)

Pojďme si to ve stručnosti shrnout:

Demokracie je výraz řeckého původu označující „vládu lidu“. Demokracie znamená lidskou **svobodu**; ona vláda lidu se v ní uskutečňuje hlavně pomocí svobodných voleb.

Protikladem demokracie je **diktatura**. Slovo diktatura je příbuzné slovu „diktovat“ ve smyslu „přikazovat“. Diktatura znamená **nesvobodu**; nejrůznější lidská práva a svobody jsou v ní potlačovány. Je pro ni typická silná, neomezená a všem přikazující vláda a mocný vůdce, diktátor.

Hlavní rozdíly mezi demokratickým a nedemokratickým vládnutím nám ukázalo srovnání obou příběhů. V kostce jsou rozdíly následující:

	DEMOKRACIE (svoboda)	DIKTATURA (nesvoboda)
Novináři	příběh rozkryli a psali o něm	byli šikanováni a pozatýkáni
Občané	svobodně demonstrovali	rozehnáni, pozatýkáni a zastrašeni
Protivládní politici	sestavili komisi a svrhli vládu	slabí a zastrašení
Soudci	ministra odsoudili	ministrem úkolováni a osvobodili jej

Život v demokracii, nebo v diktatuře?

Zkusme si to nyní zopakovat a trochu rozšířit. Představme si dva mladé lidi: Lenku, která žije v demokratickém státě, a Petra, který bydlí ve státě, jenž je diktaturou. Jak se asi liší životy Lenky a Petra a jejich rodičů?

→ Připravte si nůžky a lepidlo. Nalistujte **přílohu 1.1** na konci sešitu a tabulku v ní rozstříhejte na jednotlivé lístky. Na každém lístku je stručný text s jedním **projevem života** v demokracii či v diktatuře. Vaším úkolem je:

- Nalepit lístky do tabulky na následující straně tak, aby byly jednak správně **přiřazeny** k životu v demokracii (Lenka a její rodiče), či životu v diktatuře (Petr a jeho rodiče) a jednak **propojeny** do protikladných párů (vždy demokracie + diktatura).
- Zamyslet se, v jaké souvislosti jste se s těmito projevy setkali v příbězích „(Ne)ber úplatky“.

→ Své výsledky porovnejte a diskutujte se spolužáky. Které tři páry projevů považujete za nejdůležitější a proč?

Život v demokracii, nebo v diktatuře?

Lenka žije v DEMOKRACII; ona a její rodiče...	Petr žije v DIKTATUŘE; on a jeho rodiče...

Jak funguje demokracie?

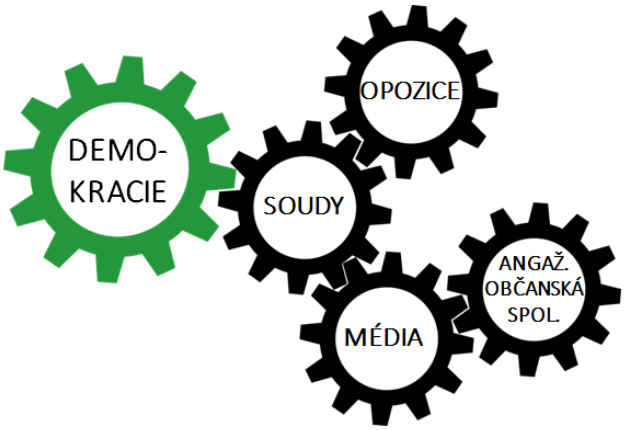
Pojďme si to nyní shrnout: Jak demokracie funguje a v čem je výhodná?

Demokracie stojí na dodržování **lidských práv a svobod** (např. právo na život či svoboda projevu). Středobodem demokracie je jednotlivec a jeho práva a svobody; všechny prvky a nástroje demokracie, o kterých budeme dále hovořit, pracují ve prospěch každého z nás, zajišťují a chrání práva a svobody nás všech. V diktatuře naopak jednotlivec mnoho neznamená a jeho práva a svobody jsou porušovány. *O lidských právech a svobodách se více dozvíme v hodině 7.*

V demokracii rozhodují a vládnou volení politici. Nezbytným předpokladem pro funkční demokracii jsou proto **svobodné volby**. V diktatuře jsou naopak volby nesvobodné a falšované. *O volbách se více dozvíme v hodině 2.*

Jak je ale potom zajištěno, že bude demokracie opravdu „vládou lidu" a vládnoucí politici si nebudou dělat, co se jim zlíbí, a nebudou porušovat naše práva a svobody? Je to snadné i složité zároveň. Vláda je totiž v demokracii pod neustálým **dohledem**. Kdo a jak na ni dohlíží?

Za prvé je to silná **opozice.** Ta dohlíží na vládu především v parlamentu. Musí mít příležitost vládu volně a svobodně hlídat a kritizovat, objevovat se často v médiích. Naopak v diktatuře je opozice slabá, vláda ji pronásleduje a ničí.

Obr. 1.2 Motor demokracie

Za druhé jsou to nezávislé **soudy**. Ty dohlíží na to, zda všichni dodržují zákony – i vláda. Vláda nesmí mít možnost jejich činnost jakkoli ovlivňovat: soudy musí být naprosto nezávislé. Naopak v diktatuře jsou soudy pod vlivem politiků a pouze vykonávají přání vlády.

Za třetí jsou to svobodná **média**. Ta dohlíží na vládu a politiky v zájmu nás občanů. Rozkrývají selhání a nepravosti vlády a informují nás o nich; vláda je nesmí cenzurovat ani ovládat. Naopak v diktatuře panuje cenzura a média jsou řízená vládou.

A konečně za čtvrté je to **angažovaná občanská společnost**. Ta je vlastně nástrojem, kterým na vládu a politiky dohlíží sami občané. Občanskou společnost vytvářejí veřejně angažovaní lidé a jejich skupiny; mohou ji představovat např. různé spolky, pořádání demonstrací, podávání stížností apod. Naopak v diktatuře se lidé veřejně angažovat nemohou a musí „držet ústa a krok". *O občanské společnosti se více dozvíme v hodinách 11 a 12.*

Demokracie samozřejmě není dokonalá a demokratičtí politici nejsou andělé. I oni občas selhávají a pokoušejí se o různé nepravosti – třeba někdy přijímají úplatky, jako jsme viděli v úvodních příbězích. Ovšem právě dohled silné opozice, nezávislých soudů, svobodných médií i angažované občanské společnosti zajišťuje, že jsou tato selhání a nepravosti **objevovány a odstraňovány**. V diktatuře naproti tomu žádný opravdový dohled neprobíhá, a různá selhání a nepravosti v ní tak nelze ani objevit, ani odstranit. I to jsme ostatně viděli v úvodních příbězích.

Zopakujme si!

Vzpomeňte si na Lenku a Petra a odlišnost států, ve kterých žijí.

→ Jmenujte co nejvíce projevů života v demokracii a v diktatuře.

Obr. 1.3

Pokud si na některé nemůžete vzpomenout, možná vám pomůžou následující spojení, která tyto projevy „našeptávají“.

Lidé žijící v DEMOKRACII...	**Lidé žijící v DIKTATUŘE...**
... mají zaručena veškerá **??? .**	... trpí pošlapáváním svých **???.**
... mohou volit ve svobodných **???.**	... volí ve **???**, které jsou vládou falšované.
... ví, že na vládu v parlamentu dohlíží silná **???.**	... ví, že v jejich zemi je bezmocná a pronásledovaná **???.**
... se mohou spolehnout na nezávislost **???.**	... se kvůli tomu, že vláda ovládá **???**, spravedlnosti nedočkají.
... mohou sledovat svobodná **???** bez cenzury.	... mohou sledovat pouze **???**, která vláda řídí a cenzuruje.
... se mohou svobodně **???** *(spolky, demonstrace, stížnosti...)*.	... se nemohou **???.**
... ví, že je v jejich zemi **???** jen omezená a trestaná.	... tuší, že je v jejich zemi obří a netrestaná **???.**

2. K čemu máme parlament?

Zastupitelská demokracie

Co nás bude v této hodině zajímat?

- Má smysl se zajímat o politiku a chodit k volbám a proč?
- Co to je zastupitelská demokracie a jak funguje v České republice?
- Jak jsou v České republice schvalovány zákony a kdo má v tomto postupu rozhodující roli?

Proč bych měl jít volit?

Než se pustíme do tématu dnešní hodiny, budeme krátce diskutovat o sobě a politice.

→ Zamyslete se a se spolužáky diskutujte následující otázky. Snažte přijít s co největším množstvím různých nápadů a názorů, vždy hledejte nesouhlasná, protichůdná nebo opačná stanoviska.

① **Proč se zajímat o politiku**?

② **Proč bych měl jít volbám** (až budu moci volit)?

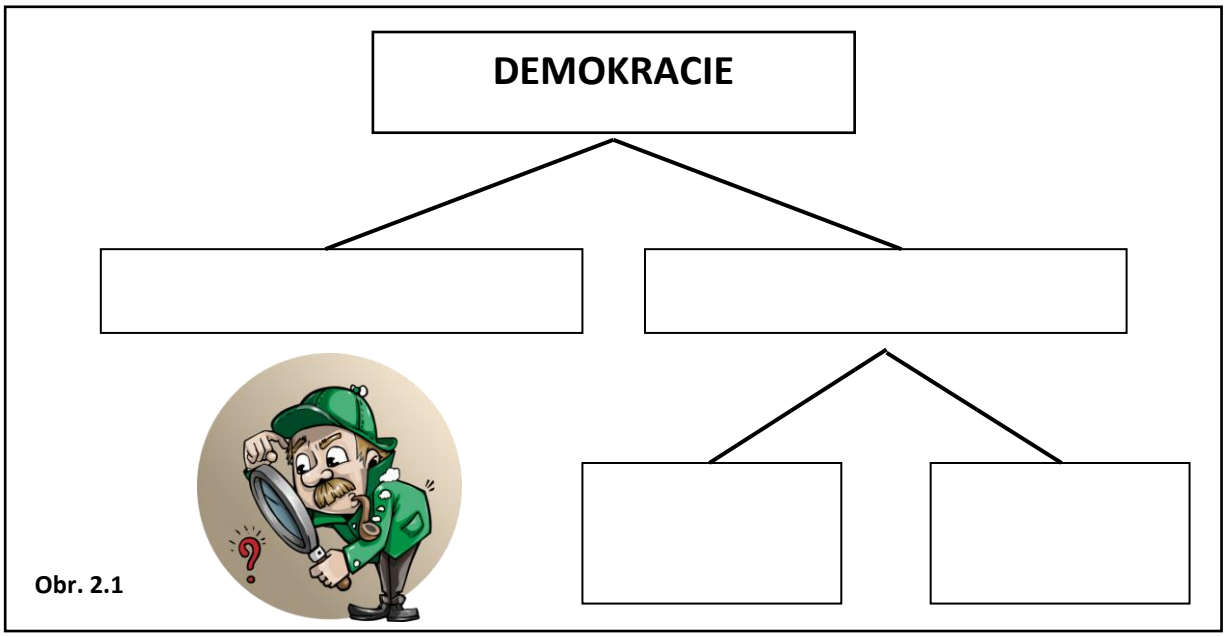
Druhy demokracie: základní pojmy

V minulé hodině jsme se bavili o tom, co to demokracie je a jak funguje. Nyní zjistíme, jaké základní **druhy demokracie** existují a jak se liší. Budeme se s nimi setkávat v této i v dalších hodinách.

→ Nejdříve čarami spojte **pojmy**, týkající se druhů demokracie, s odpovídajícími **definicemi**:

parlamentní systém	Lid vládne a rozhoduje přímo, bez volených zástupců (například pomocí referend).
prezidentský systém	Způsob vládnutí, v němž má rozhodující slovo parlament, volený občany; vláda vzniká z parlamentu, musí mít jeho důvěru a je mu odpovědná; prezident (nebo král) má velmi omezené pravomoci. *Příklad: většina evropských států vč. České republiky*
přímá demokracie	Lid vládne prostřednictvím volených zástupců (například poslanců).
zastupitelská demokracie	Způsob vládnutí, v němž má rozsáhlé pravomoci prezident, přímo volený občany; vláda je oddělená od parlamentu a obvykle ji vede prezident (nebo ji aspoň sestavuje). *Příklad: USA*

→ A nyní se pokuste tyto **pojmy** zapsat do následujícího **schématu.** Jak to udělat? Na základě definic se zamyslete nad vzájemnými vztahy pojmů.

Obr. 2.1

Z přehledu vyplývá důležitý závěr o situaci u nás. **Česká republika** je zastupitelskou demokracií (vládnou volení zástupci občanů) a máme parlamentní systém (rozhodující je role parlamentu, role prezidenta je podružná).

Zastupitelská demokracie

Přímé demokracii se budeme věnovat v následujících dvou hodinách. Nyní se soustřeďme na **demokracii zastupitelskou**. Nejdříve si vyložíme, co to je a jak funguje.

Co to je zastupitelská demokracie a jak funguje?

Už jsme si řekli, že **demokracie** je vláda lidu. V **zastupitelské demokracii** však lid nevládne přímo, ale skrze zástupce, které si volí. Základem zastupitelské demokracie jsou proto **volby**. Volby musí být zcela svobodné: kdokoli může kandidovat; kdokoli může volit; nikdo nesmí nikomu přikazovat, koho volit atd. Z voleb vzejdou **volení zástupci**. Těmi nejdůležitějšími jsou členové parlamentu.

Hlavním nástrojem vládnutí v zastupitelské demokracii jsou **zákony**. Zákony určují, co je možné, a co již ne, říkají, jak se co bude dělat apod. Každý zákon musí být schválen volenými zástupci.

Mimochodem, zastupitelská demokracie má místo i na **školách** – jde například o třídní samosprávy nebo **školní parlamenty**. Máte parlament i na vaší škole? Pokud ano, víte, jak funguje, a zajímáte se o jeho činnost? A pokud ne, víte, k čemu může sloužit, a nechtěli byste se pokusit jej vytvořit[1]?

[1] Podívejte se například na informace o žákovských parlamentech na stránkách Centra pro demokratické učení: *CEDU – Centrum pro demokratické učení* [online]. Praha: Centrum pro demokratické učení, 2021 [cit. 2021-02-24]. Dostupné z: https://cedu.cz/.

Kdo drží v zastupitelské demokracii moc?

Moc v zastupitelské demokracii má tři složky. Za prvé je to **moc zákonodárná**, kterou představuje parlament. Členové parlamentu (obvykle poslanci) jsou voleni občany. Parlament má většinou nejsilnější slovo, jelikož schvaluje („dává“) zákony. Za druhé je to **moc výkonná**, kterou tvoří vláda, příp. i prezident, a pod niž spadají i různé úřady. Moc výkonná zajišťuje provádění („vykonávání“) zákonů; je to ona, kdo skutečně vládne: zajišťuje každodenní řízení, chod a provoz státu. A za třetí je to **moc soudní**, kterou zastupují soudy. Soudy dohlíží na dodržování zákonů.

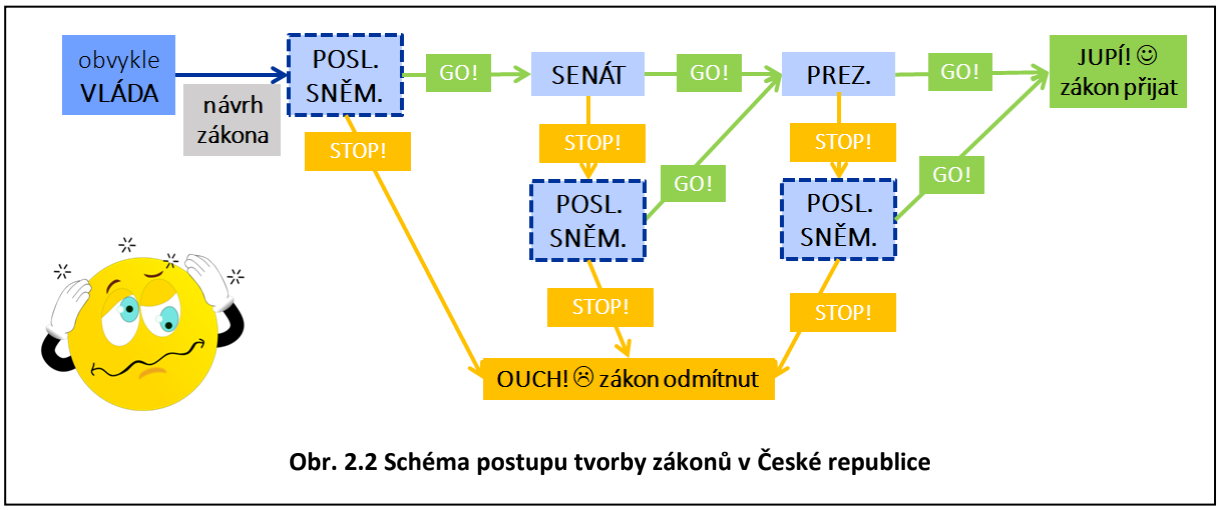
V demokracii je nezbytné co největší oddělení těchto tří „mocí“. Klíčové je **oddělení moci soudní** od moci zákonodárné a výkonné: soudy musí být nezávislé a nesmí být napojeny na vládu či parlament.

Jak se vládne v České republice?

To vše asi zní hodně vzdáleně. Proto si zkusme uvést jeden příklad: Českou republiku. Kdo u nás drží moc, jak vládne a jaký vliv na něj máme my, občané? Předně si řekněme, že Česká republika je **parlamentní demokracií**; už víme, že v parlamentní demokracii má hlavní slovo parlament.

Parlament České republiky u nás představuje moc zákonodárnou. Skládá se ze dvou tzv. „komor“: **Poslanecké sněmovny**, v níž zasedá 200 poslanců, volených občany; a **Senátu**, v němž sedí 81 senátorů, též volených občany. Rozhodující roli ovšem hraje Poslanecká sněmovna, mj. proto, že uděluje důvěru vládě (schvaluje ji).

Moc výkonnou tvoří vláda a prezident. Rozhodující roli hraje **vláda České republiky**. Je tvořena ministry a v jejím čele stojí předseda vlády (premiér); spadají pod ni ministerstva a různé úřady. Vláda každodenně spravuje Českou republiku; je to vlastně neustále běžící „motor“ vládnutí v našem státě. Moc nad vládou ale drží Poslanecká sněmovna: vládě uděluje důvěru (schvaluje ji), může ji odvolat, dohlíží na ni, dává jí úkoly; vláda tak spíše plní zadání Poslanecké sněmovny a je jí odpovědná. **Prezident České republiky** je pak sice přímo volený občany, ale jeho role je podružná. Soudní moc vykonávají pochopitelně **soudy**.

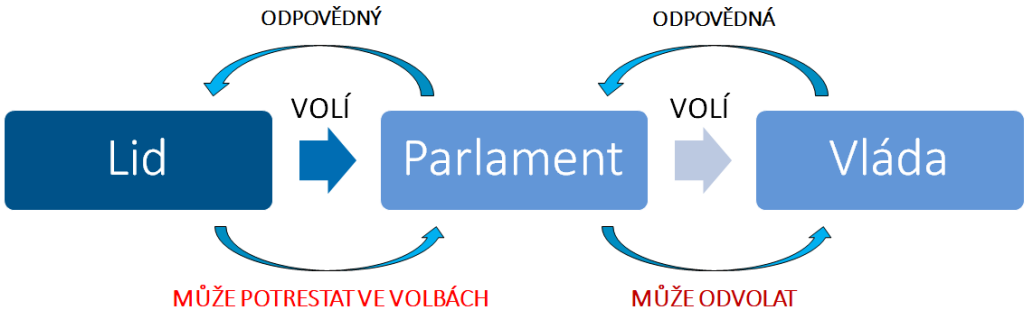
Obr. 2.2 Schéma postupu tvorby zákonů v České republice

Už jsme si řekli, že v zastupitelské demokracii se vládne skrze **zákony**. Jak jsou zákony vytvářeny v České republice? Podívejte se na schéma na *obr. 2.2*. Vypadá složitě, ale když jej prozkoumáte, zjistíte, že je logické. Zákony obvykle navrhuje vláda. O návrhu poté rozhoduje Poslanecká sněmovna: může jej odmítnout, upravit nebo přijmout, a postoupit tak dále. Takový návrh je postoupen nejdříve Senátu a poté prezidentovi: ti jej vždy mohou přijmout (zákon je tím schválen), nebo vrátit zpět Poslanecké sněmovně k opětovnému rozhodnutí. Poslanecká sněmovna pak o zákonu musí hlasovat znovu; pokud jej přijme, je tím zákon schválen.

Vidíme tedy, že rozhodující moc má Poslanecká sněmovna – jen ona může zákon zcela odmítnout, její souhlas je k přijetí nutný, může též přehlasovat odmítnutí ze strany Senátu či prezidenta.

Kdo v parlamentní demokracii dohlíží na mocné?

Zdá se vám, že v celém tom ústrojí drží příliš mnoho moci politici „někde nahoře“, a že se lid naopak na vládě podílí příliš málo? To ale není tak úplně pravda. V parlamentní demokracii, jakou je Česká republika, lid sice nevládne přímo, ale politici jsou mu **odpovědní** a nakonec mu vždy musí „složit účty“. Lid totiž volí parlament a parlament volí vládu. Vláda je tak odpovědná parlamentu: ten ji může kdykoli odvolat. Parlament je odpovědný lidu: lid jej sice nemůže odvolat, ale může jej potrestat tím, že bude v příštích volbách volit někoho jiného. Pokusili jsme se to naznačit ve schématu na *obr. 2.3.*

Obr. 2.3 Kdo v parlamentní demokracii dohlíží na mocné?

Cesta zákona od návrhu ke schválení

Řekli jsme si, jak v České republice vznikají zákony, kdo a jak o nich rozhoduje, kdo a jak je schvaluje. Podívejme se nyní na praktickou ukázku. Využijeme veřejně dostupné zdroje k tomu, abychom zmapovali průběh schvalování návrhu jednoho vybraného zákona. Podobně se u nás schvalují i ostatní zákony.

Obr. 2.4

→ Připravte si počítač (příp. tablet, přinejhorším mobil) s připojením k internetu. Na webu Poslanecké sněmovny si otevřete dokument, popisující projednávání **novely zákona o sociálně-právní ochraně dětí** z let 2011 a 2012[2]. Poté splňte úkoly ① a ②.

① Doplňte tabulku na následující straně. Jde vlastně o časovou osu. Ke každému datu uveďte do kolonky **pouze jedné patřičné instituce, co s návrhem zákona udělala**; ostatní kolonky na řádku vždy nechte prázdné. Použijte vždy **jedno sloveso ze tří** následujících, a to ve správném mluvnickém tvaru: *odmítnout, předložit, schválit*. Údaj pro 28. prosinec 2011 jsme vyplnili jako vzor.

[2] Sněmovní tisk 564. Novela zákona o sociálně-právní ochraně dětí. In: *PSP.cz* [online]. [citováno 2020-11-04]. Dostupné z: https://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?t=564&o=6

Cesta zákona od návrhu ke schválení: novela zákona o sociálně-právní ochraně dětí

	Vláda	Poslanecká sněmovna	Senát	Prezident
28. 12. 2011	předložila	x	x	x
13. 6. 2012				
20. 7. 2012				
5. 9. 2012				
12. 9. 2012				
7. 11. 2012				
27. 11. 2012: Schválený zákon byl vyhlášen ve Sbírce zákonů pod číslem 401/2012 Sb.				

② Na základě této tabulky stručně odpovězte na následující otázky. Tím si vše krásně zopakujete.

❶ Kdo v České republice nejčastěji **navrhuje** (předkládá) zákony?

❷ Které **tři instituce** a v jakém **pořadí** se k návrhu vyjadřují?

❸ Co se stane, pokud návrh zákona odmítne **Poslanecká sněmovna**?

❹ Co se stane, pokud návrh zákona odmítne **Senát**?

❺ Co se stane, pokud návrh zákona odmítne **prezident**?

❻ Která z institucí má **největší slovo,** a ve finále tedy **rozhoduje** o přijetí, či nepřijetí zákona?

→ Svoje odpovědi nyní můžete porovnat se spolužáky. Pro kontrolu můžete využít i dřívější informace z této hodiny a **popis postupu** projednávání zákonů na webu Poslanecké sněmovny[3].

Zopakujme si!

Vzpomenete si ještě na **tři složky moci** v zastupitelské demokracii?

→ Do schématu níže doplňte názvy **tří mocí** v demokratickém státě a ke každé uveďte **konkrétní orgány v České republice**. Svoje odpovědi poté můžete porovnat se spolužáky nebo s dřívějšími informacemi z této hodiny.

Moc	Moc	Moc
•	•	•

[3] Legislativní proces projednávání návrhů zákonů. In: *PSP.cz* [online]. [citováno 2020-11-04]. Dostupné z: https://www.psp.cz/sqw/hp.sqw?k=331

3. Nástroj demokratů, nebo despotů?

Přímá demokracie a referendum

Co nás bude v této hodině zajímat?

- Co to je přímá demokracie, jak funguje a jaké má výhody?
- Jaké důsledky, nevýhody, úskalí či nebezpečí může mít využívání referend?
- Ve kterých zemích světa a jakým způsobem jsou referenda používána?

Co to je přímá demokracie?

V minulé hodině jsme se zabývali zastupitelskou demokracií. Nyní obraťme pozornost k demokracii přímé: řekněme si, co to je a jak funguje. Na rozdíl od zastupitelské demokracie vládne v **přímé demokracii** lid přímo, bez volených zástupců (poslanců apod.).

Nejběžnějším nástrojem přímé demokracie je **referendum**. Jde o přímé hlasování všech voličů o určitém návrhu. Obvykle nabízí dvě možnosti. Referendum může být:

- buď celostátní („Chcete tento zákon, či nechcete?“), nebo místní („Chcete park či parkoviště?“);
- buď závazné (vláda se jím musí řídit), či nezávazné (doporučující).

Obr. 3.1

Mezi nástroje přímé demokracie je ale možné zařadit i jiné způsoby přímého, **aktivního zapojení** občanů do politiky: např. podněty občanů, diskuse politiků s občany apod.

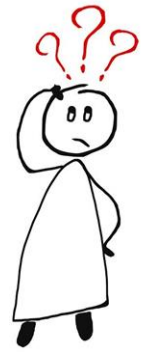
Stoprocentní přímá demokracie, tj. vláda lidu zcela bez volených zástupců, je **neuskutečnitelná** – v žádné zemi světa se nevládne pouze takto. Většina demokratických států však prvky přímé demokracie v určité míře využívá, a to nejčastěji místní referenda.

Jak referendum funguje.

Pojďme se podívat na to, jak přímá demokracie funguje a jaké může mít výhody a nevýhody.

→ Nejdříve se krátce zamyslete a se spolužáky diskutujte následující otázku:

- Jaké jsou **výhody přímé demokracie** ve srovnání se zastupitelskou?

Obr. 3.2

A nyní si zkusíme na dvou modelových otázkách rozebrat fungování referenda.

→ Níže jsou položeny otázky ① a ②. Na každou z nich **vyjádřete svůj názor postupně dvěma způsoby** (u každého způsobu zatrhněte jednu z možností):

- nejdříve pomocí „názorové přímky“, kdy si vyberete jednu z pěti možností na větší škále;
- a následně pomocí „krajních bodů“, kdy budete mít na výběr možnosti pouze dvě (případně nemusíte odpovídat vůbec).

① **Měla by škola ráno začínat později – i za cenu toho, že bude odpoledne později končit?**

Názorová přímka: určitě ano – možná ano – něco mezi, váhám – možná ne – určitě ne

Krajní body: ano – ne

② **Měli bychom podporovat jadernou energii, nebo obnovitelné zdroje energie?**

Názorová přímka: určitě jádro – možná jádro – napůl, váhám – možná obnovitelné – určitě obnovitelné

Krajní body: jádro – obnovitelné

→ Svoje odpovědi porovnejte se spolužáky; pokud je vás víc než deset, můžete odpovědi i sečíst a udělat si jednoduchý statistický přehled. Poté se zamyslete a společně diskutujte následující otázky:

- ❶ Co vám umožnilo **přesněji vyjádřit názor**: názorová přímka, nebo krajní body?
- ❷ **Jak funguje referendum**: jako názorová přímka, nebo krajní body?
- ❸ Dá se ze srovnání názorové přímky a krajních bodů říci, jaké může mít referendum **důsledky nebo nevýhody**?

Co jsme se tímto mohli dozvědět o referendu a jeho možných důsledcích a nevýhodách?

Zaprvé referendum **rozděluje společnost** na dva tábory *(ano x ne)* a vyhraňuje jejich diskusi, staví je proti sobě. Zadruhé referendum znemožňuje dosáhnout **střední cesty**, bodu „někde mezi“, přijatelného pro všechny *(něco mezi, napůl)*. Střední cestu je naopak možné hledat jednáními v zastupitelských orgánech typu parlamentu.

Zatřetí výsledek referenda dělí lidi na **vítěze** (kteří dostanou vše) a **poražené** (kteří nedostanou nic). A začtvrté referendum nahrává radikálům, tj. lidem **s krajními postoji** *(určitě ano, určitě ne)*; zatímco lidem méně vyhraněným *(možná, něco mezi, napůl, váhám)* nemusí vyhovovat, nebo je může dokonce odrazovat. Většina lidí totiž názorově netíhne k okrajům, ale má tendenci se umístit někde na „názorové přímce“ mezi ně.

Obr. 3.3

A jak referendum nefunguje.

Pojďme se nyní na možné nevýhody, úskalí či nebezpečí referend podívat podrobněji.

→ Níže jsou uvedeny otázky ① až ④. Jsou to jakási referenda „na zkoušku“. U každého z nich se krátce zamyslete a **vyjádřete svůj názor**: zatrhněte možnost, pro kterou se rozhodnete; případně se můžete „zdržet“, tj. vůbec nehlasovat.

→ Po každém referendu svoje odpovědi porovnejte se spolužáky; pokud je vás víc než deset, můžete odpovědi i sečíst a udělat si jednoduchý statistický přehled. Poté se ke každému referendu zamyslete a společně **diskutujte** následující otázky:

- ❶ Je **vhodné** o takovém tématu hlasovat v referendu?
- ❷ Pokud ne, v čem je **problém**, jaká nebezpečí by mohlo takové referendum mít?
- ❸ Uveďte **příklady** podobně nebezpečných témat.

Obr. 3.4

① Mělo by být ve školách pro žáky zdarma **mléko, nebo ovoce**?

Hlasujte: mléko – ovoce

② Měli bychom **přijímat uprchlíky** z válečných zón (např. Sýrie)?

Hlasujte: ano – ne

③ Měla by být **zrušena fixace limitů** pro nepřímé (ale ex-post validovatelné) výdaje na odměny ad-hoc najímaných smluvních pracovníků s flexibilními, krácenými či dělenými úvazky do 150 hodin ročně?

Hlasujte: ano – ne

④ Měl by být pracovní a školní týden zkrácen na **čtyři dny**?

Hlasujte: ano – ne

A co nám toto mohlo říci o možných nevýhodách, úskalích či nebezpečích referend?

První problém jsme již probírali: referendum může **společnost rozdělit** *(viz otázka ②)*. Zadruhé většina běžných lidí nemá o složitějších tématech dostatek informací a nebude jim **dostatečně rozumět** *(viz otázka ③)*. Nebude se proto rozhodovat na základě faktů, ale podle těch médií či míst na internetu, která sleduje, podle známých nebo podle vlastních dojmů; bude pak snadno podléhat lžím a dezinformacím.

Zatřetí referendum je snadno **zneužitelné populisty** a demagogy k prosazení sice populárních, ale nezodpovědných a zničujících návrhů *(viz otázka ④)*. A začtvrté referendum může být úspěšné a prospěšné jen při vysoké **angažovanosti** voličů a dostatečné **účasti**.

Obr. 3.5

Přímá demokracie je super, ale...

V této hodině jsme si ukázali, že **přímá demokracie** je svým způsobem naplněním podstaty demokracie jako „vlády lidu“: člověku dává možnost vyjádřit svůj názor a přímo ovlivňovat tvář své obce či země. Je však třeba ji používat opatrně, neboť má řadu úskalí. Pojďme si je nyní zopakovat.

Zopakujme si!

→ Jmenujte hlavní **úskalí** nebo možná **nebezpečí** využívání referend. Pokud si na některá nemůžete vzpomenout, projděte si následující spojení a doplňte do nich chybějící slova.

Referendum:

- _____ na dva tábory;
- znemožňuje dosáhnout _____;
- dělí lidi na _____ a _____;
- nahrává lidem s _____ postoji;
- o složitějších otázkách: lidé nebudou tématu _____;
- je zneužitelné _____;
- vyžaduje vysokou _____ a dostatečnou _____ voličů.

Přímá demokracie ve světě

Vraťme se k tomu, co jsme si říkali na úplném začátku: kde a jak jsou referenda ve světě používána?

Jaký názor na využívání referend měla někdejší proslulá britská premiérka Margaret Thatcher (1979–90) si můžete přečíst u *obr. 3.6*. Myslíte, že měla pravdu? Alespoň částečně asi ano. Řada **diktátorů** totiž skutečně referendum zneužila pro uchopení, upevnění či ospravedlnění své moci. Ve 30. letech 20. století to byl například Adolf Hitler v Německu, dnes třeba Vladimir Putin v Rusku.

Obr. 3.6 Margaret Thatcher: *„Referendum je nástrojem diktátorů a demagogů.“*

Jedinou demokratickou zemí světa, která široce využívá referend, je **Švýcarsko**. Lidé zde jsou ale dlouhodobě zvyklí se veřejně angažovat a rozhodovat se zodpovědně. Navíc i Švýcarsko samozřejmě má zastupitelské orgány, a proto bývá označováno za „polopřímou“ demokracii.

V ostatních demokratických zemích panuje shoda na tom, že referendum by nemělo být využíváno pro řešení složitých otázek mezinárodní politiky nebo při změnách ústavy (hlavního zákona státu); ale že je naopak velmi vhodné pro řešení **jednoduchých a praktických místních témat**. V další hodině si to proto sami vyzkoušíme.

Pouč tátu!

Představ si, že tvůj táta je zapřisáhlým zastáncem používání referend vždy, všude a ke všemu. Nejraději by pomocí referenda rozhodoval o všech zákonech, a dokonce vůbec o všem, co náš stát dělá. Ty s ním sice souhlasíš, že referendum je skvělý nástroj pro vyjádření vlastního názoru, ale uvědomuješ si, že používání referend skrývá řadu nebezpečí a úskalí.

Obr. 3.7

→ Níže si připrav několik důvodů, pomocí kterých tátovi **možná nebezpečí referend** vysvětlíš. Jaké protiargumenty může táta vznést? Zkus se připravit i na ně.

4. Pojďme změnit naši školu!

Přímá demokracie a referendum

Co nás bude v této hodině zajímat?

- Jakým způsobem se v České republice mohou konat referenda? Kolik referend se dosud konalo na Vysočině a na jaká témata to bylo?
- Jaké téma nebo problém v naší škole by bylo možné změnit pomocí referenda? A jak to prakticky udělat?

Referendum v České republice

V minulé hodině jsme se zabývali tím, jak referendum funguje a jaké může mít výhody i úskalí. Řekli jsme si, že referenda jsou ve většině demokratických států využívána hlavně k řešení místních témat. Tak je tomu i v České republice. Jakým způsobem se u nás mohou konat referenda?

Česká republika je zastupitelskou demokracií, přesto naše ústava s prvky přímé demokracie počítá. Umožňuje konání **celostátních referend**, nicméně ta je nutno vyhlašovat zvláštními ústavními zákony, což je poměrně složité. Tak bylo vyhlášeno doposud jediné celostátní referendum u nás, a to **o vstupu České republiky do Evropské unie**. Konalo se v roce 2003, zúčastnilo se ho 55 % voličů, z nichž 77 % hlasovalo pro vstup.

Obr. 4.1

Mnohem používanější, praktičtější a lidem bližší možností je **místní referendum**, které se koná v jedné obci o místní záležitosti. Místní referendum může vyvolat zastupitelstvo obce nebo **skupina občanů**: sestaví přípravný výbor a seženou zákonem požadované množství podpisů.

Ne každé místní referendum ale skončí úspěchem: může narazit na předepsanou dolní hranici účasti. Pro to, aby bylo referendum vůbec **platné**, je nutná účast min. 35 % oprávněných voličů (v opačném případě je referendum neplatné, tj. jako by se ani nekonalo). Ale pozor: platnost referenda ještě neznamená, že bude jeho výsledek nějak uskutečněn v praxi! Aby byl výsledek platného referenda navíc **závazný** pro orgány obce, tj. aby se jím musely řídit, musí se pro rozhodnutí vyjádřit více než 50 % hlasujících tvořících min. 25 % oprávněných voličů (v opačném případě je výsledek referenda nezávazný, tj. orgány obce se jím řídit nemusejí).

V Kraji Vysočina se v letech 2006–20 konalo asi 25 místních referend. Nejčastěji se v nich rozhodovalo o nakládání s majetkem obce (pozemek, stavba) či o vybudování něčeho sporného (továrna, skládka). Častým tématem je však i **jaderná energetika**, zvláště možnost vybudování trvalého úložiště vyhořelého jaderného paliva. Jako příklad můžeme uvést referendum, které se konalo roku 2018 v **Jaroměřicích nad Rokytnou**. Občané odpovídali na otázku „Souhlasíte s vybudováním hlubinného úložiště vyhořelého paliva z jaderných elektráren na území našeho města?“. Účast dosáhla 45 %, a referendum tedy bylo platné; pro odpověď „NE“ se vyslovilo 96 % hlasujících (tj. asi 43 % oprávněných voličů), a tato odpověď tedy je pro obecní orgány závazná.

Místní referendum je každopádně důležitým nástrojem, kterým můžeme my jako občané přímo a zásadně ovlivňovat tvář své obce, a to někdy i k nevoli našich zastupitelů.

Zamyslete se: Konalo se ve vaší obci někdy referendum[4]? Na jaké téma by se konat mělo nebo mohlo? Byli byste ochotni vznik takového referenda podpořit (nebo se jej alespoň zúčastnit)?

Pojďme změnit naši školu!

Referendum, třeba i neoficiální, můžeme vyhlásit i v práci nebo ve škole. Tento prvek přímé demokracie se tak může stát skvělým doplňkem školních zastupitelských orgánů, jako jsou třídní samosprávy a školní parlamenty. Pojďme si tedy zkusit **navrhnout referendum, zaměřené na nějaké téma v naší škole**.

→ Pracujte, pokud možno, **ve čtyřčlenné skupině**. Přinejhorším ale můžete pracovat i samostatně.

---

① Téma pro referendum

Nejdříve zkusíme přijít s několika tématy, která by mohlo referendum řešit.

→ **Vymyslete dvě témata pro referendum**, a to na základě otázky *„Co je v naší škole špatně a šlo by to změnit?“* Ale pozor!

- Zaměřme se na věci, které jsou uskutečnitelné a škola je **může změnit**, zejm. na její praktické fungování; ne na probíranou látku, známkování, osobnosti pedagogů apod.
- Referendum by se nemělo vést o populistických tématech a nemělo by se zvrhnout v populární hlasování s předem jasným výsledkem (např. obědy zdarma). Zkusme tedy přijít s tématy ne 100% populárními, ale takovými, u nichž očekáváme mezi spolužáky **různé názory**, či dokonce spory; nebo by nás i zajímalo, jak se na ně spolužáci dívají.
  - *Příklad (ze zaměstnání):* „V naší továrně začíná pracovní doba příliš brzo ráno.“

Obr. 4.2

Naše témata:

[4] Podívejte se na seznam konaných referend: viz Místní referenda v České republice 2006–2020. In: *MVCR.cz* [online]. [citováno 2021-02-16]. Dostupné z: www.mvcr.cz/soubor/mistni-referenda-tabulka-hlaseni.aspx.

→ Témata, s nimiž jste přišli, nyní porovnejte s tématy ostatních skupin.

Pomoc v nouzi: Pokud vás žádná vhodná témata nenapadají, můžete využít ta, s nimiž přišli žáci jedné střední školy na Vysočině:

- První hodina začíná zbytečně brzo ráno.
- „Hlavní" („dlouhá") přestávka je příliš krátká.
- V rozvrhu máme příliš málo volných hodin.
- Jezdíme pouze na turistické výlety, ne na vodu či kola.
- Jídelna nabízí z pěti jídel vždy pouze jedno bezmasé.
- Klavír v relaxačním koutku jen zbytečně překáží.
- Terária s velkými jedovatými pavouky v aule nahánějí strach a jsou nebezpečná.
- „Kuřácký plácek" přímo před vchodem do školy je pro nekuřáky nepříjemný.
- Na parkovišti před školou je sice dostatek místa pro motorky, ale málo místa pro kola.

---

② Vytvoření návrhu referenda

→ Zamyslete se a **zvolte jedno z témat**. Může být z vašeho seznamu, ale může pocházet i ze seznamů ostatních skupin.

→ Na základě tohoto tématu **navrhněte školní referendum**. **Návrh zaznamenejte do šablony**, kterou naleznete v **příloze 4.1** na konci sešitu; list se šablonou ze sešitu vyjměte či odstřihněte, aby se vám s ní lépe pracovalo. Při práci se můžete (ale nemusíte) inspirovat **vzorem** níže.

Obr. 4.3 Stará škola ve Sněžném ve Žďárských vrších

Návrh referenda – vzor

OTÁZKA: Měl by být začátek pracovní doby v naší továrně posunut z 6:00 na 7:00?

□ **ANO** □ **NE**

Důvody pro ANO: Budeme si moci přispat a třeba i stihneme vyvenčit psa a vypravit děti do školy.

Důvody pro NE: Odpoledne se z práce vrátíme později, a méně toho tak stihneme na zahrádce či doma.

Průběh referenda: Referendum se uskuteční 12. a 13. 6. vždy od 7:00 do 10:00 a od 13:00 do 14:00, a to v závodní jídelně, kde budou připraveny hlasovací lístky i urny; výsledky budou vyhlášeny nejpozději 14. 6. v 10:00.

Využití referenda: Pokud se referenda zúčastní min. 40 % ze všech zaměstnanců a zároveň se pro vítěznou variantu vysloví min. 60 % ze všech hlasujících, budeme po vedení továrny požadovat, aby podle vítězné varianty stanovilo od září jinou pracovní dobu.

Organizátoři: *Vendelína Slepičková, Ctibor Králík*

Pojďme si nyní šablonu projít a říci si, co jednotlivé body znamenají. Sledujte je v šabloně i ve vzoru.

❶ **Otázka:** Zvolte jedno z témat a odvoďte z něj znění otázky do referenda. Ale pozor – otázka:

- musí vést k odpovědím ANO/NE;
- musí splňovat výše uvedená pravidla: musí to být něco, co škola dokáže změnit; a musí být na takové téma, u něhož očekáváme různé názory;
- musí k danému tématu nabízet jinou volbu – ne pouze „nechcete tohle?“, ale „chcete tohle místo toho?“.

❷ **Důvody pro ANO:** Uveďte podle vlastního názoru 1–2 hlavní argumenty pro odpověď ANO.

❸ **Důvody pro NE:** Uveďte podle vlastního názoru 1–2 hlavní argumenty pro odpověď NE.

❹ **Průběh referenda***:* Navrhněte, jakou formou referendum proběhne – jak, kdy, kde, co, kdo; jak bude technicky zajištěno; jak budou vyhlášeny výsledky; kdo se referenda může zúčastnit apod.

❺ **Využití referenda:** Uveďte, jak navrhujete referendum využít – kdy jej budete považovat za platné; co a jak hodláte s výsledkem udělat apod.

❻ **Organizátoři:** Uveďte svoje jména.

→ A nyní se můžete pustit do práce! Snažte se zapojit všechny členy vaší skupiny.

---

③ Zhodnocení návrhů

→ Svůj návrh **srovnejte** s návrhy ostatních skupin.

Jak konkrétně to udělat? Záleží na vašich možnostech. Například můžete své návrhy vystavit na několika sousedních lavicích. Samostatně si je projděte a označte (např. přilepením lepicího papírku) ten, který považujete za **nejpřínosnější a nejužitečnější**. Rozhodujte se podle otázky *„Které referendum by se na naší škole mělo uskutečnit?“*. Poté papírky spočítejte a vyhlaste dva nejúspěšnější návrhy. Můžete diskutovat, které prvky vás na nich zaujaly nejvíce.

Pokud vám ještě zbývá čas, můžete se zamyslet a diskutovat nad otázkou *„Jak vést před referendem na naší škole **kampaň**?“*. Kampaní se myslí jak propagace referenda jako takového (zajištění co nejvyšší účasti), tak propagace obou názorů (zajištění prostoru pro vyjádření obou stran).

Obr. 4.4

A co lze s vašimi návrhy dělat dále? O otázkách z nejúspěšnějších návrhů můžete ve třídě uspořádat **malá referenda**. Nejprve lze provést krátké ústní prezentace návrhů a „diskusní fóra“ představující argumenty obou stran. Hlasovat je pak možné například psaním čárek k odpovědím ANO/NE přímo do daných návrhů. A konečně, v celé škole můžete uspořádat **skutečné referendum** o nejúspěšnější otázce anebo ji alespoň můžete předložit k zamyšlení vedení školy.

Co jsem se dnes naučil/a?

Jak mě dnešní hodina bavila a co jsem si z ní odnesl/a?

→ Jak mě **bavilo** pracovat na návrhu referenda? (Na „semaforu“ zakroužkujte odpovídající barvu.)

Moc ne.	Průměrně, normálně, šlo to.	Opravdu hodně.

→ A co jsem se dnes **naučil/a** o tom, jak referendum funguje? (Uveďte dvě nejdůležitější věci.)

5. Zkusme si porozumět!

Rozdělená společnost

Co nás bude v této hodině zajímat?

- Jak se vyrovnat s tím, že různí lidé mohou mít na jednu věc různé pohledy a názory?
- Jak předcházet střetům v rozdělené společnosti? A jak rozdělenou společnost zase spojit?
- Co je to kompromis, při jakých příležitostech jej využíváme a jaké má výhody, či nevýhody?

O perníkové chaloupce

Začněme trochu netradičně – pohádkou. Všichni si asi z dětství pamatujeme pohádku O perníkové chaloupce. Jenže ten příběh známe pouze z **vyprávění Jeníčka a Mařenky**. Zkusme si nyní přečíst **vyprávění paní Jany**.

→ **Přečtěte** si text v rámečku. Poté se **zamyslete** nad otázkami ① až ③ pod ním; odpovědi diskutujte se spolužáky.

Moje máma se živila jako čarodějnice: uzdravovala lidi, hledala ztracené věci, pořádala představení pro děti. Na důchod si uprostřed lesa pořídila chaloupku z perníku. Nějakou dobu zde žila klidně a spokojeně. Pak se ale v lese objevily dvě nezvedené děti nějakých nezodpovědných rodičů. Halekaly po lesích, lezly po stromech, po cestách házely kamení, na němž si máma podvrtla kotník, a také kusy chleba, které způsobovaly trávicí potíže srnkám. Vrcholem bylo, když se ty děti jednoho rána pustily do její chaloupky, začaly ji rozebírat a jíst perník.

Obr. 5.1

Máma se rozhořčeně vybelhala ven, chtěla dětem vyhubovat. Když však viděla, v jak zuboženém stavu jsou, pozvala je raději dovnitř. Tam je pohostila a ubytovala v přístěnku. Čekala, že si pro ně přijdou rodiče, ale nestalo se tak, ona se s podvrtnutým kotníkem nikam vydat nemohla. A tak moje máma obě děti živila řadu dní – hlavně chlapce, děvče odmítalo jíst, zřejmě drželo dietu. Asi po týdnu se rozhodla děti vykoupat, a tak roztopila pec, aby ohřála vodu ve vaně. Dívka tvrdila, že neví, jak do pece přikládat, a když se máma nad pec sklonila, aby jí to ukázala, dívka ji strčila do plamenů a zavřela dvířka na závoru. To je jasná vražda, to vám povídám!

A proč to ty děti udělaly? Během toho týdne asi zjistily, že si máma v truhle schovává šperky, jež si vydělala celoživotní prací – byla to její rezerva na důchod. A tak zatímco máma umírala v peci, děti truhlu vybraly a i se šperky zmizely.

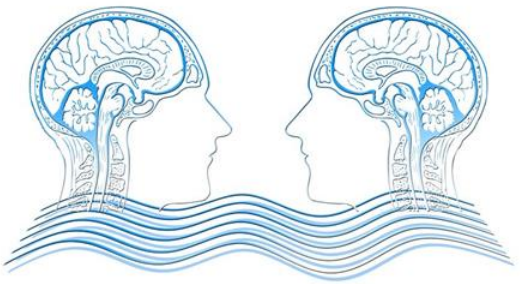
① Je možné, aby byla **pravdivá** obě vyprávění (Jeníčka a Mařenky x paní Jany)? Pokud ano, jak je to možné?

② Jak se asi jednotlivé dvě strany (Jeníček a Mařenka x čarodějnice) **cítily**, co si **myslely**, proč se tak **chovaly** v následujících okamžicích.

- Jeníček a Mařenka se pustí do perníku z chaloupky.
- Čarodějnice je odvede dovnitř, tam je krmí.
- Čarodějnice roztopí pec.
- Mařenka strčí čarodějnici do pece.

③ Co asi **způsobilo** tyto rozdíly v pocitech, myšlenkách a chování? A šlo jim nějak **předejít**?

Co může ze srovnání obou příběhů vyplývat?

Obr. 5.2

Na jednu věc či událost mohou mít lidé **různé pohledy**. Stejně tak mohou mít **různé názory** na rozličné otázky, problémy nebo témata. Všechny mohou (ale samozřejmě též nemusí) být podobně správné či možné. Pokud si to neuvědomíme a budeme mít pocit, že náš pohled či názor je jediný možný, nebo dokonce jediný správný, bude výsledkem konflikt a katastrofa (jako v perníkové chaloupce).

Jak konfliktu zabránit? S názory nebo pohledy jiných lidí nemusíme souhlasit, ale musíme se je snažit **poznat** (přiznat si, že existují) a **brát na ně ohled** (respektovat je, tolerovat). Toho docílíme tím, že budeme ostatním lidem **naslouchat**, hovořit s nimi; budeme se snažit **vcítit** do jejich pocitů, myšlenek, pohnutek, názorů (vcítění = **empatie**) a budeme se snažit jim **porozumět** a pochopit je. A právě to si nyní vyzkoušíme prakticky.

Ideální jídelní lístek

Obr. 5.3

Už jsme mlsali perník a pekli čarodějnici. U jídla ještě zůstaneme: pokusíme se společně sestavit **nabídku jídel ve školní jídelně**. Jak? Řekli jsme si, jak je důležité s ostatními lidmi hovořit, naslouchat jim a brát na ně ohled. Nyní si proto vyzkoušíme vést jednání, dialog a debatu.

Co vás čeká? Budete pracovat **společně v celé třídě**; musí vás být nejméně devět. Vaším úkolem bude **shodnout se na nabídce tří jídel** ve školní jídelně tak, aby co nejlépe odpovídala představám většiny z vás. Čekají vás postupně tři kola: nejdříve se shodnete v malých skupinách (kolo I); poté každá malá skupina vyšle dva zástupce, aby se shodli ve větší skupině (kolo II); a ty poté opět vyšlou po dvou zástupcích, aby se shodli na úrovni celé třídy (kolo III).

Pomoc v nouzi – jak hledat shodu: Jak budete při hledání shody postupovat, je čistě na vás. Nabízíme vám ale několik návrhů. Jednou z možností je nadnesení „bicího panáka“ jedním členem skupiny a poté přinášení protinávrhů ostatními o nich lze hlasovat. Můžete též využít „handlu“ – „já budu souhlasit s jedním bezmasým jídlem, když vy budete souhlasit s koprovkou“. Budete se asi vždy snažit prosadit

to řešení, s nímž jste do skupiny přišli; ale měli byste též projevit pochopení pro přání ostatních a snahu nalézt „ideální jídelní lístek“ pro všechny.

Kolo I: Vytvořte **devět malých skupin**. V každé skupině máte tři minuty na to, abyste se shodli na nabídce tří jídel. Můžete vybírat pouze z těch, která vaše školní jídelna vaří (tj. žádná exotika, chobotnice či kaviár).

Nabídka naší malé skupiny v kole I:
Jídlo 1:
Jídlo 2:
Jídlo 3:

Kolo II: Každá malá skupina nyní určí **dva zástupce**. Ti se spojí se zástupci dvou jiných skupin; vzniknou tak celkem **tři větší skupiny po šesti zástupcích**. Každá tato skupina má nyní tři minuty na to, aby se znovu shodla na nabídce tří jídel. Může vybírat pouze z těch, která si členové přinesli z předešlého kola (tj. nesmí přicházet s žádnými novými).

Nabídka naší větší skupiny v kole II:
Jídlo 1:
Jídlo 2:
Jídlo 3:

→ Ti z vás, kteří se nezapojí do kol II a III, se zatím mohou věnovat otázkám do další části hodiny *(Kompromis není sprosté slovo!).*

Kolo III: Každá větší skupina nyní vyšle **dva zástupce**, ti se **v počtu šesti sejdou na úrovni celé třídy**. Mají opět tři minuty na to, aby se shodli na **konečné nabídce tří jídel** (opět mohou volit pouze z těch z předešlého kola).

Konečná nabídka:
Jídlo 1:
Jídlo 2:
Jídlo 3:

→ A toto už je výsledek, který můžete oficiálně **vyhlásit** jako „ideální jídelní lístek“ vaší třídy! Je na tomto lístku z nabídky vaší původní malé skupiny (kolo I) alespoň jedno jídlo?

→ Zamyslete se a **diskutujte**: Jak jste ve skupině hledali shodu, jak jste postupovali? Byl tento postup vhodný? Jste spokojeni s výsledkem, odráží konečný lístek alespoň částečně vaše původní představy? Lze podobný postup využít i v jiných případech, ve skutečném životě, v politice?

Co si z toho všeho můžeme odnést?

V poslední době se často hovoří o tom, že je naše společnost **rozdělená** – rozhádaná, neschopná nalézt shody. Z toho můžou vznikat krize a konflikty. Pokud jim chceme předcházet, musíme se snažit **dohodnout se** a hledat **shodu** (= **konsenzus**). Jak už jsme si řekli, předpokladem k tomu je naslouchání, vcítění, vzájemné pochopení a porozumění. Nyní jsme si navíc ukázali, že k dohodě vedou **jednání**, **debata** a **dialog**, že jsou nutné a že jsou možné. Jednání je přitom postaveno na snaze nalézt průnik názorů, střední cestu, výhodnou – nebo alespoň přijatelnou – pro všechny. Takovou střední cestu nazýváme kompromis. Pojďme se mu na závěr věnovat podrobněji.

Obr. 5.4

Kompromis není sprosté slovo!

Řekli jsme si, že jednání a dohoda stojí na hledání **kompromisu**. Co přesně tento pojem znamená? Pokusme se jej blíže rozebrat a pochopit jeho podstatu a přínosy.

→ Níže jsou otázky ① až ④. Nad každou se samostatně **zamyslete** a poté své nápady a názory **diskutujte** se spolužáky.

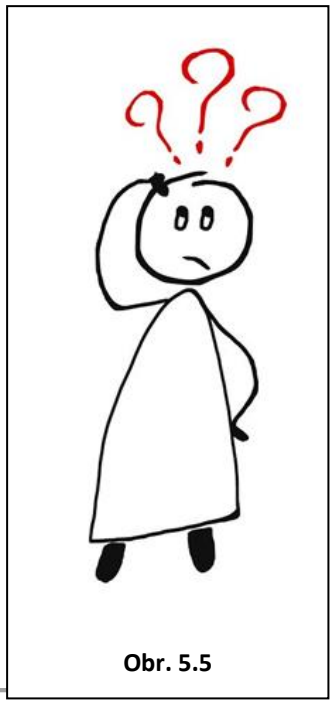
① **Co to je kompromis a co o něm víte**? Pokud si nejste jisti, přečtete si definici v rámečku na další straně.

② **Udělali jste ve svém životě nějaký kompromis, při jaké příležitosti a jaký?** Pokud vás nenapadá žádný příklad, přečtete si jeden v rámečku na další straně.

③ **Jaké další kompromisy byste byli ochotni udělat:**

- ve vztahu ke kamarádům, spolužákům, rodičům, sourozencům;
- v politických a společenských názorech? Pokud vás v této druhé oblasti žádný příklad nenapadá, přečtete si jeden v rámečku na další straně.

④ **Je podle vás kompromis dobrý, či špatný? Jaké může mít výhody a nevýhody?**

Obr. 5.5

Otázka ① – definice: Kompromis je dohoda na základě vzájemných ústupků. Můžete si ji představit jako smlouvání na orientálním tržišti (jeden navrhne 10, druhý 20 a postupně se shodnou na 15).
Otázka ② – příklad: „Já se chci každou sobotu dívat na lyžování, ale taťka na hokej; nakonec jsme se dohodli, že se na lyžování budeme dívat v liché soboty a na hokej v sudé."
Otázka ③ – příklad: „I když si myslím, že bychom uprchlíky přijímat neměli, jsem ochoten přistoupit na to, že přijmeme omezené množství dětských sirotků z válečných zón."

K čemu nás tato diskuse mohla dovést?

Jak už jsme si řekli, možné konflikty – v rodině, mezi přáteli, ve společnosti, v politice – je nejlepší řešit pomocí jednání, debaty, dialogu, shody a z ní vyplývající dohody. Ideálním výsledkem dohody je tzv. ***win-win*** řešení (vítěz-vítěz). Je to oboustranně prospěšné řešení, v němž obě strany (alespoň trochu) zvítězí. Takového řešení můžeme nejlépe dosáhnout pomocí **kompromisu**, tj. dohody na základě vzájemných ústupků. Kompromis je hlavní nástroj, kterým se realizuje politika v demokratických zemích. Jeho pomocí je možné z rozdělené společnosti vytvořit společnost spojenou a **jednotnou**. My si jej proto vyzkoušíme použít v příští hodině.

Obr. 5.6

Zopakujme si!

Pamatujete si ještě cizí slova, s nimiž jste v této hodině pracovali?

→ V tabulce níže jsme ze čtyř z nich vytvořili přesmyčky (v každém slově jsme přeházeli písmena). Z přesmyček vytvořte **slova** a u každého uveďte, **co přibližně znamená**. Své výsledky si můžete ověřit v textech z této hodiny.

Přesmyčka	Slovo	Jeho význam
i-nwiwn		
skenunsoz		
sromkimop		
timepea		

6. Pojďme se dohodnout!

Rozdělená společnost

Co nás bude v této hodině zajímat?

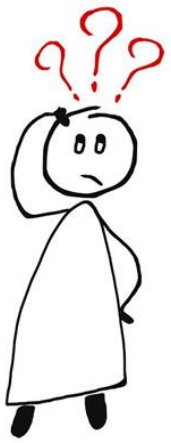
- Jak a jakými postupy lze hledat řešení sporných otázek tak, aby bylo přijatelné pro všechny?
- Co je to kompromis? Jaké schopnosti jsou k němu potřebné? Jak ho lze dosáhnout? Je vhodným nástrojem při řešení sporů?

Kompromis není sprosté slovo: opakování

V této hodině budete jednat a hledat kompromis. Pamatujete si z minula, co to **kompromis** je a k čemu je dobrý?

→ Samostatně se **zamyslete** nad otázkami ① až ④ níže a odpovědi krátce **diskutujte** se spolužáky.

- ① Co je to kompromis?
- ② Jaký kompromis jste v životě udělali?
- ③ Jaký kompromis byste byli ochotni udělat v politických a společenských otázkách?
- ④ Jaké výhody a nevýhody může kompromis mít?

Obr. 6.1

Shrňme si to:

Dohod a řešení v demokratických zemích se dosahuje pomocí kompromisů. **Kompromis** je dohoda na základě vzájemných ústupků, která vede k oboustranně prospěšnému řešení. Vyžaduje schopnost **naslouchat** ostatním, **vcítit** se do jejich pozice a brát na ni **ohled**; snahu ostatním **porozumět**; schopnost vést **dialog** a **jednání**; snahu se **dohodnout**. Pojďme si to nyní vyzkoušet!

Pojďme se dohodnout!

Čeká nás teď taková **hra**. Vyzkoušíme si při ní vést jednání. Jeho cílem bude nalézt kompromis mezi protichůdnými zájmy dvou stran a shodnout se na znění společné „charty“. Pusťme se tedy do toho!

① Zkusme si představit...

Když Německo prohrálo první světovou válku, byly jeho kolonie rozděleny mezi vítězné státy. Jedním z nejdivočejších nápadů bylo přidělit západoafrické Togo nově vznikajícímu Československu. To se samozřejmě nestalo a Togo bylo rozděleno mezi Francii a Velkou Británii. **Pojďme si ale nyní zaspekulovat a představit si**, že Československo roku 1919 kolonii v Africe opravdu získalo…

Togo se dostalo pod správu Prahy a do země začínají proudit českoslovenští přistěhovalci. Brzy se však objevují problémy: Afričanům se příliv Evropanů nelíbí, vadí jim, že jim zabírají půdu a vnucují jim svou vládu, zákony i kulturu. Aby pražská vláda předešla možným střetům, svolává československý prezident Masaryk roku 1925 do hlavního města Toga Lomé jednání zástupců původních obyvatel a přistěhovalců. Cílem je projednat sporné body, nalézt řešení k oboustranné spokojenosti a výsledky sepsat do „charty". Pokud se to nepodaří, mohou spory přerůst ve válku!

→ **Seznamte** se nyní s informacemi o této smyšlené kolonii. Soustřeďte se na **čtyři sporné body**.

Togo – Československá západní Afrika (1925)

Základní přehled:

- *Historie:* od r. 1919 československá kolonie
- *Rozloha:* 87 000 km^2
- *Počet obyvatel:* 1 250 000 (z toho přistěhovalci z Československa 36 000)
- *Jazyky:* čeština (úřední jazyk); africké jazyky (desítky, zejm. eveština a kabijština)
- *Hospodářství:* zemědělství (kakao, káva, bavlna); těžba dřeva; těžba surovin
- *Politika:* hlavní slovo má Sněm (parlament); volební právo do něj ale mají pouze přistěhovalci

Obr. 6.2 Togo (1925)

Čtyři sporné body v soužití původních obyvatel a přistěhovalců:

- **Přistěhovalectví:** Mohou, nebo nemohou do Toga přicházet další přistěhovalci z Československa?
- **Půda:** Patří půda původním obyvatelům, nebo na ni mají nárok i přistěhovalci?
- **Úřední jazyk:** Měla by být úředním jazykem (tj. jazykem používaným na úřadech, u lékaře, ve školách apod.) pouze čeština, nebo též africké jazyky?
- **Volební právo:** Měli by mít právo volit do Sněmu též původní obyvatelé, nebo pouze přistěhovalci?

② Jak budete postupovat?

→ Budete pracovat **v šestičlenné skupině**. Nyní ji tedy vytvořte. V ní se rozdělte na **dvě trojice.** Jedna trojice bude představovat zástupce původních obyvatel a druhá zástupce přistěhovalců. Ve skupině projednáte čtyři sporné body, naleznete řešení a sepíšete Chartu.

→ Vezměte si nůžky, nalistujte **přílohu 6.1** na konci sešitu, vyjměte ji a rozstřihněte na dva lístky: Pozice původních obyvatel a Pozice přistěhovalců. Každá z obou trojic si vezme odpovídající lístek. Ke každému spornému bodu naleznete na lístku svou **pozici** (podtrženo), její vysvětlení a zdůvodnění. Pozice představují role, které budete ve hře hrát; jsou to vlastně stanoviska, která budete při jednání zastávat a prosazovat. Se svou pozicí se ve své trojici dobře **seznamte**; pokuste do ní vcítit, vžít.

→ Až se seznámíte s podklady (čtyři sporné body a vaše pozice k nim), můžete začít jednat. **Projednejte každý ze čtyř sporných bodů a nalezněte jeho řešení** tak, aby se na něm shodli zástupci původních obyvatel i přistěhovalců.

Obr. 6.3

Pomoc v nouzi – jak jednat a hledat řešení: Postup, jaký zvolíte při jednání a hledání řešení, je na vás. Níže ale naleznete několik rad:

- Zástupci původních obyvatel a zástupci přistěhovalců pracují **proti sobě** – musí se snažit prosadit co nejvíce ze své pozice. Zároveň ale pracují **spolu** – hledají jedno řešení přijatelné pro obě strany; je v jejich zájmu se dohodnout a předejít tím válce!
- Podstatou jednání je **kompromis** a podstatou kompromisu jsou **vzájemné ústupky**. Už jsme si říkali, že je to jako smlouvání na orientálním tržišti.
- Celý scénář je **smyšlený**; popusťme proto uzdu **fantazii**: při vymýšlení společného řešení je možné přijít s čímkoli.

→ Každý ze čtyř sporných bodů by měl být uzavřen **řešením v podobě jedné až dvou vět**. Řešení by mělo být co nejvíce praktické a konkrétní a mělo by znít jako odpověď na otázku ve sporném bodě. S řešením musí **souhlasit** většina zástupců původních obyvatel i většina zástupců přistěhovalců (tj. min. 2 + 2). Svůj souhlas stvrdí hlasováním.

Pomoc v nouzi – jak může vypadat řešení: Pokud si s řešením nevíte rady, můžete se inspirovat následujícím příkladem.

- Sporný bod: „Mají být posvátné stromy původních obyvatel chráněny, nebo mohou být káceny pro vzácné dřevo?“
- Řešení: „Původní obyvatelé určí 2,5 tis. nejposvátnějších stromů, které budou chráněny; ostatní stromy mohou být káceny; za každý pokácený strom ale musí být vysazen nový.“

Obr. 6.4

→ Řešení zapište do PL **Charta** a potvrďte je podpisy. Chartu naleznete v **příloze 6.2** na konci sešitu; list ze sešitu vyjměte či odstřihněte, aby se vám s ním lépe pracovalo. Chartu můžete i graficky vyzdobit.

→ A nyní se můžete pustit do práce! Snažte se zapojit všechny členy vaší skupiny.

③ Představení a diskuse chart

→ Svou chartu **srovnejte** s chartami ostatních skupin. U každého sporného bodu si vzájemně představte svoje řešení; diskutujte, které se vám zdá nejvhodnější nebo nejzajímavější.

→ Poté se zamyslete a **diskutujte**: Jakým způsobem jste v jednání postupovali, jak jste hledali shodu? Byl tento postup vhodný? Jaké má tento způsob řešení sporů (jednání, kompromis) výhody, jaké naopak nevýhody? Měl by být takový způsob využíván i ve skutečné politice? Myslíte si, že se takto opravdu řeší spory např. v české politice?

A co lze s vašimi chartami dělat dále? Charty je možné vystavit na několika lavicích vedle sebe a poté **hlasovat** o nejlepší z nich (např. lepením lístečků). Doma také můžete charty vypracovat načisto (i s grafickými prvky) a poté na nástěnkách ve třídě či na chodbě uspořádat jejich **výstavku**.

Co jsem se dnes naučil/a?

Jak mě dnešní hodina bavila a co jsem si z ní odnesl/a?

→ Jak mě **bavilo** jednat a tvořit chartu? (Na „semaforu“ zakroužkujte odpovídající barvu.)

Moc ne.	Průměrně, normálně, šlo to.	Opravdu hodně.

→ A co jsem se dnes **naučil/a** o kompromisu, o tom, zda je vhodný při řešení sporů, jaké má přínosy a výhody? (Uveďte dvě nejdůležitější věci.)

7. I feel free(dom)

Práva a svobody ve světě

Co nás bude v této hodině zajímat?

- Jaká práva máme? Do jakých skupin se dělí a kde jsou zakotvena?
- Která práva můžeme považovat za nejdůležitější?
- Ve kterých částech světa a jakými způsoby jsou lidská práva a svobody porušovány?

Práva a svobody

Obraťme nyní list a vraťme se k tomu, co jsme probírali na úplném začátku: k demokracii a k lidským právům a svobodám. Jaká práva máme, do jakých skupin se dělí a kde jsou zakotvena?

Jako občané moderního demokratického státu máme **právo** na vše možné, právem na osobní bezpečí počínaje a právem na pomoc při zpoždění letadla konče. Ta nejhlavnější práva označujeme jako **lidská práva**; můžeme je chápat jako základní práva všech lidských bytostí. Pohled na lidská práva se po staletí vyvíjel. Významný vliv měla Ústava USA (1789) a francouzská Deklarace práv člověka a občana (též 1789).

Po druhé světové válce došlo při definování lidských práv ke shodě a ta byla sepsána do **Všeobecné deklarace lidských práv**. Byla přijata roku 1948 Valným shromážděním Organizace spojených národů. Deklarace sice není pro státy závazná, ale je obecně uznávaná. Je v ní zanesen základní přehled lidských práv. Nejedná se o dlouhý dokument a stojí za to si jej přečíst[5].

Lidská práva v Deklaraci můžeme rozdělit do dvou základních skupin. Tou první jsou **občanská a politická práva**. Člověka ochraňují před útlakem jinými lidmi či státem a zajišťují mu účast na politickém a občanském životě. Občanská práva (též občanské svobody) zahrnují např. právo na život, bezpečí či držení majetku; zákaz otroctví, mučení i diskriminace; rovnost před zákonem a právo na spravedlivý soudní proces; svobodu myšlení, projevu, médií, náboženského vyznání, shromažďování či pohybu. Politická práva zahrnují např. právo na sdružování, petiční právo či právo volit. Druhou skupinou jsou **práva ekonomická, sociální a kulturní**. Sem spadá např. právo na vzdělání, sociální zabezpečení, práci, bydlení, odpočinek či zdraví nebo zvláštní ochrana dětí.

Obr. 7.1

Podpoře dodržování lidských práv a svobod se věnují různé **nevládní organizace**. Z globálních je to např. Amnesty International, Human Rights Watch či Freedom House; z českých např. Člověk v tísni nebo Český helsinský výbor.

[5] Podívejte se na: Všeobecná deklarace lidských práv. In: *OhcHr.org* [online]. [citováno 2021-04-22]. Dostupné z: https://www.ohchr.org/EN/UDHR/Pages/Language.aspx?LangID=czc.

Kufr lidských práv

Která práva můžeme považovat za nejdůležitější a proč?

→ Pracujte **ve čtveřici**. Nejprve si **projděte** „kufr lidských práv" v rámečku níže. Rozumíte smyslu všech osmi uvedených práv, dovedete si představit, co konkrétně znamenají? Pokud ne, poraďte se s ostatními čtveřicemi.

Kufr lidských práv

1. Právo na spravedlivý **soudní** proces
2. Právo na **práci**
3. Svoboda **projevu**
4. Právo na **vzdělání**
5. Právo podávat **petice** (žádosti, stížnosti) vládě
6. Zákaz **diskriminace** na základě pohlaví, věku, rasy apod.
7. Právo **volit**
8. Svoboda **pohybu** a výběru bydliště ve vlastní zemi

Obr. 7.2

Nyní si zkuste představit: Balíme si na dovolenou. Připravili jsme si osm věcí, ale zjistili jsme, že máme příliš malý kufr, a všechny věci se nám tedy do něj nevejdou. Některé tak budou muset zůstat doma. A teď si představme, že to je kufr lidských práv a těch osm věcí jsou vybraná lidská práva. Bez kterých se neobejdeme, a která naopak můžeme oželet?

→ Do kufru se nám nevejdou dvě práva. Ve čtveřici se nyní shodněte, která **dvě práva necháte doma**, tj. která jsou podle vašeho názoru nejvíce postradatelná. Ta z kufru vyškrtněte.

→ Ale ne! Práv je stále příliš, a musíme tak vyřadit další dvě! Z kufru **vyškrtněte další dvě práva**. Nakonec v něm tedy zůstanou pouze čtyři.

→ Zbývající obsah svých kufrů nyní **porovnejte** s ostatními čtveřicemi. **Diskutujte**, proč právě tato práva považujete za nejdůležitější – snažte se obhájit svůj názor, ale též vyslechnout názory ostatních a porozumět jim.

A to nejtěžší na závěr. Dokázali byste původních osm práv v kufru rozdělit do dvou nebo tří skupin? S pomocí úvodního textu této hodiny jistě ano!

→ Použijte rámeček na následující straně. Vytvořte do něj něco jako **„myšlenkovou mapu"** lidských práv: uveďte **dvě nebo tři skupiny práv** a **přiřaďte k nim osm práv z kufru** (třeba jen pomocí čísel).

Ve které skupině jsou podle vás **důležitější práva**? Možná to poznáte i podle toho, že je mezi nimi nejvíc z těch čtyř práv, která vám v kufru po balení zůstala.

Skupiny lidských práv

Obr. 7.3

LIDSKÁ PRÁVA

Příklady porušování lidských práv ve světě

Lidská práva však nejsou vždy dodržována. Ve kterých částech světa a jakými způsoby jsou lidská práva a svobody porušovány? Pojďme se podívat na několik příkladů.

→ V tabulce na následující straně jsou popsány **čtyři případy porušování lidských práv** v různých státech. Vaším úkolem je:

- ① Do textů v tabulce doplnit **pojmy** ze seznamu v rámečku (napište je ve správném tvaru).
- ② Ze seznamu v rámečku přiřadit ke každému případu jedno **právo** z Všeobecné deklarace, které bylo porušeno (pomocí čísla).

Pojmy:

kultura, majetek, proces, strana; kritizovat, nekonat, potřebovat, vymývat

Práva dle Všeobecné deklarace lidských práv:

❶ **Nikdo nesmí být držen v otroctví nebo nevolnictví**; (…). *(článek 4)*

❷ **Každý má právo na svobodu myšlení, svědomí a náboženství;** toto právo zahrnuje (…) i svobodu projevovat své náboženství nebo víru (…). *(článek 18)*

❸ **Každý má právo na svobodu přesvědčení a projevu;** toto právo nepřipouští, aby někdo trpěl újmu pro své přesvědčení, a zahrnuje právo (…) rozšiřovat informace a myšlenky jakýmikoli prostředky (…). *(článek 19)*

❹ **Základem vládní moci budiž vůle lidu;** ta musí být vyjádřena správně prováděnými volbami, které se mají konat v pravidelných obdobích (…). *(článek 21)*

→ Až budete hotovi, **porovnejte** své výsledky se spolužáky a **diskutujte** je. Jak a v čem byl daný bod Deklarace porušen? Jaká další práva mohla být v daném případě porušena? Znáte ze školy či z médií jiné příklady porušení těchto práv, ze současnosti či z minulosti, ze světa či z Česka?

Příklady porušování lidských práv ve světě

Právo	Příklady porušení práva
	Pussy Riot je ženská punková skupina v **Rusku**. V roce 2012 v moskevské Katedrále Krista Spasitele předvedly její členky píseň „Bohorodičko, vyžeň Putina!“. V písni _____ ruského diktátorského prezidenta Putina i podporu, kterou dostává od ruské pravoslavné církve. Tři členky skupiny za to byly ve zmanipulovaném soudním _____ poslány do vězení – a to přesto, že dvě z nich byly matkami malých dětí.
	Ujguři jsou národnostní i náboženskou menšinou v **Číně**. Jsou to muslimové. Pod záminkou „boje proti terorismu“ je čínská vláda po statisících zavírá do obřích „převýchovných“ táborů. Zde jsou jim upírána základní lidská práva, jsou mučeni, jsou jim _____ mozky a je potlačována jejich _____, zvláště náboženství. Podle nevládních organizací jde o „kulturní genocidu“, která ve světě nemá obdoby.
	Eritrea je stát v severovýchodní Africe. Jde o jednu z nejtvrdších diktatur. Od získání nezávislosti v roce 1993 vládne v zemi jediný prezident a je v ní povolena jen jedna politická _____. Především se však v zemi od získání nezávislosti _____ jediné volby. Stav lidských práv v Eritreji je jeden z nejhorších na světě, a není tak divu, že je země zdrojem velkého proudu uprchlíků.
	Katar je země na Středním Východě. Ještě před několika lety tam zahraniční pracovníci _____ povolení svého zaměstnavatele k tomu, aby si pronajali byt, otevřeli účet v bance, získali řidičský průkaz, změnili zaměstnání nebo odjeli ze země. Zahraniční pracovníci tak byli doslova _____ zaměstnavatelů. V jiných zemích Středního Východu jsou zahraniční pracovníci svými zaměstnavateli i prodáváni či mučeni.

Práva a svobody ve světě: základní přehled

Pojďme si to nyní shrnout. Demokracie, svoboda a lidská práva spolu úzce souvisejí – jedno bez ostatních nemůže existovat. Přesněji řečeno: jak nám ukázala úvodní hodina, dodržování lidských práv a svobod je podstatou **demokracie**[6].

Jak jsme si řekli na začátku, některé globální nevládní organizace se zabývají sledováním a prosazováním demokracie, práv a svobod. Jednou z nejdůležitějších je americká nevládní organizace **Freedom House**. Ta mimo jiné každý rok vytváří zprávy **Freedom in the World** (Svoboda ve světě). Ty pro každý rok vyčíslují pro každý stát světa úroveň občanských svobod a politických práv, tj. vlastně úroveň demokracie. Podle toho můžeme státy světa dělit na svobodné, částečně svobodné a nesvobodné. Současný stav si lze prohlédnout v přehledné mapě[7]. Co v ní vidíme?

Svoboda panuje předně v anglicky mluvících zemích (USA, Kanada, Austrálie, Nový Zéland), v Evropě (mimo východ) a ve východní Asii (Japonsko, Jižní Korea, Taiwan). Patří sem ovšem také Indie a státy Jižní Ameriky a jižní Afriky. **Nesvobodou** naopak trpí hlavně obyvatelé Ruska a Číny a dále značných částí Středního Východu a Afriky.

[6] Svoboda znamená i volnost. Na odlehčení se můžete pobavit s Homerem Simpsonem u písně **„I Feel Free“** („Cítím se volný, svobodný“; Cream, 1966): Me – YouTube. In: *YouTube.com* [online]. [cit. 2020-06-15]. Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=glg1BHmVlWM.

[7] Podívejte se na: Explore the Map – Freedom House. In: *Freedomhouse.org* [online]. [citováno 2020-06-16]. Dostupné z: https://freedomhouse.org/explore-the-map.

O některých z těchto zemí jsme se bavili před chvílí. Pokud prozkoumáme mapu, zjistíme, že pro rok 2020 má na stupnici od 0 (nejméně svobodné) do 100 (nejsvobodnější) Katar 25 bodů, Rusko 20, Čína 10 a Eritrea pouhé 2 body. Naproti tomu **Česká republika** si udržuje velmi solidní úroveň demokracie a se svými 91 body ze 100 se může směle měřit se státy západní Evropy i anglicky mluvícího světa.

Obr. 7.4 Socha svobody

Zopakujme si!

Kolik lidských práv ze Všeobecné deklarace dokážete vyjmenovat? Zkuste si to!

→ V „myšlenkové mapě“ v rámečku níže uveďte **dvě až tři skupiny**, do nichž lze dělit lidská práva. Pro každou skupinu poté vypište **co nejvíce práv** tak, jak je uvádí Všeobecná deklarace.

→ Až budete hotovi, **porovnejte** své výsledky s textem na začátku hodiny.

Obr. 7.5

LIDSKÁ PRÁVA

8. Naše Evropa

Jak se rozhoduje v Evropské unii?

Co nás bude v této hodině zajímat?

- Jaké orgány v Evropské unii vládnou, odkud se vzaly a jaké je jejich složení?
- Jakými postupy se v Evropské unii činí rozhodnutí a jak v ní vznikají právní předpisy?
- Díky čemu se v evropské politice daří dosahovat dohod a řešení?

Kdo vládne v Evropské unii?

V minulé hodině jsme se bavili o demokracii ve světě. Nyní se soustřeďme pouze na Evropu, přesněji na Evropskou unii. Začněme základním přehledem: jaké orgány v Evropské unii vládnou?

V Evropské unii se podobně jako v České republice vládne především pomocí **zákonů** (v Evropské unii jim říkáme směrnice a nařízení). Jak jsme si řekli ve druhé hodině, v **České republice** jsou zákony navrhovány většinou vládou a schvalovány Parlamentem ČR (Poslaneckou sněmovnou a Senátem).

Obr. 8.1

→ S pomocí úryvku novinového článku v rámečku dopište do tabulky názvy **tří orgánů**, které vytvářejí zákony **v Evropské unii**. Své odpovědi potom porovnejte se spolužáky.

„… na základě tohoto přání členských států sestavila Evropská komise návrh nařízení a předložila jej Radě Evropské unie a Evropskému parlamentu. Parlament měl k návrhu řadu připomínek, ale po jejich zapracování jej schválil a Rada poté rovněž. Nařízení díky tomu vstoupilo v platnost k 1. 10. 2020. Komise dohlíží na jeho dodržování; případné spory bude rozhodovat Soudní dvůr Evropské unie…“

	Zákony **navrhuje**	Zákony **schvaluje**
Evropská unie		
Česká republika	vláda České republiky	Parlament České republiky

Pozor: Všimněme si **podobnosti** vrcholných orgánů a tvorby zákonů v České republice a v Evropské unii. V Evropské unii probíhá rozhodování a vytváření zákonů do určité míry podobně jako v České republice, a pokud chápeme českou situaci, pochopíme i tu evropskou.

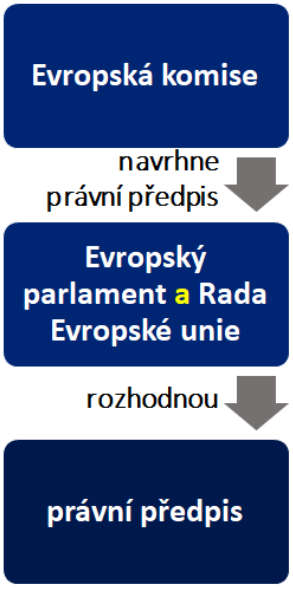
Jak se rozhoduje v Evropské unii?

Podívejme se na to nyní znovu a podrobněji. Jaké orgány v Evropské unii vládnou, jaké je jejich složení a jakými postupy přijímají rozhodnutí a právní předpisy?

Kdo a jak v Evropské unii vládne?

Evropskou unii tvoří 27 států, které **dobrovolně spolupracují** v různých oblastech politiky.

Podobně jako třeba v České republice se i v celé Evropské unii vládne **demokraticky**, tj. vládnou demokraticky zvolení politici a demokraticky vytvořené orgány. Třemi nejdůležitějšími **orgány** jsou Evropská komise, Rada Evropské unie a Evropský parlament. A podobně jako v České republice se také v Evropské unii vládne především pomocí zákonů. V Evropské unii se ovšem nepoužívá slovo „zákon“, ale „**právní předpis**“; hlavními druhy právních předpisů jsou směrnice a nařízení.

Obr. 8.2 Vznik právních předpisů v Evropské unii

Jak právní předpisy v Evropské unii **vznikají**? Jak již víme z druhé hodiny, v České republice jsou zákony navrhovány většinou vládou a rozhoduje o nich parlament. Podobně je tomu v Evropské unii; Evropská komise je vlastně obdobou vlády a Evropský parlament a Rada Evropské unie obdobou parlamentu. V Evropské unii je tedy nový právní předpis obvykle navržen Evropskou komisí a rozhodne o něm – změní jej, schválí, či zamítne – Rada Evropské unie a Evropský parlament. K přijetí předpisu je třeba schválení oběma těmito orgány *(viz obr. 8.2).* Pojďme se tedy na ně podívat podrobněji.

Odkud se tyto tři orgány vzaly?

Obr. 8.3 Jednací sál v budově Evropského parlamentu ve Štrasburku (Francie)

Prvním ze dvou evropských zákonodárných orgánů je **Evropský parlament**. Schvaluje nové právní předpisy, ale schvaluje též Evropskou komisi a dohlíží na její činnost. Je základem evropské demokracie: je jediným orgánem, který my, občané Evropské unie, volíme přímo, a hájí tak naše zájmy. Europoslanců je 705. Jsou voleni vždy po pěti letech, a to tak, že v každém členském státě volí jeho občané určitý počet europoslanců odpovídající počtu obyvatel státu (pro ČR 21). Europoslanci potom ale v parlamentu nehlasují podle toho, z jakého státu pocházejí, nýbrž dle toho, k jaké evropské politické straně se zařadí (např. Socialisté a demokraté, Evropská lidová strana).

Druhým evropským zákonodárným orgánem je **Rada Evropské unie**. Také ona schvaluje nové právní předpisy. Rada je složena z 27 ministrů – každý členský stát zastupuje jeden ministr, ovšem pokaždé jiný, podle toho, jaké téma se zrovna probírá (vzdělávání, doprava apod.). Rada tedy hájí zájmy členských států.

A konečně výkonným orgánem, tedy jakousi evropskou „vládou“, je **Evropská komise**. Navrhuje nové právní předpisy a má na starosti dodržování existujících předpisů a fungování evropských úřadů. Komisi tvoří 27 eurokomisařů; každý je zodpovědný za určitou oblast politiky (vzdělávání, doprava apod.).

Komise musí být nadnárodní a nestranná: eurokomisaři jsou sice vybíráni jednotlivými členskými státy, nehájí však jejich zájmy, nýbrž zájmy Evropské unie jako takové. Po volbách do Evropského parlamentu je pokaždé sestavena nová Komise a co je hlavní: Evropský parlament ji musí schválit.

Jak je v Evropské unii dosahováno řešení?

Obr. 8.4 Jednat, jednat, jednat!

V Evropském parlamentu a Radě Evropské unie se střetávají přání desítek států, tisíců politiků a stovek miliónů občanů. Při vládnutí a rozhodování i při tvorbě a schvalování právních předpisů proto není snadné dosáhnout řešení. Co je k němu potřeba?

Zaprvé jsou to velmi obtížné, zdlouhavé a **náročné postupy** – fungování Evropské unie tak prostě je značně komplikované, a tedy ne vždy zcela srozumitelné. Zadruhé je to **kompromis**, o němž jsme se bavili nedávno. Kompromis je ústředním nástrojem evropské politiky. Tvrdošíjnost a zatvrzelost nemají v Evropské unii místo – pokud by všichni neoblomně trvali na svém, nikdy by řešení nedosáhli. Evropané jsou proto naopak naučeni debatovat, vyjednávat, nacházet bod „někde mezi“ vyhovující co nejširší většině; musí si vzájemně ustupovat, a to tak dlouho, dokud nenaleznou shodu. A zatřetí je nutná empatie a **vstřícnost** – bez nich nedosáhneme ničeho dobrého ani v životě, natož ve složité evropské politice.

Stručně řečeno: fungování Evropské unie je nejlepším příkladem toho, jak „se dohodnout a rozhodnout“. Pojďme si to ve velmi zjednodušené podobě zkusit!

Pojďme rozhodnout o Evropě!

Čeká nás nyní taková hra. Zkusíme se vcítit do role evropských zákonodárců – lidí, kteří rozhodují o osudu celého kontinentu. Představme si, že Evropané – lidé i politici – pocítili potřebu zdanit nadnárodní softwarové giganty jako je Google či Facebook. **Evropská komise** tyto nálady vyslyšela a navrhla pro tyto firmy daň z příjmu ve výši **10 %**. Takto získané prostředky by směřovaly do evropského rozpočtu a odtud na dotace do školství, dopravy, životního prostředí apod.

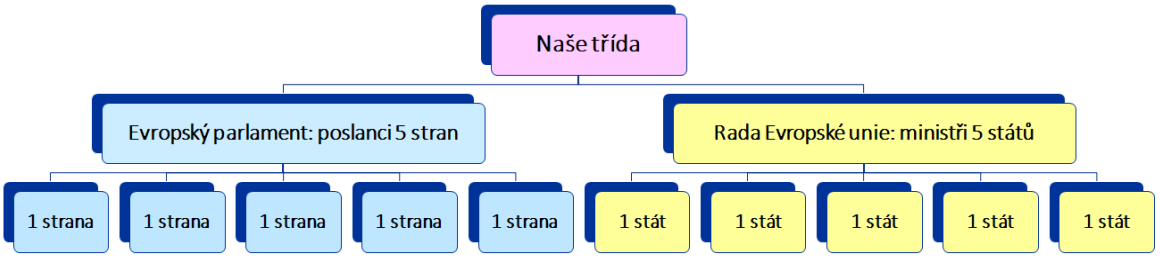
My se nyní vžijeme do pozice členů Evropského parlamentu (poslanců pěti vybraných evropských stran) a Rady Evropské unie (ministrů pěti vybraných členských států) a společně **o tomto návrhu rozhodneme**. Můžeme jej přijmout, změnit či odmítnout. Důležité ale je, že se musíme snažit splnit přání našich voličů, s nímž nás do politiky poslali; a výsledek musíme schválit nadpoloviční většinou stran i států. Pojďme tedy do toho! Jak budeme postupovat?

---

① Příprava na rozhodování

→ Budete pracovat **společně v celé třídě**; musí vás být nejméně deset. Ze všeho nejdříve si vezměte nůžky, nalistujte **přílohu 8.1** na konci sešitu, vyjměte ji a rozstříhejte na deset lístků.

→ Nyní vytvořte skupiny *(viz obr. 8.5)*. Nejdříve se rozdělte na **poloviny**. Jedna bude představovat poslance **Evropského parlamentu** a druhá ministry **Rady Evropské unie**. Uvnitř každé poloviny se pak rozdělte na **pět skupinek**; každá skupinka bude představovat **jednu politickou stranu**, resp. **jeden členský stát**. Každá skupinka si vezme jeden lístek s **rolí** (role států jsou žluté a role stran modré). Každá role obsahuje závazný údaj o přání voličů, kterým se daná skupinka musí řídit při hlasování.

Obr. 8.5 Vytvoření skupin

A teď už můžeme začít! Při rozhodování o návrhu Evropské komise nás čekají celkem **tři hlavní kroky** *(viz obr. 8.6).*

Obr. 8.6 Postup rozhodování

② Rozhodování

Krok ❶: Oddělené jednání Rady a Parlamentu. Nejdříve o návrhu Komise (**10 %**) jedná Rada a Parlament zvlášť. S návrhem Komise mohou udělat cokoli, ale každý z obou orgánů musí přijít s jedním **vlastním návrhem**, na němž se v souladu se svými rolemi shodnou min. tři strany, resp. státy. Každá strana i stát se samozřejmě snaží, aby výsledek co nejlépe odpovídal přání právě jejich voličů.

Náš vlastní návrh (%):

Krok ❷: Společné jednání zástupců Rady a Parlamentu. Toto je klíčový krok. Rada i Parlament si určí po **dvou zástupcích**, kteří se sejdou na společném jednání. Přijdou na ně se svými dvěma návrhy, ale mohou s nimi udělat cokoli: přijmout jeden z nich nebo se shodnout na nějakém kompromisu. Ale pozor: výsledný **společný návrh** musí být takový, aby měl v Radě i Parlamentu podporu min. tří stran, resp. států (dle jejich rolí)! Zástupci Rady i Parlamentu by se proto měli průběžně radit s ostatními poslanci, resp. ministry.

Náš společný návrh (%):

Krok ❸: Hlasování Rady a Parlamentu. Zástupci Rady a Parlamentu ohlásí společný návrh. Poté o něm postupně hlasuje nejdříve Parlament a poté Rada. Aby byl návrh **schválen**, je nutný souhlas obou orgánů: musí pro něj hlasovat min. tři strany a min. tři státy; hlasovat mohou pouze pro návrh, který odpovídá přání jejich voličů. Pokud je návrh schválen, je možné jej **vyhlásit**:

Podle nařízení Evropského parlamentu a Rady Evropské unie musí od 1. 1. následujícího roku platit nadnárodní softwarové společnosti daň z příjmu na území Evropské unie ve výši ___ %.

V opačném případě byl návrh zamítnut a ke zdanění firem nedojde.

③ Diskuse

→ Zamyslete se a společně **diskutujte**: Jak jste při jednání postupovali? Co vám tato hra řekla o fungování Evropské unie? Je podobný postup při rozhodování vhodný?

Zkusme si to nyní shrnout:

Prakticky jsme si ukázali, že řešení jsou v Evropské unii dosahována pomocí **kompromisu** vyhovujícího co nejširší většině. A pokud se vám zdál celý **postup náročný**, tak nezapomínejte, že v Evropské unii je ve skutečnosti 27 států a Evropský parlament má 705 poslanců sdružených do min. sedmi hlavních stran! Právě proto je postup tak komplikovaný: aby se zohlednila přání desítek států, tisíců politiků a stovek miliónů občanů.

Zopakujme si!

Raději si ještě jednou zopakujme to nejdůležitější, co bychom si z této hodiny měli odnést: názvy a role orgánů, které vytvářejí zákony (a tedy vládnou a rozhodují), a to v České republice i v Evropské unii.

→ Do tabulky dopište názvy jednotlivých **orgánů**. Výsledky si poté můžete ověřit v textech z této hodiny. Co dalšího o těchto orgánech víte – jak vznikají, kdo v nich zasedá apod.?

Obr. 8.7

	Zákony obvykle **navrhuje**	Zákony **schvaluje**
Evropská unie		
Česká republika		

9. Obce a kraje

Samospráva v České republice

Co nás bude v této hodině zajímat?

- Jakých voleb se mohou účastnit občané České republiky?
- Jak fungují obce a kraje, jaké mají orgány, jak tyto orgány vznikají a které z nich volí občané?
- Jaké pravomoci mají obce a kraje?

Koho volíme?

Z evropské úrovně se nyní přesuňme do České republiky. Začněme krátkým přehledem.

→ Zamyslete se a diskutujte: **Jakých voleb se mohou účastnit občané České republiky**? A dále: Které z těchto voleb se konaly naposledy? Které se budou konat tento či příští rok? Zúčastnili byste se jich, pokud byste mohli volit, a proč?

Obr. 9.1

Shrňme si to:

V tabulce níže vidíme, že zúčastnit se můžeme **šesti druhů voleb**. Do roku 2030 by se přitom měly (kromě roku 2027) nějaké volby konat každý rok! Údaj o účasti ukazuje, že občané za nejvýznamnější považují volby prezidentské, do Poslanecké sněmovny a do obecních zastupitelstev.

Volby	Minulé	Účast (minulé)	Příští (plán)
EU: Evropský parlament	2019	29 %	2024
ČR: Poslanecká sněmovna	2017	61 %	2021
ČR: Senát[8]	(2020)	37 %	(2022)
ČR: prezident	2018	62 %	2023
Kraje: zastupitelstva krajů	2020	38 %	2024
Obce: zastupitelstva obcí	2018	47 %	2022

[8] **Senátoři** jsou voleni na šest let; každé dva roky se volí jedna třetina senátorů.

Samospráva v České republice

Ukázali jsme si, že kromě politiků působících na celostátní a celoevropské úrovni volíme i politiky obecní a krajské. Proč a jak je volíme a co mají na starosti?

Co je to samospráva?

Ne všechny veřejné záležitosti v České republice jsou řízeny ústředně, „z Prahy“. Řadu místních věcí, které se týkají našeho každodenního života (opravy chodníků, provoz domovů seniorů, zajištění autobusové dopravy atd.), mají na starosti místní politici. Ti nejsou jmenováni či ukolováni českou vládou; volíme je my, místní občané. Skrze místní politiky si tak naše místní záležitosti spravujeme my sami: odtud pochází pojem „územní **samospráva**“.

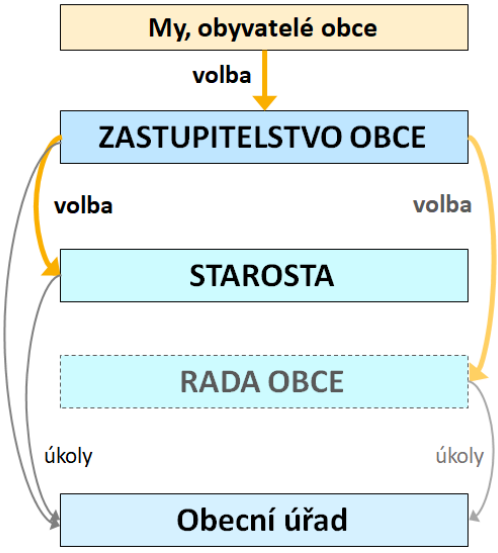

Obr. 9.2

V České republice existují dvě úrovně samosprávy – **obce** a **kraje**. Česká republika se dělí na 14 krajů, každý kraj se pak skládá z obcí. V Kraji Vysočina se nachází přes 700 obcí, z toho přes 30 je měst (město je typem obce a funguje zcela stejně).

Každá obec a každý kraj funguje podobně jako český stát v malém (tak, jak jsme o tom hovořili ve druhé hodině). Obecní i krajské politiky volíme my občané podobně jako ty celostátní. Na celostátní úrovni je základním voleným orgánem parlament; podobně má i každá obec a každý kraj **základní volený orgán**, kterému říkáme **zastupitelstvo**. A podobně jako český parlament volí vládu, která pak spravuje celou zemi, volí i obecní a krajská zastupitelstva další orgány, které obce a kraje spravují.

Každá obec a každý kraj pak mají určité **pravomoci**: je určeno, co mohou na svém území dělat a o jakých věcech mohou rozhodovat. Obce a kraje mohou také vydávat **vyhlášky**, což jsou vlastně místní „zákony“. Vyhlášku – třeba o zákazu podomního prodeje – musí vždy schválit zastupitelstvo, podobně jako zákony schvaluje parlament. A k tomu, aby se mohly o své území a obyvatele starat, mají obce a kraje i vlastní **rozpočty**: mají určité příjmy a rozhodují, na co je vydají. Pojďme se na to nyní podívat podrobněji.

Obr. 9.3 Jak funguje obec (město)?

Jak funguje obec?

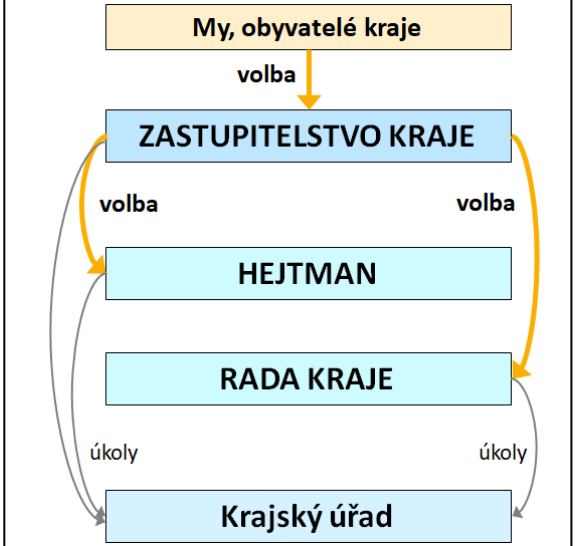
Prohlédněte si *obr. 9.3.* Základním voleným orgánem obce je **zastupitelstvo**. Volíme je my, obyvatelé obce, a to na čtyři roky. Podle velikosti obce má zastupitelstvo 5–55 členů. Je vlastně obdobou parlamentu. Svým hlasováním schvaluje vše důležité, co obec činí, zejm. její rozpočet a obecní vyhlášky. Zasedání zastupitelstva jsou veřejná a jejich návštěvu lze doporučit.

Zastupitelé také volí **starostu**. Starosta je vlastně obdobou předsedy vlády; stojí v čele obce a je jakýmsi jejím vrcholným „manažerem“. V menších obcích je starosta doslova „děvčetem pro všechno“ a všichni jej znají. Ve větších obcích, zvl. ve městech, starostovi pomáhá a pracuje s ním ještě **rada**, kterou také volí zastupitelstvo. Rada je výkonným orgánem a je vlastně obdobou vlády (radní jsou „ministři“). Úkoly zastupitelstva, rady a starosty plní a každodenní provoz obce a její služby pro občany zajišťuje **obecní úřad** (ve městě sídlí na radnici[9]).

Obce mají **pravomoci** v řadě místních témat. Starají se o svůj vlastní rozvoj a sestavují územní plány (o těch budeme hovořit v hodině 14); budují a udržují různé veřejné stavby (knihovny, galerie; hřiště, sportoviště) i veřejnou zeleň a parky; pečují o místní silnice, chodníky i osvětlení; zajišťují fungování kanalizace i vodovodu; provozují mateřské a základní školy, různé sociální služby vč. domovů pro seniory, obecní policii i městskou hromadnou dopravu; zajišťují úklid a odvoz odpadu; vypisují místní referenda (o těch již byla řeč) apod. K tomu všemu používají vlastní **rozpočet** ve výši okolo 20 tis. Kč na obyvatele za rok. Např. Jihlava s 50 tis. obyvateli tak má roční rozpočet asi 1,1 mld. Kč, Daňkovice ve Žďárských vrších se 150 obyvateli asi 3,5 mil. Kč.

Jak funguje kraj?

Prozkoumejte *obr. 9.4.* Orgány kraje se podobají orgánům obce. Základním voleným orgánem kraje je **zastupitelstvo**. Volíme jej my, obyvatelé kraje, a to na čtyři roky. V případě Kraje Vysočina má 45 členů. Zastupitelstvo svým hlasováním schvaluje vše důležité, co kraj činí; schvaluje i rozpočet a vyhlášky. V čele kraje stojí **hejtman**, je jeho vrcholným „manažerem“. Hejtman je volen zastupitelstvem. Kromě něj volí zastupitelstvo i **radu** kraje jako výkonný orgán; každý radní má na starosti jeden či více „rezortů“ (např. školství, zdravotnictví). Provoz, činnost a fungování kraje zajišťuje **krajský úřad**.

Obr. 9.4 Jak funguje kraj?

Kraje mají **pravomoci** v řadě regionálních témat. Starají se o svůj vlastní rozvoj; zodpovídají za stavbu a údržbu silnic II. a III. tříd; zajišťují dopravní obslužnost a jízdní řády meziměstské veřejné dopravy (osobní vlaky, autobusy); provozují střední školy, nemocnice a záchrannou službu i různé sociální služby (opět např. domovy seniorů) apod. K tomu používají vlastní **rozpočet**, který v případě Kraje Vysočina činí přes 10 mld. Kč ročně.

[9] Ve **městech** mají všechny orgány označení „městský“ místo „obecní“ (městský úřad, starosta města apod.). Největší, tzv. **statutární města** (na Vysočině Jihlava), mají místo starosty primátora a místo radnice magistrát.

Sliby chyby

Řekli jsme si, ve kterých orgánech obcí a krajů zasedají námi volení politici a jaké pravomoci tyto orgány – a obce a kraje vůbec – mají. Zkusme nyní tyto znalosti prakticky využít.

→ V tabulkách ❶ a ❷ na následující straně naleznete vybrané sliby z volebních programů pro volby do městského a krajského zastupitelstva. Rozhodněte, zda splnění daných slibů **J**e, či **N**ení v **pravomoci** daného zastupitelstva. Pokud není, určete, v čí pravomoci dané záležitosti jsou: **E**vropská unie, **Č**eská republika, **K**raj, **M**ěsto (obec).

Obr. 9.5 Sliby...

Pozor! Nejde nám o věcnou, technickou splnitelnost nebo rozumnost slibů, ale o to, zda má v dané oblasti město, resp. kraj **pravomoc**!

→ Úkol splňte nejdříve pouze „z hlavy“, po **paměti**, podle svých znalostí.

❶ Volební program **Venduly de Magogové**, kandidátky do **zastupitelstva města Chotěboře**:

Budu prosazovat…	**J/N**	**E/Č/K**
snížení **daní** pro malé podniky		
nová auta pro **záchranku**		
rekonstrukci budovy **gymnázia**		
výstavbu nové **mateřské školy**		
více peněz na opravy **místních silnic a chodníků**		
opravu **silnic II. tříd** vedoucích do našeho města		
více kontejnerů na **tříděný odpad**		

❷ Volební program **Strany práv ovčáčků** pro volby do **zastupitelstva Kraje Vysočina**:

Budeme prosazovat…	**J/N**	**E/Č/M**
zastavení přílivu **přistěhovalců**		
více peněz na modernizaci **nemocnic**		
lepší **veřejné osvětlení** ve městech našeho kraje		
každoroční zvyšování **důchodů** o 15 %		
zrušení zákazu **kouření** v restauracích		
lepší návaznost **autobusů a osobních vlaků**		
urychlení oprav **dálnice D1**		

→ Hotovo? Nyní se vraťte k tomu, co jsme si o pravomocích obcí a krajů říkali před chvílí, a své výsledky podle toho případně **poupravte**.

Obr. 9.6 Chyby...

Co bychom si z tohoto úkolu měli odnést?

Kraje a **obce** mají řadu významných pravomocí, ale ty se týkají pouze místních záležitostí, zvláště jejich rozvoje a „tváře“. **Stát** naopak stanovuje základní rámec a pravidla. Má výsostné právo zejména v hospodářské a daňové politice (např. výše daní či důchodů), ve věcech práv občanů (např. pohyb lidí, různé zákazy) a v rozličných celostátních tématech (např. dálnice). Takové záležitosti nemohou být v jednotném státu, jakým je ten náš, svěřeny jednotlivým krajům či obcím.

Zopakujme si!

Obr. 9.7

Pro jistotu si na závěr zopakujme to hlavní, co bychom si z této hodiny měli odnést: názvy a role hlavních orgánů, které spravují obce a kraje v České republice.

→ Do tabulky doplňte **názvy orgánů** obcí (měst) a krajů. Výsledky si můžete ověřit v textech z této hodiny. Co dalšího o těchto orgánech víte – jakou mají roli, jak vznikají apod.? Znáte jména některých politiků ve vedení vaší obce či Kraje Vysočina?

	Obec (město)	Kraj
základní orgán **volený občany** *(„parlament“)*		
vrcholný manažer **v čele** *(„předseda vlády“)*		
výkonný orgán *(„vláda“)*		
provoz, fungování a služby pro občany zajišťuje		

10. Jak (ne)snadné je být voličem

Politické strany v České republice

Co nás bude v této hodině zajímat?

- Jak a podle čeho se rozhodovat ve volbách? Co je při výběru strany důležité a kde hledat informace?
- Jak se politické strany liší svými programy a jak lze na tomto základě strany dělit? Jaké hlavní politické strany existují v České republice?

Koho volit?

Už jsme probírali politiku ve světě, v Evropské unii, v českých krajích a obcích a nyní toto téma uzavřeme tím pro nás asi nejdůležitějším – **politikou v České republice na celostátní úrovni**. Začneme opět krátkým zamyšlením.

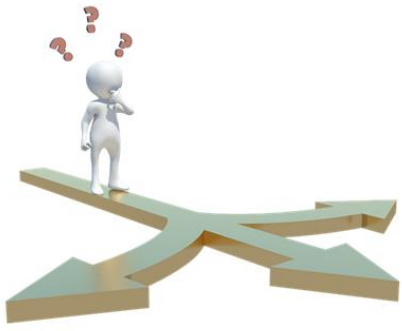
→ **Zamyslete se** a se spolužáky **diskutujte**:

- **Jak a podle čeho si vyberu stranu, kterou půjdu volit do Poslanecké sněmovny?**

Pomoc v nouzi: Pokud si nevíte rady, pokuste se rozdělit si otázku na dvě části:

- Podle jakých **měřítek** budu stranu vybírat, co pro mě bude při výběru důležité?
- Kde budu hledat **informace**?

Co mohlo vyplynout z diskuse?

Obr. 10.1

Politickou stranu si nejspíše budeme vybírat hlavně podle **programu**: zda souhlasí s našimi přesvědčeními, názory a postoji; ale i podle **osobností kandidátů**: zda jsou čestní, schopní či důvěryhodní.

A kde hledat informace? Nejvíce lze samozřejmě doporučit **seriózní zpravodajská média a weby**: například Českou televizi, Český rozhlas či Aktuálně.cz; ale také tzv. **„volební kalkulačky"**, o nichž bude řeč na závěr hodiny; nebo weby samotných **politických stran**. Pokud budete využívat sociální média, dejte si pozor na pravdivost a vyváženost a na nebezpečí dezinformací a falešných zpráv, o čemž jste se asi učili v mediální výchově. Je také přirozené, že mladému člověku může s výběrem pomoci rodina či přátelé.

Politické strany v České republice

Řekli jsme si, jak a podle čeho si ve volbách stranu vybrat. Ale – z čeho si vůbec můžeme vybírat? Jaké politické strany v České republice máme, jak se liší a do jakých typů je lze dělit? Zkusme si to přehledně

nastínit. Vy ale tentokrát nebudete pouze číst – čeká vás menší práce. V tabulce níže naleznete šest vybraných výroků českých voličů. Vaším úkolem je každému z voličů doporučit, která ze stran, o nichž budeme hovořit, je mu názorově nejbližší, a měl by ji proto volit.

→ Do každého z šedých rámečků (____) v textu **doplňte číslo** odpovídajícího výroku. Své výsledky potom **porovnejte** se spolužáky. U každého výroku **diskutujte**, proč odpovídá právě danému typu stran a v čem je pro něj typický.

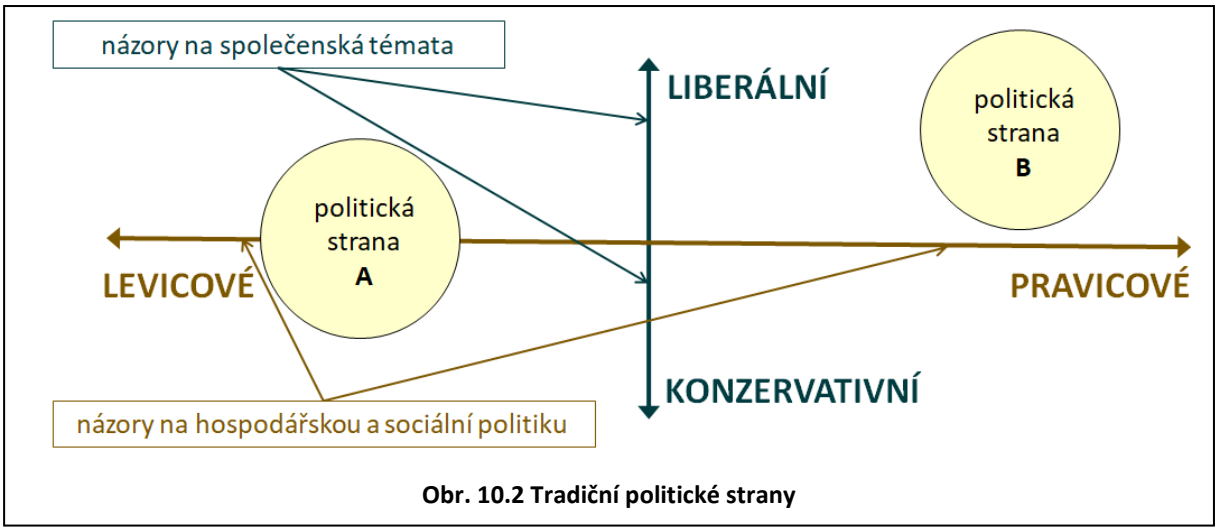
Vybrané výroky českých voličů:

①	Manželství by mělo být výhradně svazkem muže a ženy.
②	Páry stejného pohlaví by měly mít možnost uzavřít manželství a adoptovat děti.
③	Podnikatelé by měli platit nižší daně než dnes.
④	Průmyslové podniky musí patřit státu, protože soukromí podnikatelé jsou vydřiduši a zloději!
⑤	Tohle je země bílých Čechů, a žádní muslimové nebo jiní přistěhovalci tu nemají co dělat!
⑥	Velké firmy a bohatí lidé by měli platit vyšší daně než dnes.

A teď už hurá do toho!

❶ Tradiční politické strany

Základem demokracie jsou volby; v nich mezi sebou soupeří **politické strany**. Ty se odlišují především svými programy, tj. názory na různé problémy, a návrhy na jejich řešení. My voliči si ve volbách vybíráme tu stranu, která je nám svými názory a svým programem nejbližší. Jak ukazuje *obr. 10.2*, po desetiletí bylo v demokratických státech možné rozlišovat strany podle dvou hlavních měřítek: na strany pravicové a levicové; na strany konzervativní a liberální.

Obr. 10.2 Tradiční politické strany

Strany pravicové a levicové se odlišují zvláště v názorech na hospodářskou a sociální politiku. **Pravicové strany** zdůrazňují volný trh. Chtějí, aby stát co nejméně zasahoval do hospodářství a aby dával lidem co největší svobodu v podnikání i zaměstnání. Zastávají názor, že „lidé se o sebe nejlépe postarají sami“. Chtějí také nízké daně i nízké výdaje státu, např. na sociální politiku. Pravicové strany oslovují spíše bohatší voliče či podnikatele. Typickou pravicovou stranou u nás je ODS (Občanská demokratická strana), příp. TOP 09 (____).

Levicové strany naopak zdůrazňují sociální jistoty. Chtějí, aby stát více zasahoval do hospodářství – „o lidi se má postarat stát“. Chtějí vyšší daně i vyšší výdaje státu, např. na sociální politiku. Levicové strany cílí spíše na chudší voliče. Typickou levicovou stranou u nás je ČSSD (Česká strana sociálně demokratická (____).

Rozlišení na strany konzervativní a liberální je složitější; liší se v názorech na různá společenská témata. **Konzervativní strany** odmítají rychlé změny a zdůrazňují význam tradice. Zasazují se zejm. za tradiční rodinu: např. odmítají sňatky či adopce pro osoby stejného pohlaví. Zdůrazňují rovněž význam náboženství, venkova či zemědělství. Konzervativní strany cílí spíše na starší, méně vzdělané, venkovské voliče. Typickou konzervativní stranou u nás je KDU-ČSL (____).

Liberální strany naopak zdůrazňují nutnost společenského pokroku a svobodu jednotlivce a jeho volby. Zasazují se např. za sňatky nebo adopce pro osoby stejného pohlaví či legalizaci měkkých drog a zdůrazňují ochranu menšin či životního prostředí. Liberální strany oslovují spíše mladší, vzdělanější, městské voliče. Typickou liberální stranou jsou u nás Piráti, příp. Strana zelených (____).

Ovšem pozor! Tato členění nejsou černobílá: strany neleží pouze na opačných pólech (např. buď čistě pravicová, nebo čistě levicová), ale kdekoli mezi nimi. Takže např. KDU-ČSL můžeme v dělení na pravici a levici označit za stranu středopravou. Strany se navíc člení podle obou měřítek zároveň, takže KDU-ČSL je strana středopravá a konzervativní. Tento princip je znázorněn pomocí „bublin“ se stranami A a B *v obr. 10.2.*

❷ Strany nové či extremistické

Obr. 10.3 Nové či extremistické strany

V posledních letech se v demokratických zemích, vč. České republiky, uvedené tradiční dělení politických stran drolí. Souvisí to s řadou společenských změn, vč. např. ztráty jistot v rychle se měnícím světě, ale též s nespokojeností s tradiční politikou. Jak ukazuje *obr. 10.3*, posilují strany, jež nelze do uvedeného dělení zařadit nebo stojí na jeho nejzazších okrajích.

Nově se vynořují **populistické strany**. Jejich hlavním znakem je nedostatek jakýchkoli hodnot či vlastních myšlenek a pouhé automatické plnění požadavků většiny lidí. Populisté se snaží zalíbit všem voličům a pro všechny i nabízí líbivé sliby a recepty – vlastně jde o „guláš“ receptů všech politických stran. Tváří se jako zástupci nás všech, „obyčejných lidí“; ale pozor: nebezpečné jsou jejich útoky na menšiny a elity. Typickou populistickou stranou je u nás ANO.

Obr. 10.4

Zároveň se objevují nové nebo posilují starší **extremistické strany**. Extremisté stojí na nejzazších okrajích uvedeného dělení stran a nabízí krajní řešení. Ale pozor: nebezpečné je, že se nacházejí zcela mimo demokratický rámec, resp. přejí si jeho zničení.

Zaprvé jde o **krajně levicové strany**, zejm. komunisty. Komunisté nabízejí extrémně levicové recepty: odmítají volný trh, požadují znárodňování a státem řízené hospodářství. Prosazují také omezování demokratických práv a svobod i silně protizápadní

postoje – mají odpor zejm. vůči USA a NATO, a naopak se hlásí k Rusku a Číně. Typickým zástupcem je u nás KSČM (Komunistická strana Čech a Moravy) (____).

Zadruhé se pak jedná o **krajně pravicové strany**. S výše popsanou tradiční pravicí však mají málo společného. Je pro ně typické přepjaté vlastenectví, až nacionalismus (nacionalisté staví do popředí národ: posilují a zneužívají obavy z ostatních národů, na jejich úkor prosazují svůj národ), rasová nesnášenlivost, xenofobie (strach, resp. odpor vůči cizímu) a nenávist k menšinám (nejen národnostním, ale ke každému, kdo se nějak odlišuje). Podobně jako komunisté prosazují též omezování demokratických práv a svobod, protizápadní postoje (odpor zejm. vůči EU) a rovněž populismus. Typickým zástupcem je u nás SPD (Svoboda a přímá demokracie) (____).

Obr. 10.5

Volební kalkulačka a moje politické postoje

Vypadá to složitě, že? A to jsme jmenovali jen některé naše hlavní politické strany – ve skutečnosti jsou jich desítky! Orientace zvláště těch nejmladších voličů v takové záplavě politických stran a jejich slibů proto není snadná. Naštěstí existují nástroje, které nám mohou pomoci. Jde o různé, „mapy“ či „kompasy“; ale především o tzv. **„volební kalkulačky“**.

Obr. 10.6

To jsou webové aplikace, které pomocí řady kvízových otázek odhalí postoje a názory voliče a nabídnou mu strany, které jsou mu z hlediska programu nejbližší. Volebních kalkulaček existuje více; při jejich výběru je nutné si ověřit jejich nezávislost. V České republice nabízí volební kalkulačky řada seriózních médií (např. Aktuálně.cz). My ale využijeme aplikaci nazvanou prostě **Volební kalkulačka**[10]. Pomůže nám v zamyšlení nad našimi politickými postoji i v nalezení pro nás nejbližších politických stran. Jak budeme postupovat?

→ Budete pracovat samostatně. Nejdříve se krátce zamyslete a do rámečku napište **stranu**, která je vám nejsympatičtější a kterou byste volili při příštích volbách do Poslanecké sněmovny. Využijte dosavadní znalosti včetně textu z této hodiny. K tomu stručně uveďte jeden až dva **důvody**:

Nyní se podíváme, co nám k naší volbě řekne volební kalkulačka.

[10] *Volební kalkulačka* [online]. KohoVolit.eu, 2020 [cit. 2020-07-29]. Dostupné z: https://volebnikalkulacka.cz/.

→ Vezměte si počítač, tablet či mobil s připojením k internetu a **spusťte** uvedenou aplikaci Volební kalkulačka. Na úvodní straně v pravém horním rohu klikněte na ikonu menu, zvolte Archív kalkulaček a vyberte poslední **volby do Poslanecké sněmovny** (aktuálně 2017, Poslanecká sněmovna). Spusťte kalkulačku a odpovězte na všechny otázky (je jich několik desítek). Po skončení kvízu vám aplikace nabídne ty **strany**, které jsou vám názorově nejblíže. První tři zapište do rámečku:

→ Tyto výsledky nyní **porovnejte** s vaším počátečním rozhodnutím. Nad srovnáním se **zamyslete** a **diskutujte** se spolužáky. Byl výsledek volební kalkulačky blízký vaší původní volbě? Proč? Donutila vás práce s kalkulačkou k hlubšímu zamyšlení nad vaší původní volbou, nebo dokonce k jejímu přehodnocení? A hlavně: jaké mohou být přínosy, nebo naopak rizika volebních kalkulaček?

Obr. 10.7

K čemu tedy jsou volební kalkulačky?

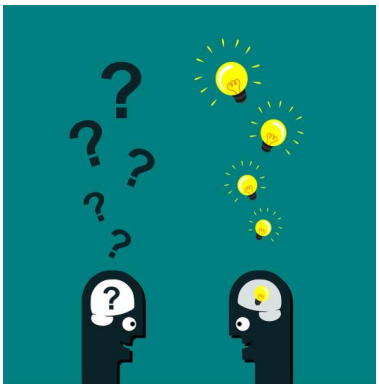
Volební kalkulačka není kouzelný proutek, jehož mávnutím vyřešíme své dilema. Nenabízí nezpochybnitelnou „pravdu“ a bylo by chybou ji prostě jen mechanicky poslechnout! Je to ovšem nástroj, který nám může **pomoci v prvotní orientaci**, a to zvláště pokud jdeme ke svým prvním volbám. Může napovědět, které strany jsou nám nejbližší a mezi kterými bychom si mohli dále sami vybírat.

Zopakujme si!

Dokázali byste zopakovat, jak se dělí politické strany a jaké hlavní strany máme v České republice?

→ Do rámečku na následující straně se pokuste vytvořit něco jako **„myšlenkovou mapu“** politických stran. Naznačte, do jakých **typů** a na jakém základě se politické strany dělí, a ke každému typu uveďte příklad jedné **české strany**. Pomocí čísel ① až ⑥ můžete navíc ke každé straně doplnit **výrok** jejího voliče z tabulky na začátku hodiny.

→ Až budete hotovi, **porovnejte** své výsledky s hlavním textem této hodiny.

Obr. 10.8

Obr. 10.9

POLITICKÉ STRANY

11. Nevyrušujte nás, vládneme!

Aktivním občanem

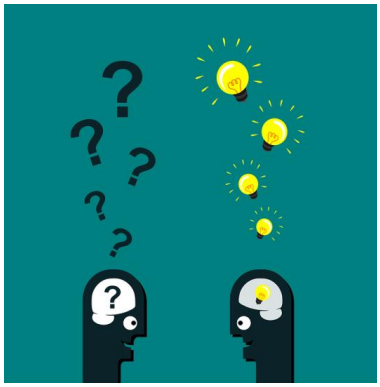
Co nás bude v této hodině zajímat?

- Kdo je to „aktivní občan“, co dělá, jak se chová? A co je to „občanská společnost“?
- Má smysl být veřejně aktivní a proč?
- Jakými způsoby je možné se zapojovat do společenského, veřejného či politického života?

Citáty slavných osobností

Obraťme nyní podruhé a naposledy list. Od politiky se přesuňme k otázkám aktivního občanství a občanské společnosti. Co tyto pojmy znamenají? Hned si to přesně řekneme, nejdříve se ale pojďme krátce zamyslet.

→ Ve čtveřicích se **zamyslete** nad významem následujících výroků, **diskutujte** o nich a pokuste se je **vysvětlit**. Co chtěl autor daným výrokem říci? Co se nám snaží sdělit o lidech, společnosti či politice? Co bychom podle autora měli dělat, jak bychom se měli chovat? K čemu autor vyzývá? A konečně: co mají všechny tři citáty společného?

Obr. 11.1

❶ **„Tož demokracii bychom už měli, teď ještě nějaké ty demokraty.“** (T. G. Masaryk, československý prezident, 1918–1935)

❷ **„Neptej se, co může udělat tvá země pro tebe – ptej se, co můžeš udělat ty pro svou zemi.“** (J. F. Kennedy, prezident USA, 1961–1963)

❸ **„Nikoli tedy, že by zavedením lepšího systému byl automaticky zaručován lepší život, ale spíš naopak: jedině lepším životem lze asi vybudovat i lepší systém.“** (V. Havel, československý a český prezident, 1989–2003; o přechodu od komunistického systému k demokratickému)

Obr. 11.2 Václav Havel (1936–2011), bojovník proti komunistické totalitě a později prezident

Co tedy mají citáty společného?

Všechny citáty vyzývají k **aktivitě občanů ve veřejném životě:** demokracie se neobejde bez aktivních lidí, kteří ji naplňují a přispívají ke společnému, veřejnému blahu.

Aktivním občanem

Soustřeďme se teď tedy na aktivitu občanů ve veřejném životě.

→ Samostatně se **zamyslete** nad následující otázkou. Své názory a nápady si **poznamenávejte** do rámečku níže; pokuste se uvádět konkrétní příklady, činnosti apod.

- **Kdo je to aktivní občan?** Přesněji řečeno: Co dělá aktivní občan? Jak se chová aktivní občan?

Pomoc v nouzi: Pokud si nevíte rady, vězte, že se pojem týká společenského, veřejného a politického života. Jeden příklad je již uveden v rámečku: aktivní občan chodí k volbám.

Chodí k volbám.

AKTIVNÍ OBČAN

→ Svůj seznam nyní **porovnejte** se spolužáky. **Diskutujte** konkrétní příklady, osobní postřehy, názory či zkušenosti apod. Má smysl být veřejně aktivní a může to něco změnit?

Kdo to tedy je onen „aktivní občan“?

Aktivní občan se jakkoli podílí na společenském, veřejném a politickém životě i mimo volby. Například se zajímá o aktuální dění, je členem různých sdružení, dělá dobrovolnickou práci, podepisuje petice, chodí na demonstrace, je ochoten stávkovat apod.

Obr. 11.3

Na aktivním občanství stojí **občanská společnost**. Je to společnost veřejně aktivních, angažovaných lidí a jejich skupin, sdružení či hnutí. Občanská společnost je nezbytným základem a podhoubím demokracie; bez ní je demokracie jen prázdnou skořápkou. Jak v jednom svém slavném textu ukázal právě Václav Havel, sílu aktivních občanů a občanské společnosti lze chápat jako **„moc bezmocných“**, nezdolnou sílu běžných lidí bez politického postavení.

Řada politiků by však naopak ráda omezila aktivitu občanů na pouhou účast ve volbách. Mezi volbami by pak občané mohli jen bezmocně přihlížet činnosti politiků. Vyjadřují to slova **„Nevyrušujte nás, vládneme!“** (tj. „Zvolte nás a pak mlčte.“) v názvu této hodiny. Principy aktivního občanství a občanské společnosti, kterým se budeme věnovat až do konce tohoto programu, jsou vůči tomuto pojetí politiky v přímém protikladu.

Příklady občanské aktivity

Seznamme se nyní blíže s některými typy občanské aktivity, o nichž byla řeč výše, a s příklady osobností nebo organizací, které takovou aktivitu vykonávaly či vykonávají. V tabulce níže je uvedeno šest příkladů; projděte si je a splňte úkoly ❶ až ❸.

→ ❶ Do popisu aktivit doplňte **chybějící slovesa** ze seznamu (napište je ve správném tvaru).

- pořádat, uniknout, upozorňovat, vadit, vyvěsit, zachránit

→ ❷ K aktivitám přiřaďte jména **občanů** nebo názvy **organizací** ze seznamu.

- Greta Thunberg, Milion chvilek, Nicholas Winton, Pavel Landovský, Zachraň jídlo, Ztohoven

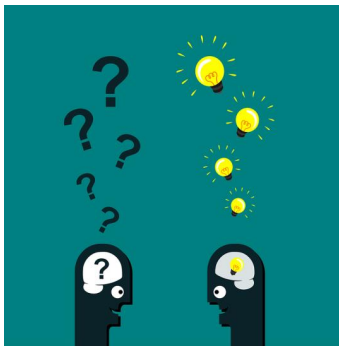
→ ❸ V popisu aktivit podle vlastního uvážení podtrhněte **další slovesa**, která popisují činnost aktivních občanů či organizací nebo se k této činnosti jinak váží.

Příklady občanské aktivity

Občan či organizace	Aktivita
	Spolek v České republice, založený mladými aktivisty (20–25 let), který se zasazuje o podporu demokracie a rozvoj občanské společnosti a _____ velké demonstrace pro demokracii a proti vládě Andreje Babiše.
	Mladá švédská ekologická aktivistka (16 let), která _____ na globální změny klimatu a požaduje po politicích, aby více naslouchali vědcům a více chránili klima; hlavní zakladatelka Školních stávek za klima.
	Skupina českých angažovaných umělců; při svém nejznámějším výstupu _____ obří rudé trenýrky na střeše Pražského hradu (2015) a vysvětlili to tím, že na hradě „konečně zavlála standarta muže, který se nestydí vůbec za nic“ (tj. prezidenta Miloše Zemana).
	Organizace, založená jako neformální seskupení přátel, kterým _____ plýtvání potravinami; pořádají různé veřejné akce, jezdí na pole „paběrkovat“, vydávají recepty či bojují za využití tzv. „křivé“ zeleniny a ovoce.
	Brit, který těsně před 2. sv. válkou _____ přes 650 převážně židovských dětí z Československa před hrůzami holocaustu a koncentračních táborů tím, že jim zařídil odjezd do Velké Británie.
	Český herec a odpůrce komunistického režimu; známý se stal automobilovou honičkou z 6. ledna 1977, díky níž s Václavem Havlem a Ludvíkem Vaculíkem _____ autům komunistické státní bezpečnosti (StB), a mohli tak odeslat dopisy, kterými zveřejnili občanskou iniciativu Charta 77.

→ Až budete hotovi, **porovnejte** své výsledky se spolužáky. U každého příkladu můžete **diskutovat**:

- O jaký typ občanské aktivity se jedná, jak byste danou činnost, občana či organizaci pojmenovali?
- Máte o dotyčném občanu či organizaci více informací?
- Co si o těchto aktivitách myslíte? Domníváte se, že občan dělal či organizace dělá správnou věc?
- Jak byste se zachovali vy? Připojili byste se k této aktivitě, zachovali byste se stejně?

Obr. 11.4

Zopakujme si!

Ukázali jsme si, že způsobů, jak být veřejně aktivní, je opravdu mnoho. Zkusme si to nyní zopakovat.

→ Do rámečku níže vypište co nejvíce **sloves**, která se jakkoli váží k **veřejné aktivitě** občanů či organizací. Jeden příklad jsme již uvedli.

AKTIVNÍ OBČAN ČI ORGANIZACE

upozorňuje

→ Pokud vás toho moc nenapadá, využijte následující **seznam podstatných jmen**: pokuste se k nim **doplnit vhodná slovesa.** Jedno sloveso jsme již uvedli. Seznam se váže na šest příkladů, kterými jsme se před chvílí zabývali, vy se jimi ale řídit nemusíte.

_____ za nápravu	_____ demonstrace
_____ ochranu	_____ úřadům
upozorňovat _____ na nepravost	_____ plýtvání
_____ činnost	_____ transparent
_____ děti	_____ odjezd
_____ o podporu	_____ iniciativu

12. Ke kořenům!

Aktivním občanem

Co nás bude v této hodině zajímat?

- Jakými způsoby se lze aktivně zapojit do společenského, veřejného, politického života?
- Jakou roli a význam mají pro společnost nevládní neziskové organizace?
- Jak mohou napomáhat společenskému a veřejnému životu v obcích místní spolky?

Způsoby aktivního zapojení do veřejného života

V minulé hodině jsme se bavili o aktivním občanství a občanské společnosti a nastínili jsme si některé způsoby, jak být veřejně aktivní. V této hodině si tyto znalosti zopakujeme a prohloubíme. Nejdříve tedy k opakování.

Obr. 12.1

→ **Zamyslete** se nad dvěma následujícími otázkami:

- Jak se **aktivně zapojit** do společenského, veřejného, politického života?
- Jak **dát najevo svůj názor**, jak **projevit nesouhlas** se společenským, veřejným, politickým děním?

→ Svoje nápady a názory **zapisujte** do rámečku níže. Jeden příklad jsme již uvedli. Snažte se nyní uvést co nejvíce dalších příkladů, a to i za pomoci znalostí z minulé hodiny.

ZAPOJENÍ, NÁZOR, NESOUHLAS

chodit k volbám

→ Svoje přehledy nyní vzájemně **porovnejte**. Každý se snažte do svého rámečku dopsat co nejvíce možných příkladů od spolužáků.

→ Na závěr si **přečtěte** rámeček níže, v němž jsme se co nejvíce příkladů pokusili soustředit my. Které způsoby aktivního zapojení jste dosud nezmínili? Vzájemně diskutujte, zda znáte význam použitých cizích slov, co jednotlivé uvedené způsoby znamenají, a snažte se k nim vymyslet i konkrétní příklady.

Způsoby aktivního zapojení do veřejného života – hlavní příklady

- **zajímat se** o veřejné dění (čtení zpráv apod.)
- **psát** o veřejném dění (sociální sítě, blogy, místní noviny apod.)
- **debatovat** o veřejném dění (internet, s kamarády apod.)
- účastnit se veřejných **besed** nebo **přednášek** (či je přímo organizovat)
- **nosit** tričko, placku, odznak apod. vyjadřující názor

- chodit k **volbám**
- vstoupit do **politické strany** nebo její **mládežnické buňky** či ji podporovat (finančně, dobrovolnictví)
- **kandidovat** ve volbách

- být členem **místních sdružení** a účastnit se **místního života** (dobrovolní hasiči, ochránci přírody atd.)
- podporovat **neziskové organizace** (finančně, sbírky) či v nich přímo pracovat (dobrovolnictví)

- vstoupit do **odborů**
- účastnit se **stávek**

- podávat **stížnosti** (úřadům, spotřebitelským organizacím apod.)
- podepisovat **petice** (či je přímo vyvolat)
- účastnit se veřejných **protestů** či **demonstrací** (či je přímo organizovat)
- účastnit se veřejných **happeningů** nebo **performancí**[11] (či je přímo organizovat)
- účastnit se **okupačních akcí** (vylézt na komín elektrárny, obsadit budovu, přivázat se ke stromu atd.)

Kde úřady nestačí: nevládní neziskové organizace

Mezi důležité způsoby aktivního zapojení do veřejného života patří činnost místních sdružení a neziskových organizací – jsou ostatně uvedeny i v přehledu výše. Pojďme se jim teď věnovat podrobněji, a to nejdříve neziskovým organizacím.

Obr. 12.2

Nevládní neziskové organizace jsou organizace nezávislé na státu a nevytvářející zisk. Často vykonávají obecně prospěšnou činnost, např. charitativní, sociální či zdravotní; jak si ale ukážeme, záběr jejich působení je mnohem širší.

V tabulce na následující straně jsou krátké texty popisující činnost osmi vybraných neziskových organizací (texty pocházejí z jejich webů). Úryvky si přečtěte a splňte úkoly ❶ až ❸.

[11] Happening a performance jsou blízké pojmy. **Happening** je shromáždění, využívající divadelní, hudební či výtvarné prvky, s cílem zaujmout, provokovat nebo šokovat. **Performance** je akční představení, vtahující diváka do děje, s cílem jej zaujmout.

→ ❶ K úryvkům textů dopište ze seznamu **názvy organizací**.

- Člověk v tísni; Děti Země; Greenpeace; Charita Česká republika; Médicins Sans Frontiéres; Transparency International

→ ❷ Organizace na základě vlastního uvážení rozdělte do **tří skupin** podle toho, v jakém (jak velkém) **území** zřejmě **převážně** působí.

→ ❸ Ke každé organizaci uveďte pomocí čísel ze seznamu **jedno až dvě hlavní zaměření**.

- ① ekologie; ② humanitární, charitativní, sociální, komunitní; ③ lidská práva, politika

Příklady nevládní neziskových organizací

Název	Činnost organizace	Území	Zaměření
	We expose global environmental problems, and develop solutions for a green and peaceful future.		
	Naším cílem je pomáhat v krizových oblastech a podporovat respektování lidských práv; za základní hodnoty považujeme lidskou důstojnost a svobodu.		
STŘED	Poskytujeme pomoc v náročných životních situacích rodinám a jejím členům žijícím na Třebíčsku.		
	We provide medical assistance to people affected by conflict, epidemics, disasters, or exclusion from healthcare.		
	Naším posláním je chránit přírodu a životní prostředí člověka a posilovat pouto mezi lidmi a krajinou.		
Hodina H	Naším cílem je podpořit rozvoj dětí a mládeže na Pelhřimovsku prostřednictvím zajímavých aktivit, spolupráce s rodiči, podpory aktivního stárnutí a rozvoje místní komunity.		
	Our mission is to stop corruption and promote transparency, accountability and integrity at all levels and sectors of society.		
	Naším posláním je pomoc lidem v nelehké sociální situaci, zdravotně postiženým a dlouhodobě nemocným, umírajícím a dalším skupinám.		

Pomoc v nouzi: Pokud dokonale nerozumíte anglickým textům, nevadí; stačí si všimnout klíčových slov (např. „green“ a „peaceful“).

→ Své výsledky nyní **porovnejte** se spolužáky a společně o nich **diskutujte**. Řeč se může stočit na některé z následujících otázek: Znáte o uvedených organizacích další podrobnosti, např. z médií? Je činnost daných organizací přínosná a potřebná? Které další neziskové organizace znáte, třeba i v místě vašeho bydliště? Dokážete popsat jejich činnost? Setkali jste se již někdy vy sami s nějakou neziskovou organizací jako uživatelé jejích služeb či jako její podporovatelé? A jak vlastně můžeme my sami činnost neziskových organizací podpořit?

Jakou roli tedy neziskové organizace mají?

Obr. 12.3

Nevládní neziskové organizace patří mezi pilíře občanské společnosti. Některé působí celosvětově, jiné pouze v jedné zemi, kraji nebo městě. Slouží pro sdružování a aktivizaci občanů; nahrazují úřady tam, kde selhávají nebo vůbec nepůsobí. Jejich činnost můžeme podpořit i my sami, například skrze finanční dary nebo dobrovolnickou práci.

Role nevládních neziskových organizací je klíčová zejm. v místní charitativní, sociální, zdravotní a komunitní práci, při vzdělávání a práci s dětmi a mládeží; ale též např. při ochraně životního prostředí či podpoře lidských práv (to si částečně vyzkoušíme v hodinách 13 a 14); nebo v humanitární a rozvojové pomoci (na to se zaměříme v hodině 15). Mezi nevládní neziskové organizace však patří i velké množství institucí z oblasti sportu a kultury a též různé tradiční, venkovské, **místní spolky**. O těch bude řeč vzápětí.

Ke kořenům: místní spolky

Na závěr hodiny se tedy pojďme věnovat jednomu z nejběžnějších způsobů zapojení do veřejného života, a to místním spolkům a sdružením. Jak mohou místní spolky napomáhat společenskému a veřejnému životu v obcích?

Spojení „ke kořenům“ z názvu této hodiny odkazuje na anglický termín **„grassroots“** („kořeny trávy“). Ten označuje místně zakořeněná hnutí, z místních kořenů vyrůstající, využívající iniciativu a aktivitu místních lidí. **Místní hnutí, spolky a sdružení** představují významný projev občanské společnosti na té nejzákladnější úrovni, ve městech a na vesnicích. My si to ukážeme na příkladu činnosti **Sboru dobrovolných hasičů (SDH) obce Louková**.

→ V rámečku na následující straně naleznete roční kalendář plánovaných akcí SDH Louková. Přečtěte si jej a splňte následující úkoly:

- ❶ Zaškrtněte ty akce, jimiž SDH Louková **přispívá ke společenskému a veřejnému životu** v obci.
- ❷ Zamyslete se, jak **konkrétně** tyto akce na život v obci působí.

Pomoc v nouzi: Pokud nevíte, které akce zaškrtnout v prvním úkolu, pak vězte, že se jedná o ty akce, které mají větší přesah do života obce a široce se do nich zapojují občané i mimo okruh členů SDH.

Obr. 12.4

Kalendář akcí Sboru dobrovolných hasičů (SDH) obce Louková
1. 1. Zajištění novoročního ohňostroje v obci
19. 1. Výroční schůze členů SDH Louková
15. 2. Zajištění bezpečnosti při masopustním průvodu
25. 2. Shromáždění představitelů SDH okresu
15. – 30. 4. Účast na akci Čistá Vysočina (úklid kolem silnic)
25. 4. Setkání seniorů SDH okresu
30. 4. Zajištění požární bezpečnosti při pálení čarodějnic
4. 5. Připomínka svátku patrona hasičů sv. Floriána (v uzavřené společnosti)
20. 5. Převzetí nového hasičského vozu Tatra
22. 6. Taneční zábava SDH Louková (otevřená pro všechny občany)
25. 6. Školení řidičů SDH v Jihlavě
12. 7. Šplouch: Charitativní plavecké závody pořádané SDH Louková (výtěžek věnován Domovu seniorů)
2. 8. Organizace 15. ročníku Soptíkova běhu (běžecké závody dětí v obci)
4. 9. Krajské školení členů SDH na novém trenažéru (Jihlava)
18. – 19. 9. Organizace akce Vyčistěme Loukovku! (tradiční čištění břehů a koryta místního potoka)
22. 9. Tichá vzpomínka na prvního starostu sboru Františka Šmidrlíka (v uzavřené společnosti)
4. 10. Cvičení požární ochrany a první pomoci pro žáky ZŠ Louková
2. 11. Hasičský ples s tombolou (otevřený pro všechny občany)
14. 12. Nejzazší termín pro odeslání žádosti o finanční příspěvek na zateplení budovy hasičské zbrojnice
20. 12. Uzavřené vánoční posezení členů sboru k ukončení sezóny

→ Až budete hotovi, **porovnejte** své výsledky se spolužáky a společně je **diskutujte**. Můžete se věnovat některým z následujících otázek: Jaký konkrétní přínos pro obec mají jednotlivé akce, které jste zaškrtli? Dokázali byste akce SDH Louková rozdělit z hlediska jejich přínosu pro obec do několika druhů (jedním z nich může být například práce s dětmi – Soptíkův běh a ZŠ Louková)? Napadají vás další typy aktivit, kterými hasiči přispívají ke společenskému a veřejnému životu v obci? Jaké další místní spolky a sdružení na vesnicích a ve městech posilují a zlepšují veřejný život? Je někdo z vás – nebo z vašich rodičů – členem některého místního spolku a jak konkrétně tento spolek působí ve prospěch veřejného života?

Jak tedy místní spolky napomáhají životu v obcích?

Jedněmi z důležitých forem vyjádření občanské aktivity a občanské společnosti jsou nejrůznější **spolky a sdružení** působící **na místní úrovni**, ve městech a na vesnicích. Může se jednat jak o čistě místní spolky, tak o místní pobočky celostátních organizací. Kromě sboru dobrovolných hasičů to může být například skaut, fotbalový klub, tělocvičná jednota, Sokol, divadelní či folklórní soubor, místní svaz ochránců přírody apod. Tyto organizace podporují místní společenský život a ochranu životního prostředí, pracují s dětmi, ale mohou vyvíjet i charitativní činnost atd.

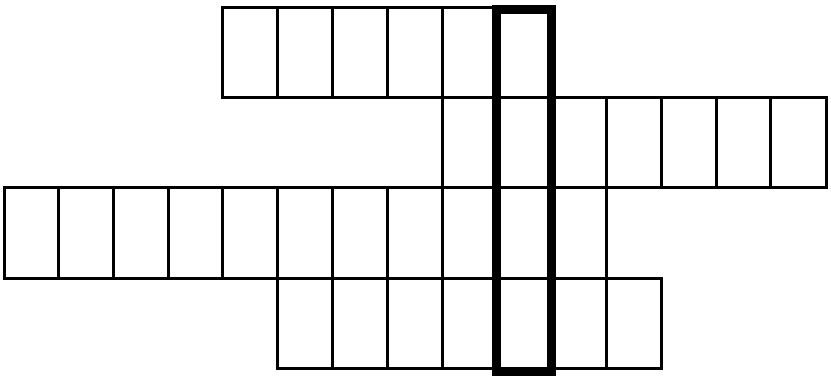
Obr. 12.5

Význam místních spolků tak obvykle přesahuje samotný účel, pro který jsou zřizovány – zvyšují aktivitu a zájem lidí o své okolí, stojí na nich společenský život v obci a posilují sounáležitost lidí. Jejich největším přínosem je ale samotné **setkávání lidí** a společné trávení času: lidé se poznávají, mluví a pracují spolu, pomáhají si.

Zopakujme si!

Na začátku této hodiny jste se setkali s několika méně známými pojmy. Pamatujete si jejich význam?

→ **Vyluštěte** jednoduchou křížovku. Pokud si s některým pojmem nebudete vědět rady, nalistuje si rámeček se způsoby aktivního zapojení do veřejného života na začátku hodiny.

přerušení práce (či studia)

obsazení místa

shromáždění s vyjádřením názoru

ústní či písemné vyjádření nesouhlasu

Pomoc v nouzi: Nápovědu k tajence naleznete v poznámce pod čarou na konci této stránky. Aby to nebylo tak jednoduché, tajenku tvoří úvodní písmena čtyř slov anglické „fonetické abecedy“, a to ještě pozpátku (od posledního slova k prvnímu)[12].

[12] *Nápověda k tajence:* echo – charlie – kilo – alfa

13. Pojďme změnit naši zemi!

Návrh trička jako součást kampaně

Co nás bude v této hodině zajímat?

- Který český veřejný, politický, společenský problém považujete za závažný, ale řešitelný?
- Jakou kampaň by mohla nezisková organizace vést, aby na tento problém upozornila nebo aby navrhla jeho řešení?
- Jak by mělo vypadat tričko, které by takovou kampaň vhodně podpořilo?

Návrh trička jako součást kampaně

V následujících třech hodinách se pokusíme poznatky o aktivním občanství, občanské společnosti a neziskových organizacích zužitkovat v praktických projektech a hrách. A začínáme právě teď!

O co nám půjde v této hodině? **Představte si**, že jste zaměstnanci české neziskové organizace, která vede kampaň upozorňující na nějaký český veřejný, politický či společenský problém. Vaším **úkolem** je navrhnout design (potisk) trička a placky jako součást této kampaně. Jak budeme **postupovat**? Nejdřív zvolíme vhodný problém, pak si zadáme práci, vytvoříme návrhy a nakonec si tyto návrhy společně představíme a zhodnotíme.

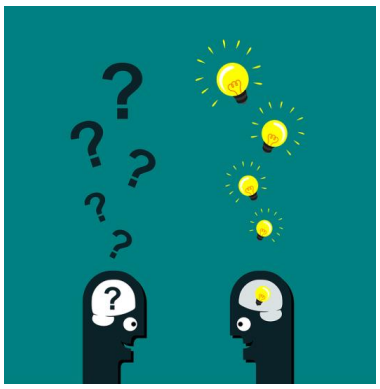
→ Celou hodinu budete pracovat ve **čtveřici**. Teď ji tedy utvořte (výjimečně ovšem můžete pracovat samostatně). Budete také potřebovat pastelky nebo barevné fixy.

① Výběr problému

Začneme tím, že si vybereme problém, na němž budeme dále pracovat.

→ Ve čtveřici se **zamyslete** a uveďte **dva** české veřejné, politické či společenské **problémy**, které považujete za závažné a které lze napravit nebo proti nim lze bojovat. Zapište je do rámečku. Na ukázku uvádíme dva příklady:

- růst nenávistných, xenofobních, rasistických, neonacistických nálad ve společnosti i v politice;
- nedostupnost legální marihuany pro rekreační účely.

Obr. 13.1

→ Až budete hotovi, **porovnejte** své nápady s ostatními čtveřicemi; můžete je i krátce **diskutovat**.

→ Potom si ve vaší čtveřici **zvolte jeden problém**, na němž budete v této hodině pracovat; může pocházet z vašeho seznamu nebo ze seznamů ostatních čtveřic.

Pomoc v nouzi: Pokud vás žádné vhodné problémy nenapadají, můžete využít jeden ze dvou příkladů uvedených výše nebo i kterýkoli další z následující nabídky:

- komunisté v parlamentu;
- rozdělená společnost;
- právo volit až od 18 let;
- ignorování hrozby klimatické změny ze strany politiků;
- pomalý rozvoj vysokorychlostního internetu;
- nedostatek lékařů a sester.

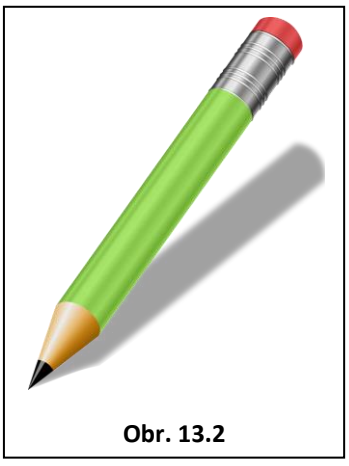
② Jak budete postupovat?

Máme tedy zvolený problém, na němž budeme pracovat. Jak budeme postupovat?

Vaším úkolem je vytvořit **návrh designu (potisku) trička**, který bude vtipně, přitažlivě, zajímavě upozorňovat na vybraný **problém** nebo nastiňovat jeho řešení.

→ Nalistujte **přílohu 13.1** na konci sešitu a vyjměte ji, aby se vám s ní lépe pracovalo. Pokud se vám zdá list příliš malý, můžete si jej ve zvětšené podobě překreslit na papír. Do listu zakreslete a zapište svůj návrh. Při práci se můžete inspirovat **vzorem** na *obr. 13.3*[13].

→ Nejdříve navrhněte **design trička**. Návrh by měl obsahovat základní **symbol**, stručný text či **heslo**, případně další **grafické prvky** – geometrické obrazce, barvu trička apod.

Obr. 13.2

→ Na základě potisku trička navrhněte potisk **placky**.

→ Do rámečku v dolní části listu kampaň stručně **popište**: uveďte její název (heslo); problém, kterým se zabýváte; řešení, ke kterému by kampaň měla směřovat; zcela dolů pak uveďte **autory** návrhu.

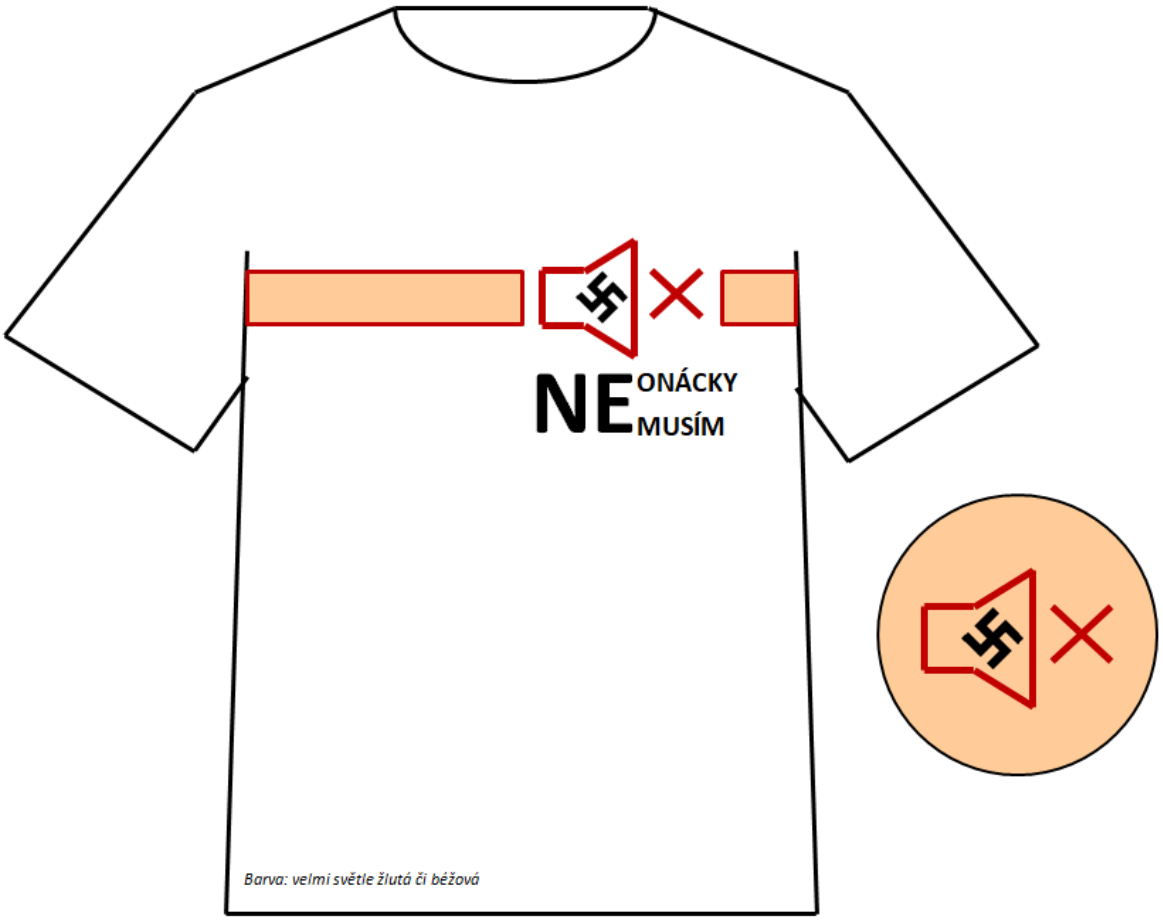
Pomoc v nouzi – při práci vám mohou pomoci následující rady:

- **Nejdřív myslete, pak kreslete**: nejdříve vše řádně prodiskutujte a promyslete (kampaň, heslo, grafika), pak pracujte nanečisto v sešitu, pak teprve hotový návrh přeneste na pracovní list.
- **V jednoduchosti je krása**: jednoduchý, stručný, úderný, vtipný design zaujme více než graficky složitý či s dlouhým textem.
- Pokuste se do práce zapojit **všechny členy** skupiny: například můžete přicházet s konkurenčními nápady a variantami a diskutovat je nebo si můžete určit role (např. kreativec, designér, kreslíř, koordinátor).
- Využijte pastelky či fixy; u barevného trička není nutné vybarvovat celou plochu, ale stačí dopsat barvu do kolonky u spodního okraje.

A teď už hurá do práce!

[13] Můžete si prohlédnout také **trika proti komunismu**. Viz Trika Archivy. In: *Dekomunizace.cz* [online]. [citováno 2020-09-08]. Dostupné z: https://dekomunizace.cz/kategorie-produktu/trika/.

Obr. 13.3 Návrh trička jako součást kampaně – vzor

Kampaň: NEONÁCKY NEMUSÍM
Problém: růst nenávistných, xenofobních, rasistických, neonacistických nálad ve společnosti i v politice
Řešení: Odmítněme rasismus a neonacismus a stavme se proti němu v politice i životě.
Autoři: Libuše Šmodrchálková, Jan Zelíšpenát, Vladimír Brzlík, Ctibor Nálepníček

③ Pro bystré hlavy: kampaň

Až budete hotovi, můžeme udělat ještě jednu věc (ale nemusíme: úkol je **rozšiřující**). Pokusíme se navrhnout kampaň využívající vytvořené tričko k upozornění na vybraný problém.

Představte si, že jste zaměstnanci neziskové organizace, která vede kampaň upozorňující na vybraný problém. V rámci této kampaně budete rozdávat trička s potiskem, který jste vytvořili. Trička budete **rozdávat zdarma**, ale jejich výroba bude samozřejmě **něco stát**. Proto je důležité si spočítat **náklady**. Vaše organizace může na výrobu triček vyčlenit **maximálně 15 000,- Kč** (získala je z darů jednotlivců). Je také nutné správně zvolit **cílovou skupinu** lidí, kterým bude triko nabízeno, aby trička nezůstala ležet ve skříni, ale byla viditelně nošena a lidé si sdělení na tričku všimli.

→ Vaším úkolem je tedy navrhnout **kampaň** (tj. způsob propagace a nabízení triček) a také vypočítat jejich počet a celkovou cenu, a to dle **nabídky** firmy TRIKo, s.r.o. Výpočty provádějte pomocí kalkulačky či mobilu (ceny zaokrouhlujte), výsledky zapište do **šablony**. Inspirovat se opět můžete **vzorem**. Cenovou nabídku a vzor naleznete v rámečcích na následující straně; šablona se nachází na druhé straně listu s **přílohou 13.1**.

→ Co musíte pro kampaň určit?

- **Jaká bude propagace?**
  - Jaká bude cílová skupina lidí, kterým bude tričko nabízeno?
  - Jak bude cílová skupina oslovena, jak jí budou trička nabízena?
- **Jaké budou náklady?** Je nutné stanovit tyto hodnoty:
  - cena za 1 tričko (cena trička bez potisku + cena potisku trička + fixní náklady na přípravu pro potisk, rozpočítané na počet kusů[14]);
  - počet kusů;
  - celkové náklady (max. 15.000 Kč).

Cenová nabídka firmy TRIKo, s.r.o.
Cena 1 trička bez potisku: 120,- Kč (bílé); 140,- Kč (barevné) Grafická a technická příprava pro potisk: 1 250,- Kč (fixní náklady – stejné bez ohledu na počet kusů) Cena potisku 1 trička: 70,- Kč (do 1/3 plochy přední strany trička); 100,- Kč (1/3 až 1/2 plochy); 130,- Kč (nad 1/2 plochy); při použití pouze 1 barvy potisku sleva 10 %

Kampaň – vzor
Cílová skupina: studenti učitelství v oboru občanská výchova (na pedagogických fakultách vysokých škol) *Způsob oslovení, nabídky*: elektronicky (web, FB a IG profil naší organizace); osobně (při návštěvách škol s našimi výukovými programy, při různých veřejných studentských akcích, ve studentských klubech) *Cena za 1 tričko:* 229 Kč *Počet kusů:* 65 *Celkové náklady:* 14.900 Kč

④ Představení a zhodnocení návrhů

Rozšiřující úkol s kampaní nyní nechme stranou a pojďme si představit a zhodnotit návrhy triček.

→ Z listů s návrhy vytvořte malou **výstavku** na několika lavicích u sebe. Poté si každý vezměte dva lepicí papírky a výstavku si samostatně **projděte**. Vyberte **dva návrhy**, které se vám nejvíce líbí, a oceňte je přilepením papírku na okraj listu (samozřejmě nemůžete ocenit vlastní návrh). Návrhy hodnoťte především podle nápadu, originality, vtipnosti a grafického zpracování; nikoli ovšem podle vašeho osobního souhlasu s obsahem!

→ Až budete hotovi, spočítejte papírky a vyhlaste **dva nejúspěšnější návrhy**. **Diskutujte**, které prvky vás na vítězných – i méně úspěšných – návrzích nejvíce zaujaly. Můžete také krátce diskutovat některé z následujících otázek: S jakými aktivistickými tričky či plackami jste se již ve svém životě setkali? Víte, zda za nimi stála nějaká nezisková organizace a jaká to byla? Je takový způsob upozorňování na problémy vhodný? Jaké jiné způsoby jsou ještě možné?

Obr. 13.4

A co lze s vašimi návrhy triček dělat dále? Z vyhotovených listů s návrhy je možné uspořádat na stěnách třídy či na chodbě **výstavku**.

[14] **Fixní náklady** jsou stejné bez ohledu na počet kusů; rozpočítají se na jedno tričko prostým dělením: v případě vzoru 1 250 Kč/65 triček = cca 19 Kč, které připočteme k ceně za 1 tričko (140 + 70 + 19 = 229 Kč).

Co si z toho všeho můžeme odnést?

Nošení trička s potiskem (ale i placky, odznaku apod.) patří mezi projevy aktivního občanství a zapojení do veřejného života. **Neziskové organizace** i samotní **aktivní občané** je využívají pro vyjádření názoru či jako projev nesouhlasu, pro upozornění na nějaký problém či nastínění jeho řešení nebo pro sdělení či propagaci svých cílů.

Obr. 13.5

Co jsem se dnes naučil/a?

Jak mě dnešní hodina bavila a co jsem si z ní odnesl/a?

→ Jak mě **bavilo** pracovat na návrhu trička (na „semaforu“ zakroužkujte odpovídající barvu)?

Moc ne.	Průměrně, normálně, šlo to.	Opravdu hodně.

→ A co jsem se dnes **naučil/a** o tom, jak pracují neziskové organizace (uveďte dvě nejdůležitější věci)?

14. Pojďme změnit naše město!

Obce a jejich územní rozvoj

Co nás bude v této hodině zajímat?

- Jak by se mohla veřejnost zapojit do rozhodování o využití území ve své obci a jak by bylo možné v takovém případě hledat shodu? Jak zohlednit zájmy těch občanů, kteří svůj názor při rozhodování nedokázali prosadit?
- Co je to územní plán a k čemu slouží?

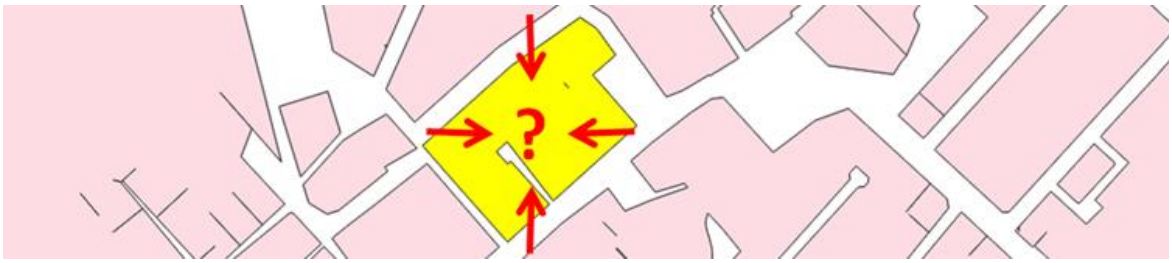
Pojďme změnit naše město!

V minulé hodině jsme se pomocí aktivistických triček snažili změnit celou zemi. Dnes se budeme držet trošku víc při zemi – pokusíme se alespoň trochu změnit jedno město. Přesněji: zahrajeme si **hru**, v níž se o to pokusíme. Tak hurá do toho!

---

① O co nám půjde?

Představte si, že naše město má blízko centra prázdný **pozemek**. Pojďme nyní rozhodnout o jeho budoucím **využití**. Sešly se celkem čtyři **návrhy**; každý zde zastupuje a prosazuje jeden **lobbista** – to je někdo, kdo se pro návrh snaží získat podporu (vlastně tak trochu jako *influencer*). A v našem městě je šest různých **skupin občanů**, z nichž každá má jiné zájmy a potřeby. Čtyři návrhy si představíme (to bude práce lobbistů) a v několika kolech rozhodneme, který z nich uskutečníme (to zase bude práce skupin občanů). Naším cílem je **dohodnout se** – nechceme nechat pozemek nevyužitý!

Obr. 14.1

→ Budete pracovat **společně v celé třídě**; musí vás být nejméně deset. Nejdříve se rozdělte do **skupin**. Čtyři z vás budou představovat **lobbisty** – ti budou pracovat a vystupovat samostatně. Zbytek třídy se rozdělí do šesti skupin, které budou představovat jednotlivé **skupiny občanů**; každá skupina si vybere svého mluvčího. Každý lobbista i každá skupina občanů by měli mít vlastní stůl.

→ Nyní si vezměte nůžky, nalistujte **přílohu 14.1** a **přílohu 14.2** na konci sešitu, obě vyjměte a rozstříhejte na celkem deset lístků. Ty popisují vaše **role** v této hře; každý lobbista a každá skupina občanů si vezmou kartu s jednou rolí. Do svých rolí se snažte **vžít**. Kromě toho je vhodné, aby si každý lobbista a každá skupina občanů vyrobili z prázdného papíru o velikosti A5 něco jako **jmenovku**: papír přehněte, napište na něj svou roli a postavte jej na svůj stůl. Skupiny občanů mohou mít jmenovky dvě – jednu umístí na stůl a s druhou (připevněnou např. na hrudi) se mohou pohybovat po třídě.

② Jaké role budeme v této hře hrát?

Obr. 14.2

Pojďme se nyní seznámit se svými rolemi a připravit si jejich vzájemné představení.

→ **Role lobbistů** obsahují **návrh** na využití pozemku a dále jeho **zdůvodnění** (bližší popis i zdůvodnění návrhu a také výpis skupin občanů, na které by se měli zaměřit při lobbování). Lobbisté si nyní pro další průběh připraví představení: několika větami představí sebe, svůj návrh a jeho zdůvodnění. Na základě textu své role návrh rozvedou, pokusí se zdůraznit jeho přínosy, pokusí se jej propagovat a „prodat" skupinám občanů – měli by proto být co nejvýřečnější a nejpřesvědčivější!

→ **Role skupin občanů** obsahují **upřednostňované využití** (co by občané na pozemku viděli nejraději), další **přípustné využití** (na co jsou ještě ochotni přistoupit, ač neradi) a několika slovy vždy i zdůvodnění. Skupiny občanů si teď také pro další průběh připraví krátké představení: mluvčí několika slovy představí svou skupinu a upřednostňované využití.

③ Pojďme se navzájem představit!

Připraveni? Pojďme se tedy vzájemně představit.

→ Nejdříve předstoupí před třídu každý **lobbista** a několika větami představí sebe, svůj návrh a zdůvodnění. Návrhy vypište na tabuli. Poté postupně předstoupí před třídu mluvčí jednotlivých **skupin občanů** a několika slovy představí svou skupinu a upřednostňované využití.

Až budete hotovi, můžeme se pustit do samotné hry. Čeká nás několik **kol jednání a hlasování**. Kolik? To bude záležet na vašich schopnostech **se dohodnout a rozhodnout**!

④ Hlasování – první kolo (z nanejvýš tří)

Skupiny občanů nyní poprvé hlasují o využití pozemku.

Návrh	Hlasy
park	
sportoviště	
parkoviště	
supermarket	

Jaká jsou **pravidla**? Hlasují pouze skupiny občanů (tedy ne lobbisté!), každá skupina má jeden hlas, který vyjadřuje její mluvčí zvednutím jmenovky. Aby návrh zvítězil, musí obdržet nejméně 2/3 hlasů (tedy nejméně čtyři hlasy). V tomto kole musí skupiny občanů hlasovat pouze pro **upřednostňovaný návrh** ze své role!

→ Každá skupina občanů **hlasuje** pro jeden návrh; výsledky **zapište** na tabuli či do tabulky výše.

⑤ Jednání – první kolo (z nanejvýš dvou)

A jejda! Pokud skupiny občanů opravdu poctivě hlasovaly pro upřednostňovaná využití ze svých rolí, neprošel žádný z návrhů a pozemek zůstává nevyužitý! Nyní tedy musí skupiny občanů vstát z lavic, dát

hlavy dohromady, **jednat** a pokusit se **shodnout** na jednom návrhu. Jednání jsou v celé hře klíčová, bez nich se k řešení nedostaneme!

→ **Skupiny občanů jednají** a pokoušejí se **shodnout** na tom návrhu využití, který by měl v následujícím druhém kole hlasování podporu nejméně 2/3 hlasů. A **pozor**: v tomto kole budou moci skupiny občanů nově hlasovat nejen pro upřednostňované, ale i pro jiné **přípustné** využití. Skupiny občanů se tedy při jednání snaží prosadit své původní upřednostňované využití, ale jsou ochotny přistoupit i na další přípustná využití. Jednat asi budou hlavně mluvčí – mohou se sesednout okolo jednoho stolu; průběžně by se ale měli radit s ostatními členy svých skupin!

Obr. 14.3

→ **Lobbisté** přitom občany volně obchází a snaží se podpořit svůj návrh.

Na jednání máte **10 minut**. Pokud jednání nikam nevede a dohoda se nerýsuje, přikročte k dalšímu bodu – ostatně nic vážného se neděje, k dohodě máte ještě jedno kolo.

⑥ Hlasování – druhé kolo (z nanejvýš tří)

Návrh	Hlasy
park	
sportoviště	
parkoviště	
supermarket	

Dospěli jste jednáním k řešení? Pojďme to prověřit: skupiny občanů hlasují podruhé.

Jaká jsou **pravidla**? Hlasuje se podobně jako v prvním kole. Každá skupina občanů hlasuje pro jeden z návrhů, **nově** ale může hlasovat jak pro návrh upřednostňovaný, tak pro návrh **přípustný** uvedený v popisu své role.

→ Každá skupina občanů **hlasuje** pro jeden návrh; výsledky **zapište** na tabuli či do tabulky výše. Pokud jeden z návrhů dostane čtyři či více hlasů, stává se vítězným. Pak je na místě pogratulovat tomu lobbistovi a těm skupinám občanů, o jejichž návrh šlo; dále se pokračuje bodem ⑨. Pokud žádný návrh nedostal čtyři či více hlasů, pokračuje se k bodu ⑦.

⑦ Jednání – druhé kolo (poslední)

Obr. 14.4

A safra! Teď už jsme opravdu v problémech! Pozemek je stále nevyužitý a nám zbývá poslední příležitost k tomu, jak se dohodnout!

→ **Skupiny občanů jednají** a snaží se nalézt **jiné řešení**, které při posledním hlasování získá podporu nejméně 2/3 hlasů. A **pozor**: v tomto kole budou moci skupiny občanů nově hlasovat pro **jakýkoli** návrh bez ohledu pokyny uvedené na jejich kartě s popisem rolí. Skupiny občanů se teď tedy musí snažit být kreativní a vymyslet nějaké nové, jiné, neotřelé **kompromisní řešení**. Mohou se objevit i dvě konkurenční řešení – pak o nich rozhodne závěrečné hlasování.

Pomoc v nouzi: Nenapadá vás, jak by mělo toto nové řešení vypadat? Zkuste třeba pozemek rozdělit na různě využitelné poloviny. Nebo by bylo možné dvojí využití pozemku zařídit technicky i nějak jinak? Každopádně se snažte do diskuze zapojit všechny skupiny občanů; přispět by měli i lobbisté.

Na jednání máte **10 minut**. Pokud není na stole žádný návrh, je celý proces neúspěšný a pokračuje se bodem ⑩.

---

⑧ Hlasování – třetí kolo (poslední)

Je na stole alespoň jedno nové řešení? Pojďme prověřit, zda má dostatečnou podporu: skupiny občanů hlasují naposledy.

Jaká jsou **pravidla**? Hlasuje se podobně jako v předešlých kolech, ale pouze **o novém návrhu** nebo návrzích (stručně je zapište na tabuli či do tabulky níže). Skupina občanů může **nově** hlasovat pro **jakýkoli** návrh bez ohledu na svou roli.

Nový návrh	Hlasy

→ Každá skupina občanů **hlasuje** pro jeden návrh; výsledky **zapište** na tabuli či do tabulky výše. Pokud jeden z návrhů získá alespoň čtyři hlasy, je vítězný. Pokud ne, je celý proces neúspěšný a pokračuje se bodem ⑩.

---

⑨ Jak nám to šlo?

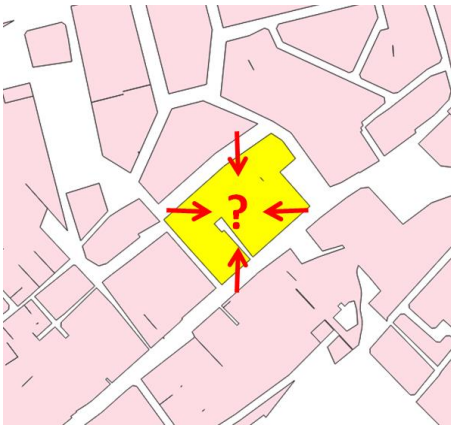
Hurá! Tím jsme hotovi! Pokud jste se dostali až sem, na nějakém řešení jste se dohodli, a zasloužíte proto všichni pochvalu!

→ Nyní se **zamyslete** a společně **diskutujte**: Jak jste při jednání postupovali, na základě čeho jste se rozhodovali? Jste spokojeni s výsledkem? V čem se asi tato hra odlišuje od reality? Ale především: **Jak zohlednit zájmy těch skupin občanů, které nakonec pro vítězný návrh nehlasovaly?**

---

⑩ A co si z toho všeho můžeme odnést?

Tohle vše samozřejmě byla jen hra. Ve skutečnosti se o využití území rozhoduje jiným vcelku složitým postupem – prostřednictvím **územního plánování**, o němž bude řeč za chvíli. Některé jeho prvky se ale podobají naší hře: podstatou je dohadování, vyjednávání a kompromisy, objevují se zde zájmové skupiny, jsou zapojeni občané a podobně.

Obr. 14.5

Rozhodování o využití území v obci je přitom důležitým projevem jak **občanské společnosti**, tak **demokracie**. Konkrétně nám hra ukázala několik důležitých věcí. Zaprvé demokracie se neobejde bez **aktivního zapojení** občanů

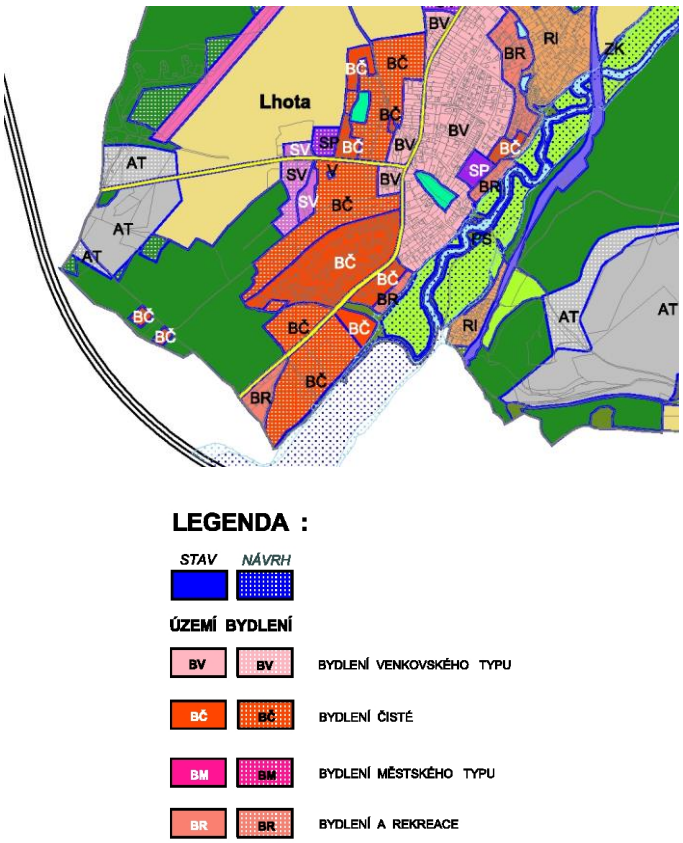
do veřejného života. Zadruhé podstatou demokratických postupů není hlasování (to je pouze „třešničkou na dortu“), ale **vyjednávání**, které mu předchází, a **kompromis** (tedy ústupky), který jej doprovází.

A konečně zatřetí – demokracie je sice vládou většiny, ale s **ochranou menšin** – je tedy nutno zohlednit i zájmy těch, kteří v hlasování prohrají nebo prostě nejsou dostatečně silní. V našem případě jsme třeba mohli dospět k různým kompromisům, například k rozdělení pozemku na části, k využití dalšího pozemku či financí pro jinou variantu nebo k různým technickým řešením (supermarket s parkovištěm na střeše, park s rozmístěným sportovním vybavením atd.).

Územní plán

Už jsme si řekli, že ve skutečnosti se o využití území rozhoduje pomocí územního plánování. Co to je? Dotkli jsme se ho již jednou, a to v deváté hodině, když jsme se bavili o obcích a krajích.

Územní plán je hlavní nástroj, kterým mohou obce usměrňovat svůj rozvoj, zejména zástavbu a využití území. Jde o dokument, který stanovuje, pro co a jakým způsobem mohou, nebo nemohou být v obci využita jednotlivá území (pozemky, plochy), co je na nich přípustné, a co naopak nikoli. Například říká, že daná plocha může být užita pouze pro zeleň, jiná pouze pro bydlení, další pro průmysl, obchod, dopravu, rekreaci a tak dále.

Obr. 14.6 Územní plán Plzně: výřez mapy a její legendy

Územní plán může stanovit i technické parametry budov (výška, charakter) a také vymezuje takzvané zastavitelné území – území, které může být v budoucnu zastavěno. Vztahuje se pouze na budoucí změny využití území, na novou zástavbu (tedy ne na tu stávající).

Územní plán je dokument, skládající se z textu a map – prohlédněte si *obr. 14.6.* Obvykle je zpracován specializovanou firmou, ovšem podle požadavků obce (starosty, rady, zastupitelstva, občanů). Jeho tvorba většinou trvá několik let a s úpravami pak slouží celá desetiletí.

Pro nás je důležité, že do přípravy územního plánu je **zapojena veřejnost**. Znamená to, že například obyvatelé a jejich zástupci nebo majitelé pozemků a staveb mohou podávat písemné připomínky, námitky, účastní se veřejných projednávání a podobně. Územní plán je závazný: je schválen zastupitelstvem obce, je vydán formou vyhlášky („zákona“) a musí být dodržován, například při povolování nových staveb.

Co jsem se dnes naučil/a?

Jak mě dnešní hodina bavila a co jsem si z ní odnesl/a?

→ Jak mě **bavilo** rozhodovat o využití pozemku (na „semaforu“ zakroužkujte odpovídající barvu)?

Moc ne.	**Průměrně, normálně, šlo to.**	**Opravdu hodně.**

→ A co jsem se dnes **naučil/a** o zapojení veřejnosti do rozhodování o své obci (uveďte dvě nejdůležitější věci)?

15. Pojďme změnit svět!

Rozvojová pomoc a rozvojové projekty

Co nás bude v této hodině zajímat?

- Co je to rozvojová pomoc a jakou roli v ní hrají neziskové organizace i běžní lidé?
- Které problémy a jakým způsobem lze řešit pomocí rozvojových projektů?
- Jak sestavit funkční a smysluplný projekt rozvojové pomoci?

Humanitární a rozvojová pomoc

Jsme obyvateli jednoho světa – a ten je postižen spoustou problémů. V této hodině si prakticky vyzkoušíme, jak mohou k řešení těchto problémů přispět neziskové organizace nebo prostě jen my, běžní veřejně aktivní občané. Je však nutných pár slov na úvod.

Pomoc chudším, problémy postiženým státům či regionům světa nazýváme humanitární a rozvojovou pomocí. **Humanitární pomoc** by měla zahrnovat spíše rychlou a krátkodobou pomoc během či po přírodní nebo jiné pohromě – zemětřesení, suchu, epidemii, válce; obvykle je poskytována ve formě potravin, léků a lékařské pomoci, bydlení atd.

Obr. 15.1

Rozvojová pomoc je naopak dlouhodobá a systematická pomoc v hospodářském a dalším rozvoji; obvykle je zaměřena na zdravotnictví, školství, infrastrukturu, podnikání apod. Rozvojová pomoc je obvykle prováděna skrze konkrétní **rozvojové projekty** v určitém místě. Zjednodušeně můžeme rozlišovat **„tvrdé“ projekty**, což jsou obvykle stavby (například stavba nemocnice či školy); a **„měkké“ projekty**, typicky zaměřené na vzdělávání (například vzdělávání lékařů či učitelů).

Humanitární a rozvojovou pomoc provádějí nejrůznější **organizace**. Mohou být buď mezinárodní – typicky různé agentury Organizace spojených národů (například UNICEF – Dětský fond OSN) či různé fondy a agentury Evropské unie (která patří mezi vůbec největší přispěvatele na humanitární a rozvojovou pomoc na světě); nebo státní – například USAID (USA); nebo nevládní.

Ze zahraničních **nevládních organizací** pomáhá ve světě například Oxfam (původně britská) či ADRA (původně americká církevní); z českých pak třeba Člověk v tísni či Charita Česká republika. Tyto organizace jsou **financovány** z různých veřejných zdrojů (například státních grantů), soukromých nadací (třeba Nadace Billa a Melindy Gatesových), ale i z darů jednotlivců. Pomoci proto můžeme i **my**, třeba skrze dobrovolnictví či právě dary (DMS – dárcovská SMS, Darujme.cz apod.). Nevládní neziskové organizace jsou v zahraniční humanitární a rozvojové pomoci nezastupitelné. Pojďme si to nyní vyzkoušet prakticky!

Rozvojový projekt

Teď si tedy zkusíme vytvořit projekt rozvojové pomoci, zaměřený na jeden chudý ostrov se spoustou problémů.

---

① Co nás čeká?

Představte si, že jste **zaměstnanci české neziskové organizace**. Vaším úkolem je **navrhnout projekt rozvojové pomoci, který přispěje k řešení vybraného problému Škeblího ostrova**. Co vás přesně čeká? Nejdříve si něco řekneme o tomto smyšleném ostrově, pak si zadáme práci, sepíšeme rozvojové projekty a na závěr si je vzájemně představíme. Takže s chutí do toho...

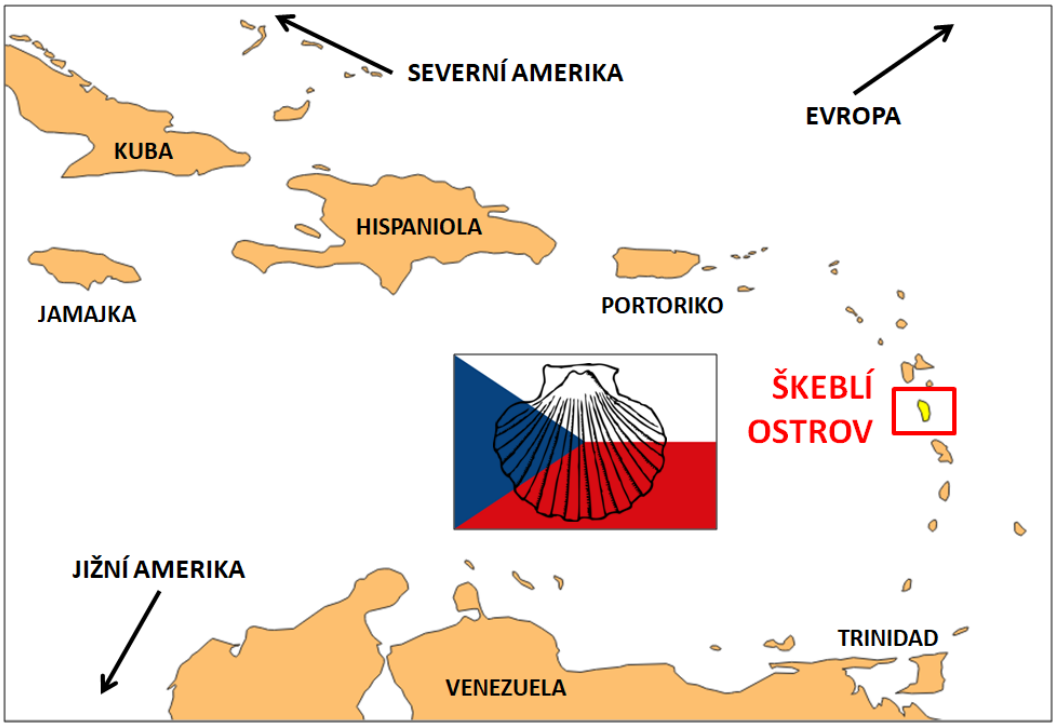
→ Na projektu budete pracovat ve **čtveřici**. Teď ji tedy utvořte (výjimečně ovšem můžete pracovat samostatně). Budete také potřebovat pastelky nebo barevné fixy.

---

② O Škeblím ostrově

Naše projekty zacílíme na Škeblí ostrov. Všechny důležité informace o něm naleznete v rámečku na *obr. 15.2.* Pročtěte si je a soustřeďte se při tom na pět hlavních problémů ostrova uvedených na konci.

Obr. 15.2 Škeblí ostrov

Popis Škeblího ostrova:

→ nezávislý ostrovní stát v Karibiku; 236 km^2, 126 500 obyvatel
→ 1919–1949 československá kolonie; 1949 nezávislost; 1969–2014 diktatura; 2014 revoluce a demokratizace
→ *příroda:* hornatý terén, tropické podnebí
→ *hospodářství:* rybolov, zemědělství (cukrová třtina – rum, cukr); cestovní ruch

Problémy Škeblího ostrova:

→ nízká vzdělanost (pouze 65 % obyvatel umí číst a psát), nedostatek **učitelů**
→ nedostatek **lékařů**, zastaralé vybavení jediné nemocnice
→ zaostalé a technicky špatně vybavené **zemědělství**
→ slabá nabídka aktivit, zábavy a vyžití pro **turisty**
→ nedostatečný přístup k **internetu** (pouze 35 % obyvatel)

③ Co by měl obsahovat rozvojový projekt?

Když jste se teď seznámili se Škeblím ostrovem, můžeme si říci, jak sestavit rozvojový projekt.

→ Připomeňme si úkol: Navrhněte rozvojový projekt, a to za **nanejvýš 10 mil. Kč**, kterým přispějete k řešení jednoho vámi vybraného problému Škeblího ostrova.

→ Začněte tím, že nalistujete **přílohu 15.1** na konci sešitu a vyjměte ji, aby se vám s ní lépe pracovalo. Příloha obsahuje prázdnou šablonu; do ní zpracujte svůj návrh. Při práci se můžete inspirovat **vzorem** v rámečku na *obr. 15.3*, který je ovšem zpracován pro sousední Suchý ostrov.

Obr. 15.3 Rozvojový projekt – vzor (pro sousední Suchý ostrov)

Název: Ekologické vzdělávací středisko pro zemědělce
Problém: nevhodné využívání svažité zemědělské půdy, odtud eroze
Cíl: zvýšení znalostí zemědělců o ekologickém využívání půdy
Řešení: vybudování a provoz ekologického vzdělávacího střediska pro zemědělce
Podrobný rozpis řešení:
- vybudování malého vzdělávacího střediska (1 učebna pro 12 lidí, 1 kancelář, technické vybavení)
- vyškolení a zaměstnání 1 odborníka a 1 pomocného pracovníka
- dvouměsíční bezplatné kurzy pro min. 50 zemědělců ročně, vedené odborníkem

Rozpočet: 8,5 mil. Kč (7,5 mil. Kč výstavba a vybavení střediska; 1 mil. Kč vyškolení zaměstnanců a jejich platy na 1 rok)
Autoři: Jan Senoseč, Lysina Kornoutová, Berta Zelenkavá, Filip Přeceřek (česká nezisková organizace Pomozme Sucháči!)

Nyní si můžeme představit **náležitosti** projektu – sledujte je v prázdné šabloně i ve vzoru.

❶ **Název:** Měl by být co nejstručnější a nejvýstižnější (vymyslíme jej až nakonec).

❷ **Problém:** Zvolíme jeden z pěti uvedených (tím začneme).

❸ **Cíl:** Uvedeme, o co se snažíme, čeho chceme dosáhnout, čím chceme přispět k odstranění problému, a to v rozsahu několika slov; použijeme slova jako „zvýšíme, zlepšíme“ apod.

❹ **Řešení:** Uvedeme, jak konkrétně dosáhneme cíle, co konkrétně budeme dělat, a to v rozsahu několika slov; použijeme slova jako „postavíme, vyškolíme“ apod.

- *Pomoc v nouzi:* Odlišit cíl a řešení není snadné. **Řešení** obsahuje konkrétní kroky (stavba něčeho, výuka někoho), zatímco **cíl** představuje směr naší snahy; rozdíl je nejlépe patrný na příkladu ve **vzoru**.

❺ **Podrobný rozpis řešení:** Řešení rozepíšeme do několika odrážek (co a jak konkrétně uděláme). Text může být doprovázen různou grafikou – obrázky, schémata apod. (pomocí pastelek či fix).

Obr. 15.4 Vříškání papoušků a opic probouzí každé ráno obyvatele Nové Jihlavy na severu Škeblího ostrova. Výhled mají na Masarykovu horu, tyčící se nad Štefánikovou zátokou.

❻ **Rozpočet:** Odhadneme cenu projektu včetně fungování po jeden rok (nanejvýš 10 mil. Kč), případně rozepíšeme několika slovy do více položek. Vůbec nám nejde o přesné ceny – naopak stačí pouze zvážit řádovou finanční náročnost projektu (za 10 mil. Kč nepostavíme nemocnici!).

- *Pomoc v nouzi:* Měli byste mít představu o řádové ceně věcí, s nimiž přicházíte do styku (kniha: stovky, mobil: tisíce, počítač: desítky tisíc, auto: stovky tisíc, rodinný dům: miliony Kč), stejně jako o výši mezd (měsíčně desítky tisíc Kč). Z toho byste měli být schopni řádově odhadnout náklady na mzdy i na investice.

❼ **Autoři:** Uvedete jména tvůrců.

Pomoc v nouzi: Při práci vám mohou pomoci následující rady:

- Na projekt má vaše organizace vyčleněno nanejvýš 10 mil. Kč, což není mnoho; buďte tedy uměření a snažte se o co **nejmenší, ale chytrý** projekt; nesnažte se vyřešit celý problém, ale k jeho řešení přispět malým dílem.
- Může se jednat o projekt **„tvrdý“** (typicky investice do stavby; nejjednodušší) nebo **„měkký“** (typicky investice do vzdělávání), případně o kombinaci obojího (ta je nejobtížnější; je použita ve vzoru: stavba + školení a kurzy).
- Škeblí ostrov je smyšlený, a proto i veškeré vámi uvedené údaje budou vymyšlené – cení se **kreativita a nápady**; nicméně je nutné zachovat **logiku** a provázanost (cíl řeší problém, řešení vede k cíli) i uvěřitelnost projektu.
- **Nejdřív myslete, pak pište** – nanečisto pracujte do sešitu, výsledek poté přeneste do šablony.
- Do práce zapojte **všechny členy skupiny** – např. přicházejte s konkurenčními návrhy a diskutujte je nebo si rozdělte role (šéf, chrlič nápadů, písař, kreslíř, vnitřní kritik atd.).

A teď už hurá do práce!

④ Představení projektů

Až budete hotovi, můžete si projekty představit.

→ Každá čtveřice určí svého zástupce. Zástupci postupně předstupují před třídu; každý ukáže a **několika větami představí svůj projekt**: problém, cíl, řešení a rozpočet. Poté vždy mohou následovat **dotazy** či připomínky z publika. Je možné diskutovat, jaké prvky vás nejvíce zaujaly, co je vhodné, které nápady jsou přínosné apod. Nezapomeňte pochválit a vyzdvihnout některé zajímavé prvky i u těch projektů, které jinak považujete za méně povedené!

Obr. 15.5 ***Název projektu:*** **Záchranná stanice pro opuštěné pirátské papoušky na Suchém ostrově**

A co lze s vašimi projekty dělat dále? Můžete je například **ohodnotit** lepením papírků podobně jako návrhy triček v hodině 13. Posuzujte kreativitu a nápaditost, užitečnost a přínosnost i grafické zpracování. Listy s projekty je také možné vyvěsit na nástěnky ve třídě či na chodbě a uspořádat z nich tak malou **výstavku**.

Co si z toho všeho můžeme odnést?

Rozvojová pomoc napomáhá v rozvoji chudších, problémy postižených částí světa. Nezastupitelnou roli v ní hrají různé **nevládní neziskové organizace**, včetně těch českých. Jejich činnost můžeme **podpořit i my**, a to třeba pomocí darů nebo dobrovolnické práce. Může se to stát důležitou součástí našeho aktivního zapojení do veřejného života: všichni jsme přeci obyvateli jednoho světa!

Co jsem se dnes naučil/a?

Jak mě dnešní hodina bavila a co jsem si z ní odnesl/a?

→ Jak mě **bavilo** pracovat na rozvojovém projektu a co jsem se dnes **naučil/a** o tom, jak pracují neziskové organizace? Uveďte dva až tři nejdůležitější postřehy.

16. Tenhle svět ~~není~~ je pro mladý!

Práva a postavení mladých lidí

Co nás bude v této hodině zajímat?

- Jaká práva a omezení mají děti a mladí lidé v České republice? Jaká věková omezení u nás existují pro různé činnosti a jaký je jejich smysl?
- Jaký příklad či poučení si můžeme odnést z životních příběhů aktivních a odvážných mladých lidí u nás i ve světě? Má smysl, aby se mladí lidé snažili změnit svět – a mohou uspět?

Od kolika mohu...?

V předešlých hodinách jsme si ukázali, že aktivní občané toho mohou udělat pro své město, zemi i svět opravdu mnoho. Platí to ale, i pokud jsou velmi mladí? Zkusme se na to na závěr podívat. Nejdříve se zaměříme na možnosti, postavení, práva a omezení mladých lidí v České republice.

① Od kolika mohu…?

Na úvod se seznámíme s věkovými omezeními u různých činností.

→ Do sloupce **„Od kolika?“** v tabulce níže doplňte, od kolika let lze podle vašeho názoru **legálně** provádět v České republice danou činnost. Sloupce „Skutečnost“ si zatím nevšímejte.

Co mohu dělat?	Od kolika?	Skutečnost
Řídit osobní auto (na základě řidičského oprávnění)		
Řídit motorku do 50 cm^3 resp. 4 kW (na základě řidičského oprávnění)		
Být uvězněn		
Koupit, objednat, pít alkohol		
Mít legální pohlavní styk		
Oženit se či vdát		
Opustit školu		
Volit do parlamentu		
Kandidovat na poslance		
Sloužit v armádě		
Legálně pracovat		

→ Hotovo? Nyní si můžete své výsledky **zkontrolovat**. Správné údaje naleznete v poznámce pod čarou na konci této hodiny. Přepište si je do sloupce **„Skutečnost“.** Obě čísla na jednotlivých řádcích můžete na okraji listu odečíst, poté sečíst absolutní hodnoty těchto rozdílů za celou tabulku a tento údaj porovnat se spolužáky: kdo má nejnižší číslo, vyhrává! Se spolužáky též můžete **diskutovat**, který údaj vám přišel nejzajímavější nebo nejpřekvapivější.

② Základní pojmy

Nyní si to zopakujme, shrňme a uveďme si související odborné a právní pojmy a jejich význam.

Český právní řád považuje za **dítě** každého člověka do 18 let. Zvláštní kategorii potom tvoří **mladiství** – děti ve věku 15–18 let.

V 18 letech se člověk stává **zletilým** – neboli **plnoletým** – a z právního hlediska tím dosáhne plné **svéprávnosti**. Svéprávnost je popsána jako způsobilost právně jednat: například uzavírat smlouvy, komunikovat s úřady, podávat stížnosti apod. Naopak člověk do 18 let je **nezletilý**, není plně svéprávný, a nemůže tedy činit řadu právních úkonů a jednání. Před 18. rokem věku lze dosáhnout svéprávnosti jejím přiznáním či uzavřením manželství; obojí povolují soudy.

Obr. 16.1

Jak bylo uvedeno, zvláštní kategorií jsou **mladiství** (15–18 let). Ti tvoří jakousi „přechodovou" skupinu mezi dětmi a dospělými a v některých ohledech je již na ně nahlíženo jinak než na děti. Například z hlediska trestního práva již je mladistvý **trestně zodpovědný** (dítě do 15 let není: za něj jsou zodpovědní rodiče). Jeho činy jsou ale posuzovány jinak – zabývají se jimi soudy pro mládež, nejde o „trestné činy" ale o „provinění", větší důraz je kladen na převýchovu, trest vězení je užíván jen ve výjimečných případech atd. Mladistvý již také může **pracovat** (pokud ukončil povinnou školní docházku).

Pro mladého člověka je nejen zajímavý, ale také důležitý tzv. **věk souhlasu**. Je popsán jako „legální věk způsobilosti k pohlavnímu styku", jedná se tedy o věk, od něhož je možné mít legální pohlavní styk; v České republice je stanoven na 15 let.

Takových zákazů, příkazů a omezení! To vypadá hrozivě, že? Je ovšem nutné si uvědomit, že cílem těchto opatření nemá být mladým lidem v něčem bránit nebo je omezovat, ale **chránit** je (před zneužíváním, prací apod.). Pravdou ovšem je, že v některých případech může být důsledek opačný, například v omezení svéprávnosti do 18 let věku. To si ostatně ukážeme vzápětí.

Mladí a odvážní

Ukázali jsme si, že zákony někdy staví před mladé lidi překážky a omezení. To ale zdaleka neznamená, že by nemohli dokázat něco velkého – právě naopak! Pojďme se podívat na příběhy dvou mladých lidí, kteří se nebáli být veřejně aktivní, angažovat se a bojovat za své ideály a lepší svět.

---

① Jak na to?

→ Na následujících stranách naleznete příběhy Jakuba Čecha a Grety Thunberg[15]. **Jeden** z nich si vyberte a **přečtěte** si jej. Poté splňte úkoly ❶ a ❷. Uvádíme k nim příklady z příběhu Jana Tleskače, mladého pražského vynálezce z knih Jaroslava Foglara o Rychlých šípech.

[15] Další čtyři příběhy jsou v samostatné **příloze 4.3.5.1.3**, kde naleznete i odkazy na zdroje, které jsme použili.

❶ Pro spolužáky, kteří příběh nečetli, jej stručně, jasně a výstižně **shrňte do 2–4 vět**.

- *Např.:* Jan Tleskač byl mladý vynálezce z pražských Stínadel. Na počátku 20. století vynalezl létající kolo – od plánů po funkční prototyp vše zhotovil zcela sám; přitom musel překonat intriky svého dílenského mistra. Kolo vynalezl proto, že chtěl dát lidem levný a rychlý dopravní prostředek – viděl, že neradi chodí pěšky.

❷ Zamyslete se, v čem hrdina příběhu **postupoval odvážně** a v čem si z něj můžete **vzít příklad**.

→ Své výsledky **zaznamenejte** do šablony v **příloze 16.1** na konci sešitu; ze sešitu ji vyjměte, aby se vám s ní lépe pracovalo.

Obr. 16.2 Jan Tleskač

Vodítkem nebo **osnovou** ke splnění úkolu ❶ pro vás může být metoda pro snadnější zapamatování textu, označovaná zkratkou **KCKKJZZ**. Níže je vysvětlena, opět s příklady z příběhu Jana Tleskače. Již v průběhu čtení si v textu můžete podtrhávat příslušné pasáže; poté si do šablony ke každému z bodů osnovy napište poznámky v rozsahu jednoho řádku. Na tomto základě byste měli být schopni příběh převyprávět v úplnosti i požadované délce.

Metoda KCKKJZZ:

- **K** = Kdo;
  - *např.:* Jan Tleskač byl mladý vynálezce.
- **C** = Co (Co dělal?) = stručný souhrn činnosti;
  - *např.:* Vynalezl létající kolo.
- **K** = Kde;
  - *např.:* Praha (Stínadla).
- **K** = Kdy;
  - *např.:* 10. léta 20. století.
- **J** = Jak (Jak to dělal?) = konkrétní, detailní rozpis činnosti; postup, způsob, prostředky;
  - *např.:* Dostal nápad, nakreslil plány, sestrojil prototyp, odzkoušel jej.
- **Z** = Za jakým účelem (Proč to dělal?) = cíl, záměr, účel;
  - *např.:* Chtěl dát lidem levný, rychlý a zdravý dopravní prostředek.
- **Z** = Z jakého důvodu (Co ho k tomu přivedlo?) = prvotní příčina, impuls, důvod, zdroj;
  - *např.:* Viděl, že lidé neradi chodí pěšky a všude přicházejí pozdě.

Poznámka: Není úplně snadné odlišit některé položky (Co, Jak, Účel, Důvod). Měli byste se o jejich odlišení snažit, neboť to pomáhá při nutnosti zapamatování příběhů a nalezení jejich podstaty; ale nevadí, pokud se vám to zcela nepovede.

A nyní už hurá do práce!

JAKUB ČECH

„Nemyslím si, že oznámit příslušné instituci porušení zákona by bylo udavačství. Naopak si myslím, že je to splnění občanské povinnosti.“

Obr. 16.3

Jakub Čech (* 2000, Prostějov) je mladým občanským aktivistou. Vystudoval obchodní akademii. Již od svých 15 let se zabývá nejrůznějšími politickými kauzami, zneužitím moci, nepravostmi a korupcí, zvláště ve svém rodném Prostějově. Rozkrývá je a upozorňuje na ně, přispívá do místních médií a je aktivní na internetu.

V jednom z tamních nejznámějších případů upozornil v roce 2016 tehdy 16letý Jakub na možný střet zájmů třech prostějovských radních *(tj. politiků ve vedení radnice).* Ti totiž při schvalování čtvrtmiliónové dotace pro místní tělovýchovnou jednotu zatajili, že jsou jejími členy. Městští úředníci následně případ prošetřili a odložili, načež trojice radních pohrozila, že bude chtít po Jakubovi, přesněji řečeno po jeho rodičích, desetitisíce za platby pro své právníky. Případ naštěstí nakonec převzal magistrát (*tj. radnice)* v Přerově a rozhodl, že trojice radních skutečně pochybila, a musí navíc zaplatit pokutu a náklady na úřední řízení.

Podobných podnětů, upozorňujících na nešvary v Prostějově, podal Jakub desítky: prosazuje své právo na přístup k informacím, upozornil na střet zájmů prostějovské primátorky *(tj. starostky),* rozkryl komunistickou minulost předsedy školské rady Obchodní akademie v Prostějově, angažoval se za zachování budov prostějovských Jezdeckých kasáren. Soud mu na jeho žádost přiznal v 16 letech svéprávnost, protože předtím čelil pochybnostem, zda může jednat s úřady, pokud není plnoletý.

Jakub, štíhlý mladík s dlouhými tmavými vlasy, si za svou aktivitu vysloužil kritiku od řady politiků. Například Václav Klaus ml. jej označil za udavače a přirovnal jej k hrdinovi sovětské propagandy Pavlíku Morozovovi (který udal své rodiče). Jakuba se však jeho slova příliš nedotkla – svou činnost nepovažuje za udavačství, ale za plnění své občanské povinnosti. Snaží se prostě napravit, zlepšit a zprůhlednit politiku. Za svou aktivitu dostal Jakub řadu ocenění, například od Člověka v tísni, Nadačního fondu proti korupci či Novinářskou cenu. Za svůj článek odhalující sexuální obtěžování na prostějovském stavebním úřadě byl v roce 2018 oceněn druhým místem v soutěži Gentleman roku. Jakub je zván do televizních pořadů i debat se studenty.

GRETA THUNBERG

„Uvědomila jsem si, že proti tomu nikdo nic nedělá, takže něco musím udělat já.“

Greta Thunberg (* 2003, Stockholm, Švédsko) je mladou švédskou ekologickou aktivistkou.

Obr. 16.4

Jednoho srpnového dne roku 2018 se před švédským parlamentem objevila patnáctiletá dívka s jednoduchou cedulí s nápisem „Školní stávka za klima.“ Jmenovala se Greta Thunberg. Jak později řekla, tehdy měla pocit, že je jediná, koho zajímá klimatická krize a požaduje po politicích nápravu. Tehdy možná jediná byla, ale ne na dlouho – během jediného roku inspirovala její stávka, zarputile opakovaná bez ohledu na počasí, miliony mladých lidí po celém světě. Vydali se do ulic, aby po politicích požadovali akce řešící klimatické změny.

Greta se o ekologii zajímala od dětství. Byla hluboce znepokojená stavem, v němž se klima Země nachází, a nechápala, proč lidé proti klimatické změně nic nedělají, zvláště když něco dělat mohou. V květnu 2018 vyhrála soutěž o nejlepší esej pojednávající o klimatické změně, kterou organizovaly jedny stockholmské noviny. O tři měsíce později začala své stávky před budovou švédského parlamentu. Zpráva o tom se rychle šířila po sociálních sítích a po celém světě se vynořily další podobné stávky pod názvy *School Strike for the Climate (Školní stávka za klima)* či *Fridays for Future (Pátky pro budoucnost)*.

Greta začala cestovat po Evropě a – přestože jako introvert působí trošku zakřiknutým dojmem – začala k mladým lidem promlouvat. Dnes svou excelentní angličtinou hovoří před politiky i v médiích celého světa. Na podzim 2019 měla proslov před Valným shromážděním Organizace spojených národů, ve kterém se nebála tvrdě zkritizovat nejvýznamnější světové lídry za nedostatek aktivity. Se slovy „Jak se opovažujete!“ jim vyčetla, že mladým lidem kradou budoucnost a sny. Greta tvrdí, že lidstvo čelí hluboké existenční krizi způsobené klimatickou změnou a že za tuto krizi je zodpovědná současná generace dospělých. Hlavní sdělení, se kterým přichází, je však mnohem jednodušší: nenaslouchejte mně, ale naslouchejte vědě, naslouchejte vědcům!

Za svou činnost obdržela Greta desítky ocenění, včetně čestného členství Skotské královské geografické společnosti nebo poděkování a podpory od papeže Františka. Koncem roku 2019 ji ve své prestižní anketě ocenil časopis Time titulem Osobnost roku, nejmladší v historii.

② Představení příběhů

→ Hotovo? Nyní si oba příběhy se spolužáky **představte.** Každý příběh shrne jeden nebo dva z vás; ostatní, kteří jej četli, je mohou doplnit. Snažte se příběh představit stručně, ale tak, aby si z něj něco odnesli i ti, kteří jej nečetli! Poté společně **diskutujte** své odpovědi k bodu ❷ a některé další z následujících otázek: V čem se hrdina příběhu zachoval odvážně a v čem si z něj lze vzít příklad? Mají příběhy něco společného? Jaké ponaučení si z nich můžeme odnést? A především: **má smysl, aby se mladí lidé snažili změnit svět – a mohou uspět?**

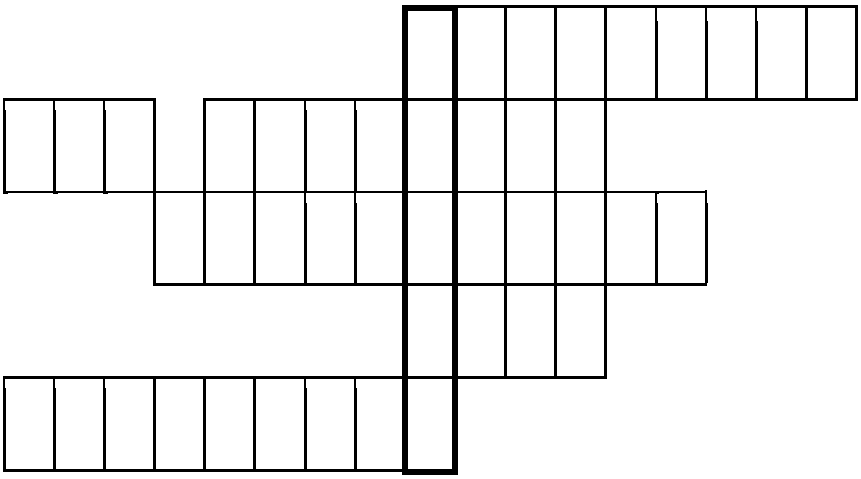
Obr. 16.5

Co si z příběhů můžeme odnést?

Příběhy nám mohou připadat vzdálené, neboť dotyční lidé jsou vskutku mimořádní. Ukazují ale zároveň, že každý mladý člověk se může zajímat o své okolí, může být **veřejně aktivní**, angažovat se, jít za svými ideály, snažit se napravit různé křivdy, nepravosti a bezpráví a (snažit se) změnit svět – a že v tom může být úspěšný. Demokracie – ani lidská společnost jako taková – se bez **aktivních mladých lidí** neobejdou!

Zopakujme si!

→ Na začátku hodiny jste se setkali s několika odbornými nebo právními pojmy. Pamatujete si ještě jejich význam? **Vyluštěte** jednoduchou křížovku.

člověk ve věku 15–18 let

legální věk způsobilosti k pohlavnímu styku

způsobilost právně jednat

člověk ve věku do 18 let

lidé do 18 let, kteří nejsou plně svéprávní

Pomoc v nouzi: Nápovědu k tajence naleznete v poznámce pod čarou na konci této stránky. Aby to nebylo tak jednoduché, tajenku tvoří úvodní písmena pěti slov anglické „fonetické abecedy“, a to ještě pozpátku (od posledního slova k prvnímu)[16].

[16] *Nápověda k tajence:* india – delta – alfa – lima – mike
Od kolika: 18 – 15 – 15 – 18 – 15 – 18 – 15 – 18 – 21 – 18 – 15

Zdroje obrázků

Kde není uvedeno jinak: Regionální rozvojová agentura Vysočina, z.s.p.o. (2021)

Obr. 1.1 [Lady Liberty]. In: *Wikipedia.org* [online]. [citováno 2020-02-27]. Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/File:Lady_Liberty_under_a_blue_sky_(cropped).jpg
Obr. 1.2 (podklad) [Gear-Wheel]. In: *Pixabay.com* [online]. [citováno 2021-05-03]. Dostupné z: https://pixabay.com/vectors/gear-wheel-gearwheel-gear-cogs-310906/
Obr. 1.3 [Detective Searching]. In: *Pixabay.com* [online]. [citováno 2020-10-26]. Dostupné z: https://pixabay.com/illustrations/detective-searching-man-search-1424831/

Obr. 2.1 (detektiv) [Detective Searching]. In: *Pixabay.com* [online]. [citováno 2020-10-26]. Dostupné z: https://pixabay.com/illustrations/detective-searching-man-search-1424831/
Obr. 2.2 (obličej) [Stagger Dizziness]. In: *Pixabay.com* [online]. [citováno 2021-02-25]. Dostupné z: https://pixabay.com/illustrations/stagger-dizziness-balance-smiley-2612514/
Obr. 2.4 [Question Confused]. In: *Pixabay.com* [online]. [citováno 2020-11-05]. Dostupné z: https://pixabay.com/illustrations/question-confused-boy-man-male-5663412/

Obr. 3.1 [Ballot Box]. In: *Pixabay.com* [online]. [citováno 2021-05-04]. Dostupné z: https://pixabay.com/vectors/ballot-box-elections-vote-drawing-5555793/
Obr. 3.2 [Questions Demand]. In: *Pixabay.com* [online]. [citováno 2020-05-22]. Dostupné z: https://pixabay.com/illustrations/questions-demand-doubts-psychology-1922476/
Obr. 3.3 [Bench Press]. In: *Pixabay.com* [online]. [citováno 2021-05-04]. Dostupné z: https://pixabay.com/illustrations/bench-press-fight-arm-wrestling-1013857/
Obr. 3.4 [Panda Confused]. In: *Pixabay.com* [online]. [citováno 2021-06-24]. Dostupné z: https://pixabay.com/vectors/panda-confused-questions-shrug-303949/
Obr. 3.5 [Arm Wrestling]. In: *Pixabay.com* [online]. [citováno 2021-06-24]. Dostupné z: https://pixabay.com/illustrations/arm-wrestling-competition-strength-1020226/
Obr. 3.6 [Margaret Thatcher]. In: *Wikipedia.org* [online]. [citováno 2020-05-05]. Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/File:Margaret_Thatcher_stock_portrait_(cropped).jpg
Obr. 3.7 [Classroom Comic]. In: *Pixabay.com* [online]. [citováno 2021-06-24]. Dostupné z: https://pixabay.com/vectors/classroom-comic-characters-1297775/

Obr. 4.1 [Panda Blue]. In: *Pixabay.com* [online]. [citováno 2020-05-13]. Dostupné z: https://pixabay.com/vectors/panda-blue-cute-election-suit-151923/
Obr. 4.2 [Man Angry]. In: *Pixabay.com* [online]. [citováno 2020-05-13]. Dostupné z: https://pixabay.com/illustrations/man-angry-drawing-sour-face-857502/
Obr. 4.4 [Elections Ballot]. In: *Pixabay.com* [online]. [citováno 2020-05-13]. Dostupné z: https://pixabay.com/illustrations/elections-ballot-box-choice-3350416/

Obr. 5.1 [The Witch Dolls]. In: *Pixabay.com* [online]. [citováno 2020-05-18]. Dostupné z: https://pixabay.com/photos/the-witch-dolls-christmas-551316/
Obr. 5.2 [Empathy Head]. In: *Pixabay.com* [online]. [citováno 2020-05-21]. Dostupné z: https://pixabay.com/illustrations/empathy-head-brain-wave-compassion-4292845/
Obr. 5.3 [Food Restaurant]. In: *Pixabay.com* [online]. [citováno 2020-05-21]. Dostupné z: https://pixabay.com/illustrations/food-restaurant-beverage-meal-2379472/
Obr. 5.4 [Meeting Conference]. In: *Pixabay.com* [online]. [citováno 2020-05-22]. Dostupné z: https://pixabay.com/vectors/meeting-conference-people-table-152506/
Obr. 5.5 [Questions Demand]. In: *Pixabay.com* [online]. [citováno 2020-05-22]. Dostupné z: https://pixabay.com/illustrations/questions-demand-doubts-psychology-1922476/
Obr. 5.6 [Business Businessmen]. In: *Pixabay.com* [online]. [citováno 2020-05-22]. Dostupné z: https://pixabay.com/illustrations/business-businessmen-people-men-1320058/

Obr. 6.1 [Questions Demand]. In: *Pixabay.com* [online]. [citováno 2020-05-22]. Dostupné z: https://pixabay.com/illustrations/questions-demand-doubts-psychology-1922476/
Obr. 6.2 (podkladová mapa) [Colonial Africa]. In: *Wikimedia.org* [online]. [citováno 2020-05-26]. Dostupné z: https://commons.wikimedia.org/w/index.php?title=File:Colonial_Africa_1913_Togoland_map.svg&lang=fr&uselang=fr
Obr. 6.3 [Rhodes Matabele]. In: *Wikipedia.org* [online]. [citováno 2020-05-28]. Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/File:Rhodes_matabele_1896.jpg
Obr. 6.4 [Internal Settlement]. In: *Wikipedia.org* [online]. [citováno 2020-05-28]. Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/File:Internal_Settlement.jpg

Obr. 7.1 [Human Rights]. In: *Pixabay.com* [online]. [citováno 2020-06-09]. Dostupné z: https://pixabay.com/vectors/human-rights-hands-arms-fingers-2099066/
Obr. 7.2 [Luggage Antique]. In: *Pixabay.com* [online]. [citováno 2020-06-12]. Dostupné z: https://pixabay.com/photos/luggage-antique-teddy-soft-toy-1650174/
Obr. 7.3 a 7.5 [Cartoon Smiley]. In: *Pixabay.com* [online]. [citováno 2021-07-01]. Dostupné z: https://pixabay.com/illustrations/cartoon-smiley-questions-puzzle-3082809/
Obr. 7.4 [Lady Liberty]. In: *Wikipedia.org* [online]. [citováno 2020-06-16]. Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/File:Lady_Liberty_under_a_blue_sky_(cropped).jpg

Obr. 8.1 [Europe Flag]. In: *Pixabay.com* [online]. [citováno 2021-04-30]. Dostupné z: https://pixabay.com/photos/europe-flag-star-european-1395916/
Obr. 8.3 [European Parliament]. In: *Wikipedia.org* [online]. [citováno 2020-12-01]. Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/File:European_Parliament_Strasbourg_2015-10-28_01.jpg
Obr. 8.4 [Meeting Conference]. In: *Pixabay.com* [online]. [citováno 2020-05-22]. Dostupné z: https://pixabay.com/vectors/meeting-conference-people-table-152506/
Obr. 8.7 [Detective Searching]. In: *Pixabay.com* [online]. [citováno 2020-10-26]. Dostupné z: https://pixabay.com/illustrations/detective-searching-man-search-1424831/

Obr. 9.1 [Ballot Election]. In: *Pixabay.com* [online]. [citováno 2020-07-24]. Dostupné z: https://pixabay.com/vectors/ballot-election-vote-1294935/
Obr. 9.5 [Public Speaking]. In: *Pixabay.com* [online]. [citováno 2020-07-27]. Dostupné z: https://pixabay.com/illustrations/public-speaking-speaker-man-cartoon-3159217/
Obr. 9.6 [Fear Public]. In: *Pixabay.com* [online]. [citováno 2020-07-27]. Dostupné z: https://pixabay.com/illustrations/fear-public-speaking-stage-fright-4208702/
Obr. 9.7 [Detective Searching]. In: *Pixabay.com* [online]. [citováno 2020-10-26]. Dostupné z: https://pixabay.com/illustrations/detective-searching-man-search-1424831/

Obr. 10.1 a 10.7 (podklad) [Choice Arrow]. In: *Pixabay.com* [online]. [citováno 2020-08-06]. Dostupné z: https://pixabay.com/illustrations/choice-arrow-question-mark-path-3183317/
Obr. 10.6 [Abacus Calculus]. In: *Pixabay.com* [online]. [citováno 2020-08-06]. Dostupné z: https://pixabay.com/photos/abacus-calculus-classroom-count-1866497/
Obr. 10.8 a 10.9 [Question Questions]. In: *Pixabay.com* [online]. [citováno 2020-08-07]. Dostupné z: https://pixabay.com/vectors/question-questions-man-head-2519654/

Obr. 11.1 a 11.4 [Question Questions]. In: *Pixabay.com* [online]. [citováno 2020-08-07]. Dostupné z: https://pixabay.com/vectors/question-questions-man-head-2519654/
Obr. 11.2 [Václav Havel]. In: *Wikimedia.org* [online]. [citováno 2020-01-14]. Dostupné z: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:V%C3%A1clav_Havel_-_Freedom_and_its_adversaries_conference.jpg
Obr. 11.3 [Hands Raised]. In: *Pixabay.com* [online]. [citováno 2020-08-12]. Dostupné z: https://pixabay.com/illustrations/hands-raised-raised-hands-arms-up-1768845/

Obr. 12.1 a 12.2 [Question Confused]. In: *Pixabay.com* [online]. [citováno 2020-11-05]. Dostupné z: https://pixabay.com/illustrations/question-confused-boy-man-male-5663412/
Obr. 12.3 a 12.5 (podklad) [Access Many Hands]. In: *Pixabay.com* [online]. [citováno 2020-08-26]. Dostupné z: https://pixabay.com/illustrations/access-many-hands-cry-for-help-933120/

Obr. 12.4 [Firetruck]. In: *Pixabay.com* [online]. [citováno 2020-08-29]. Dostupné z: https://pixabay.com/vectors/firetruck-red-emergency-vehicle-308911/

Obr. 13.1 [Question Questions]. In: *Pixabay.com* [online]. [citováno 2020-08-07]. Dostupné z: https://pixabay.com/vectors/question-questions-man-head-2519654/
Obr. 13.2 [Pencil Writing]. In: *Pixabay.com* [online]. [citováno 2021-07-12]. Dostupné z: https://pixabay.com/vectors/pencil-writing-tool-school-supplies-37254/
Obr. 13.4 [Cup Podium]. In: *Pixabay.com* [online]. [citováno 2020-09-08]. Dostupné z: https://pixabay.com/illustrations/cup-podium-trophy-gold-golden-1615074/
Obr. 13.5 [Women Riot]. In: *Pixabay.com* [online]. [citováno 2021-04-08]. Dostupné z: https://pixabay.com/photos/women-riot-movement-activist-3965333/

Obr. 14.1 a 14.5 (zdroj dat) [QGIS Training Data]. In: *GitHub.com* [online]. [citováno 2020-01-30]. Dostupné z: https://github.com/qgis/QGIS-Training-Data/archive/v2.0.zip
Obr. 14.2 [Masks]. In: *Pixabay.com* [online]. [citováno 2020-04-15]. Dostupné z: https://pixabay.com/vectors/masks-masquerade-masque-faces-40963/
Obr. 14.3 a 14.4 [Meeting Conference]. In: *Pixabay.com* [online]. [citováno 2020-05-22]. Dostupné z: https://pixabay.com/vectors/meeting-conference-people-table-152506/
Obr. 14.6 [Uzemni plan]. In: *Wikimedia.org* [online]. [citováno 2020-01-28]. Dostupné z: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Uzemni_plan_mesto_Plzen_2010.jpg

Obr. 15.1 [USAID]. In: *Wikipedia.org* [online]. [citováno 2020-09-14]. Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/File:USAID.jpg
Obr. 15.2 (podklady pro mapu) [Admin 0 - Countries]. In: *Naturalearth.com* [online]. [citováno 2020-03-12]. Dostupné z: https://www.naturalearthdata.com/http//www.naturalearthdata.com/download/50m/cultural/ne_50m_admin_0_countries.zip; [Shell]. In: *Pixabay.com* [online]. [citováno 2020-09-15]. Dostupné z: https://pixabay.com/vectors/mussel-santiago-shell-pilgrimage-303432/; [Flag]. In: *Wikipedia.org* [online]. [citováno 2020-09-15]. Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/File:Flag_of_the_Czech_Republic.svg
Obr. 15. 4 [Piton Caribbean]. In: *Pixabay.com* [online]. [citováno 2020-09-18]. Dostupné z: https://pixabay.com/photos/piton-caribbean-volcano-pitons-164280/
Obr. 15.5 [Pirate Parrot]. In: *Pixabay.com* [online]. [citováno 2020-09-18]. Dostupné z: https://pixabay.com/illustrations/pirate-parrot-hat-cartoon-captain-2006066/

Obr. 16.1 a 16.5 [Student Teenager]. In: *Pixabay.com* [online]. [citováno 2020-10-14]. Dostupné z: https://pixabay.com/vectors/student-teenager-book-learning-147783/
Obr. 16.2 [Taškent]. In: *Wikimedia.org* [online]. [citováno 2020-02-21]. Dostupné z: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:OC_Ta%C5%A1kent,_n%C3%A1st%C4%9Bnn%C3%A9_malby_(21).jpg
Obr. 16.3 [Jakub Čech]. In: *Wikimedia.org* [online]. [citováno 2020-02-21]. Dostupné z: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Jakub_%C4%8Cech.jpg
Obr. 16.4 [Greta Thunberg]. In: *Wikipedia.org* [online]. [citováno 2020-10-15]. Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/File:Greta_Thunberg_urges_MEPs_to_show_climate_leadership_(49618310531)_(cropped).jpg

<u>Příloha 1.1</u>: Život v demokracii, nebo v diktatuře?

... se kvůli tomu, že vláda ovládá soudy, spravedlnosti nedočkají.	**... tuší, že je v jejich zemi obří a netrestaná korupce** *(úplatky)***.**
... se mohou svobodně veřejně angažovat *(spolky, demonstrace, stížnosti...)***.**	**... se mohou spolehnout na nezávislost soudů.**
... se nemohou veřejně angažovat.	**... mohou sledovat svobodná média bez cenzury.**
... volí ve volbách, které jsou vládou falšované.	**... mají zaručena veškerá práva a svobody.**
... ví, že v jejich zemi je bezmocná a pronásledovaná opozice *(protivníci vlády)***.**	**... ví, že je v jejich zemi korupce jen omezená a trestaná.**
... mohou volit ve svobodných volbách.	**... ví, že na vládu v parlamentu dohlíží silná opozice.**
... mohou sledovat pouze média, která vláda řídí a cenzuruje *(kontroluje jejich obsah)***.**	**... trpí pošlapáváním svých práv a svobod.**

Příloha 4.1: **NÁVRH REFERENDA**

OTÁZKA:

☐ **ANO** ☐ **NE**

Důvody pro ANO:

Důvody pro NE:

Průběh referenda:

Využití referenda:

Organizátoři:

Příloha 6.1: Pozice původních obyvatel a přistěhovalců

POZICE PŮVODNÍCH OBYVATEL

Přistěhovalectví: Nechceme již žádné další přistěhovalce z Československa.

- Toto je naše země. Přistěhovalci zabírají naši půdu a vnucují nám své zákony a kulturu. Nakonec bychom se stali menšinou ve vlastní zemi.

Půda: Veškerá půda v Togu patří nám.

- Byli jsme zde dříve, máme na ni nárok. Zemědělství je hlavní zdroj naší obživy a přistěhovalci nemají právo nám půdu zabírat.

Úřední jazyk: Požadujeme, aby africké jazyky získaly postavení úředních jazyků.

- Jazyk je důležitou součástí naší kultury. Česky většina z nás neumí. Chceme své jazyky používat na úřadech a u lékaře; požadujeme, aby se v nich naše děti učily ve školách.

Volební právo: Požadujeme právo volit do Sněmu.

- Musíme mít možnost spolurozhodovat o osudu své země. To, že nemůžeme volit, porušuje naše nejzákladnější lidská práva.

POZICE PŘISTĚHOVALCŮ

Přistěhovalectví: Chceme, aby přistěhovalectví pokračovalo.

- Togo je řídce zalidněné a je tu místo pro všechny. V Československu je řada nezaměstnaných; v Togu naleznou práci i domovy. A přistěhovalci sem přinášejí peníze i dovednosti prospěšné všem.

Půda: Chceme další zemědělskou půdu.

- Místní zemědělství je primitivní a ani veškerou půdu nevyužije; my zakládáme moderní farmy a plantáže. Na nich najdou práci i místní obyvatelé, vývoz pokvete a nikdo v Togu nebude mít hlad.

Úřední jazyk: Čeština musí být jediným úředním jazykem.

- Používání češtiny jako dorozumívacího jazyka v celé zemi prospívá všem. V Togu se hovoří desítkami jazyků; pokud by se měly stát úředními, byl by na úřadech, u lékaře a ve školách naprostý zmatek. Navíc jsou učitelé i lékaři Češi a místní jazyky neznají.

Volební právo: Právo volit do Sněmu můžeme mít pouze my.

- Jelikož je nás v zemi menšina, znamenalo by volební právo pro původní obyvatele konec československé vlády v Togu. Většina původních obyvatel je navíc negramotná – jak by vůbec mohli zodpovědně volit?

Příloha 6.2: CHARTA ČESKOSLOVENSKÉ ZÁPADNÍ AFRIKY

My, zástupci původních obyvatel Toga a přistěhovalců z Československa, jsme se dohodli na následujícím:

Přistěhovalectví:

Půda:

Úřední jazyk:

Volební právo:

V Lomé, 26. 5. 1925, za přítomnosti prof. T. G. Masaryka, prezidenta Republiky československé

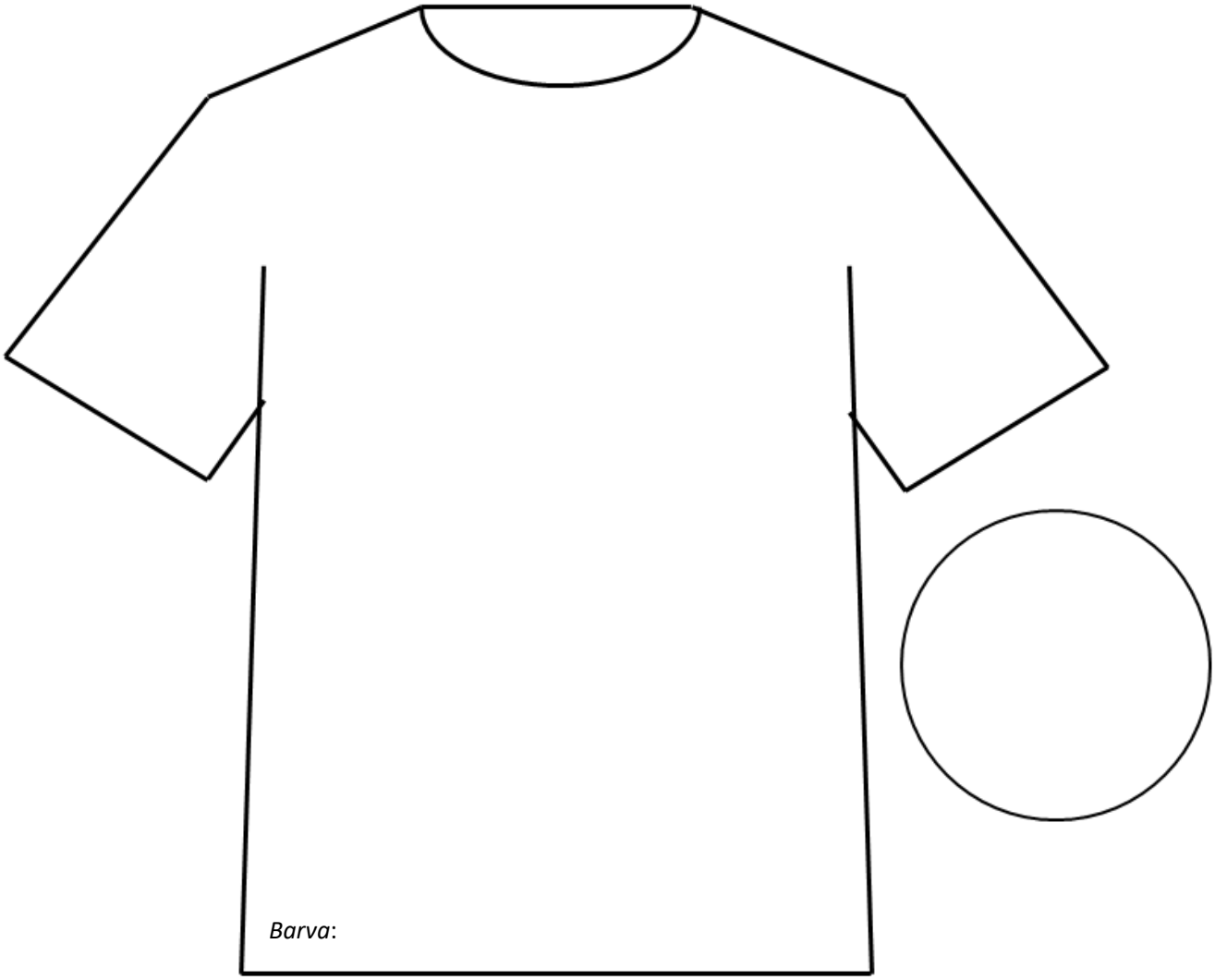
Za původní obyvatele: *Za přistěhovalce:*

Příloha 8.1: Pojďme rozhodnout o Evropě!

Irsko: Naši voliči požadují **0–5** %.
Nizozemsko: Naši voliči požadují **0–5** %.
Německo: Naši voliči požadují **2–7** %.
Francie: Naši voliči požadují **4–9** %.
Španělsko: Naši voliči požadují **4–9** %.
Konzervativci a reformisté: Naši voliči požadují **3–8** %.
Liberálové a demokraté: Naši voliči požadují **3–8** %.
Evropská lidová strana: Naši voliči požadují **5–10** %.
Socialisté a demokraté: Naši voliči požadují **7–12** %.
Evropská strana zelených: Naši voliči požadují **7–12** %.

Příloha 13.1: NÁVRH TRIČKA JAKO SOUČÁST KAMPANĚ

Obr. 13.6

Kampaň:

Problém:

Řešení:

Autoři:

Kampaň
Cílová skupina: *Způsob oslovení, nabídky*: *Cena za 1 tričko:* *Počet kusů:* *Celkové náklady:*

Příloha 14.1: Role pro lobbisty

Nezisková organizace Zelené plíce – ředitel

Návrh: **park**

Zdůvodnění: Park nabídne čistý vzduch a zeleň; bude to skvělé místo pro odpočinek, sport či procházky pro rodiny s dětmi, mladé lidi, důchodce a další místní obyvatele.

Tělocvičná jednota – předseda

Návrh: **sportoviště**

Zdůvodnění: Sportoviště bude zahrnovat hřiště, venkovní posilovnu i prolézačky pro děti; bude to skvělá příležitost k pohybu a sportovnímu vyžití pro děti, mladé lidi a další místní obyvatele.

Městský úřad – starosta

Návrh: **parkoviště**

Zdůvodnění: Parkoviště vyřeší problém nedostatku parkovacích míst a parkování v ulicích; je nepostradatelné pro všechny řidiče, podnikatele a další místní obyvatele.

Obchodní řetězec Kaufplatz – náměstek ředitele

Návrh: **supermarket**

Zdůvodnění: Supermarket zajistí vyšší zaměstnanost, levné a kvalitní potraviny, větší odbyt výrobků místních podnikatelů i příležitost k nákupu pro rodiny s dětmi i důchodce.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Příloha 14.2: Role pro skupiny občanů

Rodiny s dětmi

Upřednostňujeme: **park** (klid, odpočinek, procházky)

Připouštíme: sportoviště (pro děti) nebo supermarket (nákupy)

Mladí lidé

Upřednostňujeme: **sportoviště** (volný čas, sport)

Připouštíme: park (sport, schůzky)

Řidiči

Upřednostňujeme: **parkoviště** (parkování)

Připouštíme: supermarket (nákupy)

Důchodci

Upřednostňujeme: **supermarket** (nákupy)

Připouštíme: park (klid, odpočinek, procházky) nebo parkoviště (parkování)

Místní podnikatelé

Upřednostňujeme: **supermarket** (odbyt výrobků)

Připouštíme: parkoviště (parkování) nebo sportoviště (umístění reklamy)

Obyvatelé okolních ulic

Upřednostňujeme: **parkoviště** (parkování)

Připouštíme: sportoviště (sport, děti) nebo park (klid, odpočinek, procházky)

Příloha 15.1: **ROZVOJOVÝ PROJEKT**

Název:

Problém:

Cíl:

Řešení:

Podrobný rozpis řešení:

Rozpočet:

Autoři:

<u>Příloha 16.1</u>: Mladí a odvážní

❶ **Pro spolužáky shrňte příběh do 2–4 vět** (využijte pro to Pomocnou osnovu níže).

❷ **V čem se hrdina/ka příběhu zachoval/a odvážně a v čem si z něj/ní mohu vzít příklad?**

<u>Pomocná osnova:</u>

Kdo?

Co?

Kde?

Kdy?

Jak?

Za jakým účelem?

Z jakého důvodu?

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY